

LA MEMÒRIA DE LES PERSONES

Sant Pere de Riudebitlles és una vila de poc més de dos mil habitants situada al nord del Penedès, al límit amb l'Anoia. És petita i industriosa, un nucli compacte i cinc barris ben diferenciats, amb el Riudebitlles que la travessa i dona vida a les sèquies que reguen els horts i alimenten els molins paperers centenaris que es troben per tota la vall plena d'hortos, vinyes i boscos, on s'alça el turó de Sant Jeroni. L'església mil·lenària presideix el barri antic de carrers estrets plens de cases grans, molins, places...

Sant Pere de Riudebitlles no són tan sols les pedres i els paratges, les sèquies i els molins, els horts i els carrers, perquè Sant Pere està fet amb la vida de milers de persones al llarg de la seva història, milers de persones que han treballat als molins, als horts, que han fet de mestres i de paletes, lampistes i fusters, ferrers i traguiners, teulers, pastissers, pastors, carnisers i forners, teixidors, priors, matalassers, mossens i desenes d'oficis més.

Malauradament les pedres costen molt més d'esborrar que els fets de les persones. El pas del temps estén un vel sobre la vida i l'obra de tanta gent, i l'oblit se'n va apoderant, els noms es van perdent i les seves obres van desapareixent. El temps i la mala memòria fa que costi recordar-se del que passava fa cinquanta anys, i que no en sabem pràcticament res dels fets de fa cent, cinc-cents, mil anys. La memòria dels llocs sovint és fràgil i delicada.

Sant Pere de Riudebitlles va començar a principis del s. XX un lent procés per evitar que la memòria es perdés per sempre més, i esdevingués una vila sense passat, la qual cosa va permetre a poc a poc saber una mica més de tots plegats.

Cristòfor Cardús (1906-1998) va transcriure les memòries d'un forner que va viure el convuls segle XIX, va fotografiar molts racons de Sant Pere i va guardar amb cura alguns dels plànols de la capella del Santíssim. Amb l'ajuda d'Enric Ribas i el filòleg Joan Corominas van publicar, amb el suport de la Societat Catalana de Geografia, el primer recull de noms de lloc i de cases de Sant Pere, il·lustrat amb plànols de la vila i mapes del terme municipal, una col·lecció que l'inici de la Guerra Civil va estroncar.

Ramon Puigcorbó (1916-1991) va ser mestre de molts riudebitllencs, i va interessar-se pels orígens més remots de Sant Pere i d'altres pobles de l'entorn. Va resseguir l'etimologia del nom de Riudebitlles fins als inicis i en va escriure diversos estudis.

Altres persones de forma voluntària han estudiat altres parcel·les de la memòria col·lectiva de la vila, tals com els jaciments arqueològics de la prehistòria, el cinema, el teatre, els edificis, el món del paper o l'ensenyament.

De mica en mica la història de Sant Pere va prenent forma davant els nostres ulls, i allà on veiem les pedres de l'església, del Pont Nou o de cal Jan, també hi veiem la presència dels qui els van manar construir, fer servir o cremar. Les pedres prenen vida i comencen a dialogar amb qui se les mira, comencen a tenir passat i present.

Excursió a Nùria d'un grup de nois i noies de Sant Pere (1958). (Arxiu Maria Nadal). (La de la fletxa és la M. Àngels).

El camí que es va iniciar fa cent anys l'ha fet ample i planer la Maria Àngels Torrents i Rosés (Sant Pere de Riudebitlles, 1940-2004), que el passat dia de Sant Joan ens va deixar. La seva feina pacient i immensa ha consistit a posar noms i cognoms als nostres avantpassats, a descobrir els seus oficis, amb qui es van casar, quants fills van tenir i quants d'ells van arribar a grans, quan van néixer i de què i quan van morir, on vivien i d'on venien.

Amb molt de treball i paciència va anar recuperant a poc a poc els rastres d'aquest passat que és necessari per a poder entendre el present i endevinar el futur. Va recórrer els segles i de mica en mica va anar teixint els lligams invisibles que existeixen entre les persones, va fer llum d'uns temps que la memòria ja havia oblidat.

De petita jugava amb els papers antics i polsosos escrits en lletres difícils de llegir que guardaven a cal Rafeques. I mirava encuriosida el nom de les persones enterrades sota les làpides de pedra del terra de l'església poc abans que les tapessin amb un paviment de terratzo. Va ser una de les primeres persones de la vila a poder anar a la universitat, i poc després va entrar a formar part del professorat de l'Escola de Mestres de la Universitat Autònoma de Barcelona.

És aquí on comença la feina més important de la seva vida, la redacció de la tesi doctoral de demografia històrica presentada el 1993 sota el nom de "Transformacions demogràfiques en un municipi industrial català: Sant Pere de Riudebitlles, 1608-1935". Van ser molts anys buidant els gruixuts llibres de l'Arxiu Parroquial, salvat in extremis dels focs de la Guerra Civil, omplint milers

Excursió al Coll de Finestrelles (1958). (Arxiu Maria Nadal). (La de la fletxa és la M. Àngels).

de fitxes sobre bateigs, casaments i defuncions. A poc a poc, la història d'aquesta vila penedesenca s'anava omplint de noms, de fets, de persones, que es comunicaven amb nosaltres des d'altres temps, i dels quals començàvem a saber-ho tot. La seva feina estava centrada en el ric Arxiu Parroquial, en llibres que ningú havia obert en molts segles, però també en l'Arxiu Municipal, en arxius particulars on es guardaven testaments, documents de compra-venda, litigis i altres papers que ajudaven a entendre una mica més la vida dels nostres avantpassats.

Els estudis han permès saber que el 917 ja existia una església dedicada a Santa Maria i a Sant Pere; que els senyors de Cerdanya, en Guifré i na Guisla, van donar el terme municipal, tal com el coneixem ara, el 1012; que el Priorat de Sant Pere pertanyia a l'abadia de San Martino dell'Isola Gallinara situada a Albenga, prop de Gènova; que el Papa Luna va arruïnar el poble quan va ser prior, que els monjos de Montserrat ens van acollir a principis del s XV, quan Sant Pere tenia poc més de tres-cents habitants i alguns molins fariners que el s XVI es van anar transformant en molins paperers. Sabem de febres, epidèmies i mortaldats, dels nocius efectes de la Guerra de Successió, de la Guerra del Francès i de les Carlinades, i de la construcció del pont Nou, les sèquies, l'església i Sant Jeroni. Sabem del marquès de Llió i altres que van impulsar la fabricació del paper, de la caiguda del pont Nou per un terratrèmol i de les lluites per l'aigua de pagesos i paperers. De la capella de Sant Domingo i el fort caràcter de la marquesa, que en tenia cura. Sabem del procés d'industrialització i l'arribada de gent d'arreu per treballar en un poble pròsper, fabricant de paper, teixits o aiguardents. Dels priors, monjos i mossens, dels molts mestres que han ensenyat a generacions de riudebitllencs, i de tantes persones que fan que Sant Pere no ens sigui estranya i freda.

Àngels Torrents (1990). (Arxiu Maria Nadal).

*Inauguració de l'exposició d'objectes religiosos de Sant Pere, organitzada pel Grup de Recerques Històriques (2002).
(Arxiu Grup de Recerques Històriques).*

La feina de la Maria Àngels no es va aturar amb la tesi, sinó que va presentar nous treballs fets a partir de les recerques fetes per a la tesi en nombrosos congressos internacionals sobre demografia, on el nom de Sant Pere de Riudebitlles va esdevenir familiar: no en va ésser un dels pobles de la península ibèrica més ben estudiat. I molts van ser els arxius parroquials i municipals que va visitar i estudiar recorrent tota la geografia catalana de punta a punta.

A part de professora de la UAB, era membre de l'equip del Centre d'Estudis Demogràfics, un dels centres més prestigiosos d'Europa en l'estudi de demografia i dels moviments de població. Això li va permetre fer estades en universitats com Cambridge o Berkeley per ampliar els seus coneixements en demografia, i ampliar els seus estudis.

La Maria Àngels estava treballant en diversos temes en el moment de la seva mort. El més interessant per als riudebitllencs era la història de la Sèquia Comunal, el rec, que ha estat cabdal per a la història de la vila ja que l'aigua ha permès i permet regar i fer paper. Remenava els papers on s'explicava el funcionament d'aquesta institució històrica, la construcció d'aqüeductes, l'arribada dels paperers, l'ús i el malús de l'aigua i tantes altres coses que el temps de mica en mica ha esborrat. Seran feines inacabades de qui s'estimava la seva feina, i algun dia algú s'haurà d'animar a acabar.

A mesura que la llum permetia veure el que s'amagava darrere el vel de la memòria, nous camins s'han obert i la feina de la Maria Àngels s'ha enriquit amb la col·laboració d'aquells que creuen que saber d'on venim és important. És aquí on apareix el Grup de Recerques Històriques de Sant Pere de Riudebitlles, del qual era integrant. Aquest grup neix amb la voluntat de divulgació de tot allò que ens és proper, neix a partir dels escrits històrics que comencen a publicar-se

conjuntament en el programa de la Festa Major de 1989. Les ganes, la inexperiència i la il·lusió dels integrants eren matisades per la seva rigorositat i precisió. Així, a poc a poc, a Sant Pere sabem una mica què va passar a la Guerra del Francès, a les Carlinades, el dia en què la Guerra Civil va acabar, d'on vénen els noms, malnoms i motius de les cases, els fets més importants dels darrers cinquanta anys o les barraques de vinya que queden al municipi.

El Grup de Recerques Històriques encara escriu els articles històrics del programa de Festa Major, i ho fa de manera ininterrompuda des de fa 16 anys. També organitza excursions per conèixer el territori i els edificis, ha publicat un llibre, munta exposicions i moltes altres activitats que han permès als ciutadans conèixer el passat proper de la vila.

La història d'un lloc la fem entre tots, tots els qui hi vivim en som protagonistes. Però hi ha persones que van un pas endavant i obren nous camins, persones que marquen un abans i un després en la vida d'una comunitat on moltes coses ja no tornaran a ser com abans. La Maria Àngels va ser una persona que va parlar de les altres persones, va impedir que les oblidéssim per sempre, les va rescatar i els va donar veu, nom, edat, feina i tantes altres coses que ens les fan presents.

El Grup de Recerques Històriques farem que aquest esperit es mantingui, perquè, sent fidels a la memòria de la nostra història, serem fidels a nosaltres mateixos, i així, farem que la Maria Àngels, que ha ajudat a recuperar la nostra memòria, segueixi sempre present.

Grup de Recerques Històriques

Sant Pere de Riudebitlles, setembre del 2004

Carme Alsina Sánchez

Fina Carol Masana

Rosa Maria Esteve Nadal

Montserrat Esteve Junqué

Anna Lloret Calvo

Joan Batista Morgades Llobet

Josep Torrents Alegre

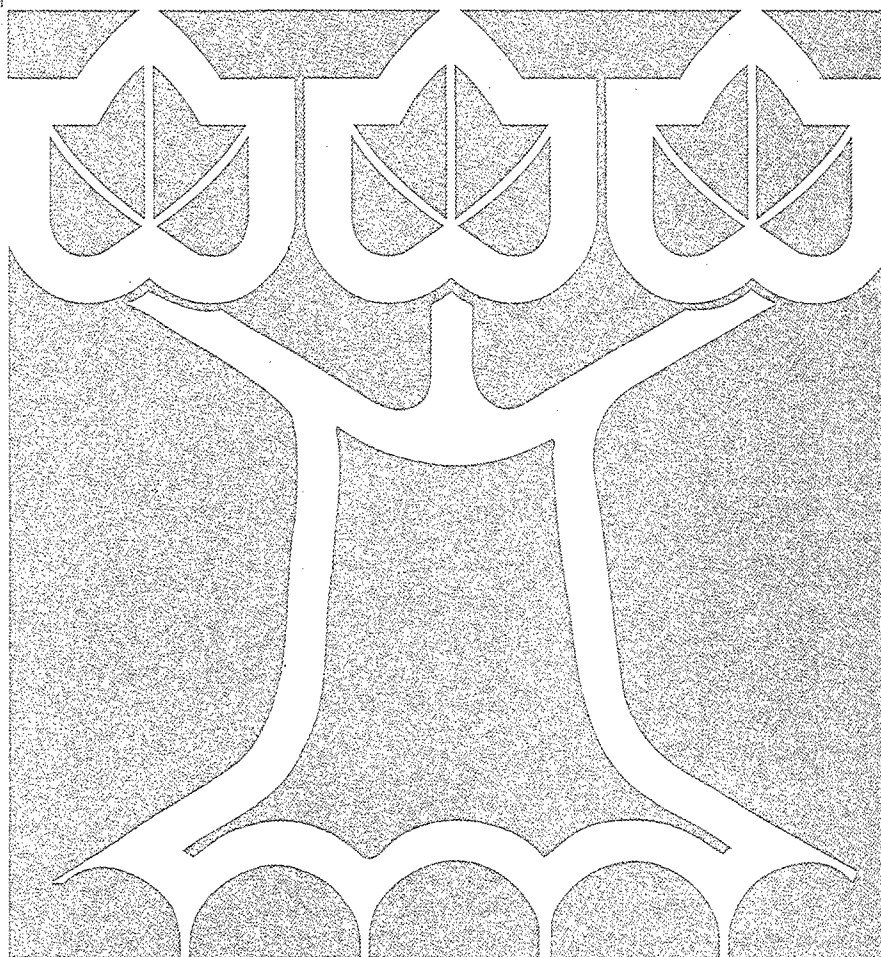
Blai Vilà Sarrà

L'Àngels Torrents va néixer a Sant Pere l'agost de 1940 en el si d'una família pape-rera. Era la cinquena de sis germans, tres nois i tres noies. De petita va anar a estudi amb la senyora Rosa Juvé i després va passar uns anys a l'acadèmia Cots fins que l'any 1952 va anar interna a les Teresianes de Barcelona, on va rebre una edu-cació generalista, ja que, segons la mentalitat de l'època era el que més convenia a una noia. Als setze anys va sortir de l'escola i va tornar a Sant Pere, però des-prés de la mort del seu pare, ocorreguda l'any 1957, decideix estudiar. És llavors quan es treu en poc temps el batxillerat lliure, anant a classes amb la Montserrat Ortiz i després, a Barcelona, estudia la carrera de filosofia i lletres.

Un cop llicenciada, va estar uns anys treballant de professora de secundària a l'es-cola Talita de Barcelona. Allà es van trobar un grup de persones progressistes amb alguns dels quals encara ara mantenia molt bones relacions i amb les quals va engegar grans projectes, com la participació en la redacció de la Gran Enciclopèdia Catalana, o l'entrada com a professora a la Universitat Autònoma a principis dels anys 70. A l'escola de mestres de la UAB va ser on va començar a elaborar la tesi-na sobre La població de Sant Pere de Riudebitlles entre els anys 1675-1799, que més tard i després de més de deu anys de dedicació, va completar amb la seva tesi doctoral, que va presentar l'any 1993. Paral·lelament va iniciar la col·laboració amb el Centre d'Estudis Demogràfics publicant nombrosos treballs sobre demogra-fia històrica, que tenien com a base l'exhaustiu estudi sobre la població que havia fet de Sant Pere, en diverses publicacions d'àmbit estatal i internacional. Va fer estades a Anglaterra i Estats Units per ampliar els seus estudis sobre demografia i va poder visitar arxius importants. Actualment impartia classes a la Facultat de Geografia i Història de la UAB.

Al gener d'aquest any se li va declarar una greu malaltia, contra la qual l'Àngels va plantar cara fins a l'últim moment, el 24 de juny del 2004.

COL·LABORACIONS

INVENTARI DELS ARXIVS SAGRAMENTALS DEL Penedès (COMARQUES DE L'ALT, Penedès, BAIX Penedès i GARRAF), SEGLES XVII-XIX⁽¹⁾

RESUM

Aquest article presenta l'inventariat de la totalitat dels arxius sacramentals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf, acabant així la feina iniciada per Jordi Vidal i Pla, publicada el 1987. El nostre treball està adreçat a totes les persones interessades a conèixer el comportament de la població històrica del Penedès entre 1563 i 1900, quan els registres sacramentals de les parròquies penedesenques són la font insubstituïble per a aquesta classe de recerca. Una extensa bibliografia pretén servir d'ajuda a qui s'endinsi per aquests verals.

Aquest treball fou presentat a la Conferència d'Estudis Penedesencs celebrada a Vilafranca l'any 2000. Ens plau incloure'l en aquest volum en memòria i en homenatge a la seva autora, Àngels Torrents, membre activa de la Secció d'Història de l'IEP, que malauradament morí el passat mes de juny.

ABSTRACT

This article presents the inventory of all sacramental archives in the Alt Penedès, Baix Penedès and Garraf areas, thus concluding the task started by Jordi Vidal i Pla, which was published in 1987. Our work is addressed to anyone who is interested in getting to know the behaviour of historic population in Penedès lands between 1563 and 1900, when the sacramental records kept in Penedès parishes are the irreplaceable source for this kind of research. Thorough bibliography is aimed at helping those who wish to go into this subject in more depth.

This piece of work was presented at the Penedès Studies Conference held in Vilafranca in 2000. We are pleased to include it in the memory and homage to its author, Àngels Torrents, an active member of IEP's History Section who unfortunately passed away last June.

“La parròquia com a institució i demarcació territorial tingué en el món medieval i modern una importància comparable a la d'altres institucions com els castells i els municipis. Aquest paper protagonista anirà decaient a partir del segle XIX, fonamentalment arran dels processos desamortitzadors; la parròquia, a més, en els segles preindustrials era un element comú a la totalitat de la població [...]. La parròquia actuà en vessants tan diferenciades com són la caritat, els registres preestadístics o el manteniment de l'ordre públic [...]. La parròquia fou el centre de l'organització social de la comunitat i també jugà un paper fonamental en l'àmbit econòmic. Era una institució que generava rendes i sobretot rebia rendes. Els elements d'aquesta recaptació no eren només les activitats litúrgiques sinó també la derivada de l'actuació de la parròquia com a propietària de terres, com a censalista o com a receptora de drets d'origen feudal. En aquest sentit, el paper jugat per les grans parròquies és fonamental per intentar entendre l'organització econòmica de la comunitat parroquial.”

Jordi Vidal i Pla (1987: 212-122)

INTRODUCCIÓ

L'Església catòlica reglamentarà i farà obligatori el registre sacramental durant la 24^{ena} sessió del Concili de Trento (1545-1563) el dia 11 de novembre de 1563. La nova normativa tridentina arribarà a Catalunya via el Concili de Tarragona (1564-1566). La difusió completa la imposarà el Ritual Romà del papa Pau V, el 17 de juny del 1614, fet que comportarà l'obligació d'enregistrar els baptismes, matrimonis i sepultures, així com les confirmacions i l'*status animarum* (registre de l'obligació de confessar i combregar almenys una vegada l'any per Pasqua florida), també anomenada *comunió pasqual*. Seguint la normativa del Concili de Trento totes les parròquies varen iniciar el seu propi registre sacramental, on eren inscrites totes les persones que rebien algun sacrament i, per tant, es poden extreure dades de població tan nominatives com agregades.

Seguint el treball realitzat per Jordi Vidal i Pla,⁽²⁾ ens decidírem a acabar i publicar l'inventari de les fonts sacramentals de totes les parròquies penedesenques abans del segle XX.⁽³⁾ Aquests registres constitueixen la font més important per explorar el comportament demogràfic dels penedesencs que van viure i morir en aquests segles. Més endavant el buidatge sistemàtic d'aquests registres, principalment d'aquelles parròquies amb els arxius complets des de principis del segle XVII, contribuiran a augmentar els nostres coneixements sobre l'evolució i el comportament de la població històrica penedesenca i catalana.⁽⁴⁾

El valor historiogràfic d'aquests registres és cada dia més palès. Dos investigadors francesos, L. Henry (1953) i P. Goubert (1954), ja varen remarcar la seva gran vàlua a mitjan segle XX, inventant tècniques per al buidatge (M. Fleury i L. Henry, 1956 i 1965) i posteriors anàlisis dels registres sacramentals (L. Henry, 1967 i 1983). A Catalunya els historiadors J. Nadal i E. Giralt varen publicar en el llunyà 1960 *La population Catalanne, de 1553 al 1717* i quaranta anys després ha vist la llum la traducció catalana. P. Vilar va publicar el 1964 *Catalunya dins l'Espanya moderna*, una gran obra en quatre volums, que aportà multitud d'idees i dades sobre la població històrica del Principat, i que ha servit de guia per a totes les nombroses publicacions que l'han seguit.

Els nostres objectius són, a curt termini:

- Posar de relleu que la majoria de fonts s'han conservat i contenen informacions valuossíssimes.
- Indicar on s'han generat dites fonts, mitjançant un mapa explicatiu, així com la seva localització actual.
- Assenyalar les dates concretes de principi i fi de cadascun dels registres, i si existeixen alguns buits o pèrdues per qualsevol causa.
- Explicitar les parròquies amb els registres complets des del segle XVII.
- Palesar la pèrdua dels registres, cremats en temps de guerra, per desídia o simplement extraviats, en aquest últim supòsit per tractar de recuperar-los.

A mitjà termini: donar a conèixer l'existència d'aquest tipus de documentació a les persones interessades per tal de facilitar la realització d'estudis sectorials penedesencs o més concrets

sobre diverses parròquies. A més llarg termini, aplegant molts treballs previs, realitzar un estudi síntesi sobre la totalitat de la població històrica penedesenca.

Alguns investigadors/es ja han utilitzat aquesta documentació, traduïda en tesis doctorals com les de Francisco Muñoz Pradas (1990), Miquel Àngel Martínez Rodríguez (1987), Miquel-Àngel Àlvarez Galera (1992) o Àngels Torrents Rosés (1993). També cal destacar els treballs de Josep Iglésies, Antoni Massanell i Esclassans, Jordi Vidal o Salvador Caralt, entre d'altres. Per tant, el Penedès no està orfe d'aquests estudis, però hem trobat que, per assentar unes bones bases, s'ha de començar pels fonaments, i aquests són els inventaris dels registres sacramentals.

II. METODOLOGIA

En primer lloc s'ha confeccionat un mapa de la comarca del Penedès amb totes les parròquies existents abans del segle XX. S'han distingit aquelles parròquies que han conservat els registres sacramentals de la resta de parròquies amb la documentació cremada o desapareguda el 1936 o en dates anteriors. (*Vegi's mapa*).

En segon lloc, s'han realitzat inventaris de la documentació parroquial anterior al segle XX, ja que no es pot treballar oficialment amb fonts nominatives de menys de cent anys d'antiguitat. Hem recollit la informació aportada per inventaris publicats, els reunits en els arxius dels bisbats catalans, i, finalment, hem visitat les parròquies no inventariades en els reculls esmentats, on hem gaudit de facilitats de tota mena.

En tercer lloc, s'ha aplegat, en una fitxa per a cada parròquia, tota la informació recollida, incloent-hi la població dels censos de 1717, 1787 i 1860.⁽⁵⁾

En quart lloc, s'ha recollit una extensa bibliografia penedesenca realitzada amb dades dels arxius sacramentals per tal de facilitar la tasca dels investigadors interessats.

III. GRANS ESTUDIS BASATS EN FONTS SAGRAMENTALS

A partir de mitjan segle XX s'ha desenvolupat una nova disciplina, la demografia històrica, que ha aportat innovacions metodològiques rellevants en el camp de les ciències socials.

Citarem tres aportacions⁽⁶⁾ que marcaren fites molt importants en el desenvolupament d'aquesta disciplina.

1.- La reconstrucció de famílies, ideada pels investigadors francesos Louis Henry⁽⁷⁾ i Michel Fleury en els anys cinquanta. Va tenir una gran acceptació en el món acadèmic europeu i es considera el punt de partida de la demografia històrica. Louis Henry era demògraf amb una base matemàtica molt notable, i el seu interès científic era conèixer quan les dones franceses varen començar a con-

trolar la seva fecunditat. Per arribar a assolir el seu objectiu va pensar que la clau estava en els registres nominatius de baptismes, matrimonis i defuncions que custodiaven la majoria de parròquies europees. L. Henry a partir d'aquestes dades va reconstruir les famílies de la parròquia de Crulai en unes fitxes de la seva invenció, pensades no solament per a la recollida d'informació, sinó també per fer-ne anàlisis posteriors que mostrarien el comportament demogràfic de les famílies reconstruïdes. És a dir, en integrar en una fitxa de família, basada en la partida de matrimoni, diverses informacions de tots els membres d'una família, s'aconsegueix reflectir l'experiència reproductiva d'una parella casada. A partir d'aquí és relativament fàcil reconstruir taxes específiques de fecunditat per edats de matrimoni i la seva duració, estimar l'interval protogenèsic i els intervals intergenèsics, així com estimar taxes diverses, entre elles les de mortalitat infantil i juvenil. També es poden realitzar genealogies familiars seguint la línia d'hereus o de les diverses branques de parentiu, estudiar les transmissions patrimonials i les xarxes familiars creuant la informació procedent de padrons. Aquesta metodologia va tenir un gran èxit a tot Europa, però singularment a França, on, gràcies a les anomenades *monographies du village*, les reconstruccions de famílies són ara molt nombroses i gràcies a elles s'ha arribat a tenir un molt bon coneixement de la història de la població francesa. Catalunya també té una primerenca reconstrucció de famílies amb els registres sacramentals de la parròquia de Sant Joan de Palamós pels historiadors J. Nadal i A. Sáez (1972 i 1992). El Grup de Cambridge també té la seva publicació (1997) basada en la reconstrucció de famílies de 26 parròquies angleses, amb uns resultats molt acurats. Així mateix, la reconstrucció de la població del Quebec (1976 i 1979) està basada en el mètode de reconstrucció de famílies. Actualment s'està treballant en un projecte internacional al Japó anomenat EurAsian Project, un altre a la Xina destinat a reconstruir la genealogia de la dinastia dels Qing i un darrer a Aranjuez, a la Comunitat Autònoma de Madrid.

2.- Les sèries temporals i la reconstrucció de la població. Existeix una llarga tradició d'utilitzar les sèries de baptismes assimilats a naixements, els matrimonis i els enterraments assimilats a les defuncions com a indicadors aproximats de l'evolució de la grandària de la població. A més, quan es pot comptar amb recomptes fiables de població es poden establir taxes. J. Nadal (1984 i 1988) utilitzà aquest mètode en la primera aproximació explicativa del creixement demogràfic espanyol entre els segles XVI i XIX. L'escola anglosaxona, amb les sèries temporals d'unes quatre-centes parròquies angleses i l'aplicació de dues tècniques complementàries, la *inverse projection* i la *back projection*, produí en una obra importantíssima, *The Population History of England, 1541-1871*, d'A. E. Wrigley i R. Schofield (1981), que marcà una fita pels grans resultats obtinguts referents al comportament i evolució de la població històrica anglesa. La seva influència fou i és grandíssima en tots els historiadors de la població mundial.

3.- Sistema de classificació de les llars familiars. Peter Laslett, un historiador cofundador del Cambridge Group for the History of Population and Social Structure, ideà un sistema de classificació de les llars familiars a partir de la informació aportada pels padrons i les llibretes de comunió pasqual (*liber status animarum*). El sistema de classificació de Laslett i Hammel (Laslett, 1972; Hammel i Laslett, 1974) es basa en el parentiu dintre de les llars. Aquest esquema de classificació va donar lloc al naixement de la història de la família. La col·laboració entre un historiador, P. Laslett, molt interessat en la història social, i Eugene Hammel, un antropòleg interessat pel tema familiar, constituí, a pesar de les crítiques, un gran èxit que ha influït en totes les generacions posteriors d'investigadors familiars.

IV. ELS INVENTARIS PARROQUIALS ANTICS I MODERNS

Fins al moment no existeix un inventari exhaustiu de tots els arxius parroquials de Catalunya, que seria la base on suportar diferents projectes de recerca. Però sí que existeixen inventaris parcials de diversos espais geogràfics. L'inventari realitzat per l'Arxiu Diocesà de Barcelona (1980 i 2001) sota la direcció de J. Martí Bonet; a les comarques de Girona trobem els treballs de J. Busquets & J. Nadal Farreras, (1975), el de Josep M. Marquès i el d'A. Mayans (1987) referent a la Garrotxa. Finalment, tenim els inventaris de la diòcesi de Tarragona realitzats per R. Salvador & J. Massagués (1990). S'han trobat en diverses diòcesis catalanes descripcions de les possessions parroquials, entre elles els arxius, ben explicitades en algunes visites pastorals, en inventaris "post mortem" dels rectors i també en catàlegs d'arxivers dels segles XVIII, XIX i XX. L'observació acurada d'aquestes publicacions palesa la immensa potencialitat quant a la recerca basada en el contingut dels arxius parroquials.

V. LES PARRÒQUIES PENEDESENQUES

El paisatge del Penedès està molt humanitzat, la població des de fa segles està molt repartida pel territori en viles, pobles i llogarrets d'escassa dimensió poblacional i en multitud de masies esquitxades per les tres comarques.

El Penedès a principis del segle XX tenia 67 parròquies, de les quals el 67% (45) estaven localitzades a l'Alt Penedès, 22,5% (15) al Baix Penedès i el 10,5% (7) al Garraf. La majoria de les parròquies penedesenques (77,5%) pertanyen a la diòcesi de Barcelona, la resta (22,5%) corresponen al Bisbat de Tarragona.

Del total dels arxius parroquials penedesencs un 36% (24 parròquies) van ser cremats durant la Guerra Civil i s'ha perdut tota la informació abans de 1918⁽⁸⁾ (*vegi's quadre resum*). El major nombre d'arxius cremats corresponen a l'Alt Penedès, però a causa de l'escàs nombre de parròquies del Garraf els arxius desapareguts d'aquesta comarca gairebé són la meitat (43%).

QUADRE 1. PARRÒQUIES EXISTENTS A PRINCIPIS DEL SEGLE XX

Parròquies de la comarca de l'Alt Penedès

Parròquia	Titular	Primera menció
Avinyonet del Penedès	Sant Pere	Esmentada el 992 i parroquial el 1158
Bleda, La	Santa Maria	Esmentada al segle XII
Cabanyes, Les	Sant Valentí	Esmentada el 1056 i parroquial el 1637
Castellet	Sant Pere	Esmentada el 1106
Castellet	Sant Marçal	Documentada des de 1148
Castellví de la Marca	Sant Sadurní	Erigida el 1101
Foix	Santa Maria	Consagrada el 1319
Font-rubi	Sant Pere i Sant Fèlix	Esmentada el 1097
Gelida	Sant Pere	Esmentada el 963
Gornal, La	Sant Pere	Esmentada el 1279
Granada del Penedès, La	Sant Cristòfol	Documentada al segle XII
Guardiola de Font-rubi	Santa Maria de Bellver	Consagrada el 1152
Gunyoles, Les	Sant Salvador	Documentada el 1283
Lavern	Sant Pere	Documentada el 1053
Torrelavit	Santa Maria de Lavit	Consagrada el 1141
Moja	Sant Jaume	Esmentada el 981
Monistrol d'Anoia	Santa Maria	Esmentada el 986
Olesa de Bonesvalls	Sant Joan	Esmentada el 1183
Ordal	Sant Esteve	Documentada el 1863
Pacs del Penedès	Sant Genís	Esmentada el 991
Pla del Penedès, El	Santa Magdalena	Bastida el 1798
Pontons	Santa Magdalena	Segles XI-XII
Puigdàlber	Sant Andreu	Existent el 1280
Sant Cugat Sesgarrigues	Sant Cugat	Esmentada el 1075
Sant Joan de Mediona	Sant Joan	Documentada el 1299
Sant Llorenç d'Hortons	Sant Llorenç	Segles XI-XII
Sant Martí Sarroca	Sant Martí	Bastida al segle XII
Sant Miquel d'Olèrdola	Sant Miquel	Esmentada el 1023
Sant Pau d'Ordal	Sant Pau	Existent el 1054
Sant Pere de Riudebitlles	Sant Pere	Esmentada el 917
Sant Pere Molanta	Sant Pere	Existent el 991
Sant Quintí de Mediona	Sant Quintí	Esmentada el 962
Sant Sadurní d'Anoia	Sant Sadurní	Consagrada el 1101
Sant Sebastià dels Gorgs	Sant Sebastià	Esdevingué parròquia el 1851
Santa Fe del Penedès	Santa Fe	Existent el 1142
Santa Margarida i els Monjos	Santa Margarida	Esmentada al segle X
Santa Maria de Bellver	Santa Maria	Documentada el 1305
Santa Maria de Mediona	Santa Maria (i Sant Pere Sacarrera)	Bastida al segle XII
Subirats	Sant Pere	Esmentada el 1163
Torrelavit	Sant Marçal de Terrassola	Esmentada al segle IX
Torrelles de Foix	Sant Genís	Erigida a mitjan segle XVIII
Vallformosa	Santa Maria	Esmentada el 977
Vilafranca del Penedès	Santa Maria	Documentada el 1188
Vilafranca del Penedès	Santíssima Trinitat	Existent el 1272
Vilobí del Penedès	Santa Maria	Esmentada el 1322

Parròquies de la comarca del Baix Penedès		
Parròquia	Titular	Primera menció
Albinyana	Sant Bartomeu	Esmentada el 1040
Arboç, L'	Sant Julià	Documentada el 1136
Banyeres del Penedès	Santa Eulàlia	Documentada el 1054
Bellvei	Santa Maria	Esmentada el 1447
Bisbal del Penedès, La	Santa Maria	Segle XI
Bonastre	Santa Magdalena	Documentada des del 1270
Calafell	Santa Creu i Sant Pere	Existent el 1189
Cunit	Sant Cristòfol	Documentada des del 1279
Juncosa del Montmell, La	Sant Miquel i Mare de Déu del Remei	Consagrada el 1598
Llorenç del Penedès	Sant Llorenç	Existent el 1309
Marmellar	Sant Miquel	Esmentada el 1023
Masllorenç	Sant Ramon	Reformada el 1854
Sant Jaume dels Domenys	Sant Jaume	Esmentada el 1279
Santa Oliva	Santa Maria	Esmentada el 1098
Vendrell, El	Sant Salvador	Existent el 1054
Parròquies de la comarca del Garraf		
Parròquia	Titular	Primera menció
Canyelles	Santa Magdalena	Documentada des del segle XIV
Cubelles	Santa Maria	Documentada al segle XIII
Olivella i Jafre	Sant Pere i Sant Fèlix	Esmentada al segle X
Sant Pere de Ribes	Sant Pere	Esmentada al segle XI
Sitges	Sant Bartomeu i Santa Tecla	Documentada el 1135
Vilanova i la Geltrú	Santa Maria de la Geltrú	Segle XVIII
Vilanova i la Geltrú	Sant Antoni Abat	Erigida el 1363

Font: CED i elaboració pròpia.

QUADRE 2. GRANDÀRIA DE LA POBLACIÓ I LOCALITZACIÓ DELS ARXIUS PARROQUIALS
Parroquies de la comarca de l'Alt Penedès

Parroquia	Municipi	P. 1717	P. 1787	P. 1860	Localització
Avinyonet del Penedès	Avinyonet del Penedès	125	313	1.286	Arxiu parroquial
Bleda, La	Sant Martí Sarroca	25	69	**	Arxiu parroquial St. Martí Sarroca
Cabanyes, Les	Cabanyes, Les	51	110	360	Arxiu parroquial
Castellet - Sant Pere	Castellet i la Gornal	394	910	1.465	Cremat
Castellet - Sant Marçal	Castellet i la Gornal	—	—	—	Cremat
Castellví de la Marca	Castellví de la Marca	131	412	1.057	Cremat
Foix	Torrelles de Foix	—	—	—	Cremat
Font-rubí	Font-rubí	163	87	1.400	Cremat
Gelida	Gelida	360	306	1.823	Arxiu parroquial
Gornal, La	Castellet i la Gornal	—	—	—	Arxiu parroquial
Granada del Penedès, La	Granada del Penedès, La	193	392	921	Cremat
Guardiola de Font-rubí	Font-rubí	—	—	—	Cremat
Gunyoles, Les	Avinyonet del Penedès	100	253	**	Arxiu parroquial d'Avinyonet
Lavern ⁽¹⁾	Subirats	164	263	**	Arxiu parroquial de St. Pau d'Ordal
Santa Maria de Lavit	Torrelavit	**	223	678	Cremat
Moja	Olèrdola	71	93	**	Cremat
Monistrol d'Anoia	Sant Sadurní d'Anoia	53	46	**	Arxiu parroquial
Olesa de Bonesvalls	Olesa de Bonesvalls	122	234	721	Arxiu parroquial
Ordal	Subirats	—	—	—	Arxiu parroquial de St. Pau d'Ordal
Pacs del Penedès	Pacs del Penedès	110	116	283	Arxiu parroquial
Pla del Penedès, El	Pla del Penedès, El	177	345	1.120	Cremat
Pontons	Pontons	235	294	534	Arxiu parroquial
Puigdàlber	Puigdàlber	43	93	323	Arxiu parroquial
Sant Cugat Sesgarrigues	Sant Cugat Sesgarrigues	196	342	666	Arxiu parroquial
Sant Joan de Mediona	Mediona	**	**	1.373	Arxiu Diocesà de Barcelona
Sant Llorenç d'Hortons	Sant Llorenç d'Hortons	136	223	1.111	Arxiu parroquial
Sant Martí Sarroca	Sant Martí Sarroca	448	874	1.821	Arxiu parroquial
Sant Miquel d'Olèrdola	Olèrdola	95	107	1.193	Cremat
Sant Pau d'Ordal	Subirats	68	188	**	Arxiu parroquial de St. Pau d'Ordal
Sant Pere de Riudebitlles	Sant Pere de Riudebitlles	164	890	2.006	Arxiu parroquial
Sant Pere Molanta	Olèrdola	29	50	**	Cremat
Sant Quintí de Mediona	Sant Quintí de Mediona	181	219	2.297	Arxiu Diocesà de Barcelona
Sant Sadurní d'Anoia	Sant Sadurní d'Anoia	430	1.019	2.801	Arxiu parroquial
Sant Sebastià dels Gorgs	Sant Cugat Sesgarrigues	—	—	—	Cremat
Santa Fe del Penedès	Santa Fe del Penedès	66	87	272	Cremat
Santa Margarida i els Monjos	Sta. Margarida i els Monjos	187	386	995	Arxiu parroquial
Santa Maria de Bellver	Font-rubí	**	295	**	Cremat
Santa Maria de Mediona ⁽²⁾	Mediona	471	314	**	Arxiu Diocesà de Barcelona
Subirats	Subirats	179	250	2.451	Cremat
Terrassola	Torrelavit	102	304	567	Cremat
Torrelles de Foix	Torrelles de Foix	476	601	1.469	Cremat
Vallformosa	Vilobí del Penedès	**	233	**	Arxiu parroquial
Vilafranca del P. - Sta. Maria	Vilafranca del Penedès	1.894	3.673	6.244	Arxiu parroquial
Vilafranca del P. - Trinitat	Vilafranca del Penedès	—	—	—	Arxiu parroquial
Vilobí del Penedès	Vilobí del Penedès	**	197	839	Arxiu parroquial

Parròquies de la comarca del Baix Penedès					
Parròquia	Municipi	P. 1717	P. 1787	P. 1860	Localització
Albinyana	Albinyana	272	192	1.136	Cremat
Arboç, L'	Arboç, L	452	1.182	1.545	Cremat
Banyeres del Penedès	Banyeres del Penedès	108	328	640	Arxiu parroquial
Bellvei	Bellvei	100	344	903	Arxiu parroquial
Bisbal del Penedès, La ⁽³⁾	Bisbal del Penedès, La	363	814	1.474	Arxiu parroquial
Bonastre	Bonastre	174	457	918	Arxiu Històric Diocesà de Tarragona
Calafell ⁽⁴⁾	Calafell	138	523	865	Arx. parr. St. Salvador del Vendrell
Cunit	Cunit	116	150	217	Cremat
Juncosa de Montmell, La ⁽⁵⁾	Montmell, El	116	132	753	Arxiu Històric Diocesà de Tarragona
Llorenç	Llorenç del Penedès	111	210	531	Arxiu parroquial
Marmellar	Montmell, El	65	59	**	Ar. parr. de Sta. Maria de la Bisbal del Penedès
Masllorç	Masllorç	44	313	922	Arxiu parroquial
Sant Jaume dels Domenys ⁽⁶⁾	Sant Jaume dels Domenys	110	280	1.139	Arxiu parroquial
Santa Oliva	Santa Oliva	111	308	587	Arxiu parroquial
Vendrell, El	Vendrell, El	570	2.500	5.053	Arxiu parroquial
Parròquies de la comarca del Garraf					
Parròquia	Municipi	P. 1717	P. 1787	P. 1860	Localització
Canyelles	Canyelles	212	271	614	Cremat
Cubelles ⁽⁷⁾	Cubelles	440	692	870	Arxiu Diocesà de Barcelona
Olivella i Jafre	Olivella	155	252	485	Cremat
Sant Pere de Ribes	Sant Pere de Ribes	907	2.063	2.217	Cremat
Sitges	Sitges	1.606	3.495	3.607	Arxiu parroquial
Vilanova i la Geltrú	Vilanova i la Geltrú	1.171	6.161	12.227	Arxiu parroquial
Vilanova - Sant Antoni	Vilanova i la Geltrú	—	—	—	Arxiu parroquial

(—) La població està al municipi al qual correspon aquesta parròquia.

(***) No es coneix la població.

(1) Inclou la població de Gornier.

(2) Inclou les poblacions d'Agudallons, Orpinell i Bolet.

(3) La població de 1787 inclou la Quadra d'Ortigós.

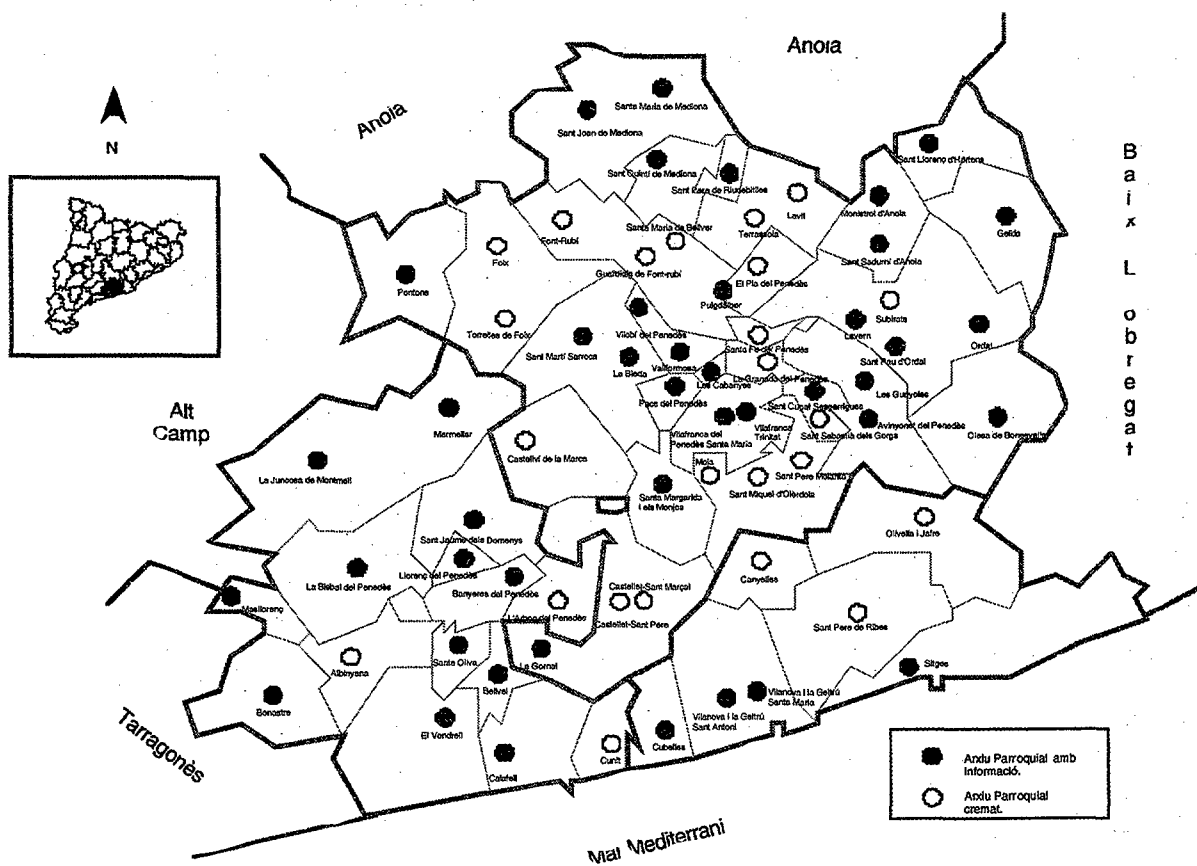
(4) La població de 1787 inclou Segur de Calafell.

(5) La població de 1717 i 1787 inclou Aiguaviva. L'any 1860 és assimilada a la Juncosa.

(6) La població de 1717 inclou el Papioret. La població de 1787 inclou el Papioret i la Torregassa.

(7) La població de 1717 inclou Gallifa. La població de 1787 inclou Gallifa i Rocacrespa.

* Font: CED i elaboració pròpia.

Mapa I. Localització dels arxius parroquials penedesencs.

QUADRE 3. LOCALITZACIÓ DELS ARXIS PARROQUIALS PENEDESENC					
EL PENEDE			BAIX PENEDE		
	Nombre	Percentatge		Nombre	Percentatge
Parròquies amb informació	43	64,18	Parròquies amb informació	12	80,00
Parròquies desaparegudes	24	35,82	Parròquies desaparegudes	3	20,00
TOTAL PARRÒQUIES	67	100,00	TOTAL PARRÒQUIES	15	100,00
ALT PENEDE			GARRAF		
	Nombre	Percentatge		Nombre	Percentatge
Parròquies amb informació	27	60,00	Parròquies amb informació	4	57,14
Parròquies desaparegudes	18	40,00	Parròquies desaparegudes	3	42,86
TOTAL PARRÒQUIES	45	100,00	TOTAL PARRÒQUIES	7	100,00
* Font CED i elaboració pròpia.					

QUADRE 4. ARXIUS AMB INFORMACIÓ SAGRAMENTAL

Parròquies de la comarca de l'Alt Penedès

Parròquia	Baptismes	Matrimonis	Sepultures	Confirmacions	Capítols matrimonials
Avinyonet del Penedès	1596-1900	1572; 1859-1900	1500; 1859-1900	1866-1900	
Bleda, La ⁽¹⁾	1689-1858	1668-1766; 1769-1842	1665-1849	1777-1818	
Cabanyes, Les				1866-1900	
Gelida	1563-1900	1570-1900	1515; 1566-1900	1866-1900	
Gornal, La	1561-1639; 1641-1650; 1697-1802; 1826-1900	1772-1900	1685-1900	1867-1900	
Gunyoles, Les	1883-1900				
Lavern	1859-1900	1859-1900	1859-1900	1866-1900	
Monistrol d'Anoia	1633-1900	1633-1900	1633-1900	1778-1866	1633-1888
Olesa de Bonesvalls	1593-1900	1603-1900	1561-1900	1734-1900	
Ordal				1866-1900	
Pacs del Penedès	1581-1900	1603-1900	1589-1900		1562-1629; S. XVII-XVIII S. XVII-XVIII
Pontons	1582-1601; 1620-1672	1582-1601; 1607-1703	1582-1601		
Puigdàlber	1560-1900	1600-1682; 1774-1900	1560-1900		
Sant Cugat Sesgarrigues	1564-1900	1566-1607; 1811-1900	1664-1900		
Sant Joan de Mediona	1844-1900	1844-1900	1844-1900		S. XIX
Sant Llorenç d'Hortons	1560-1900	1573-1900	1512-1544; 1547-1900	1772-1859; 1886-1900	1600-1671
Sant Martí Sarroca	1586-1641; 1701-1900	1601-1626; 1661-1712; 1785-1900	1400-1680; 1739-1777; 1811-1900		1413; 1670-1679; 1681-1689; 1847-1848; 1851-1853; 1860-1898
Sant Pau d'Ordal	1853-1895	1853-1858	1553-1858		
Sant Pere de Riudebitlles	1547-1567; 1608-1900	1608-1900	1614-1900	1718-1739; 1866-1900 ⁽²⁾	1400-1783
Sant Quintí de Mediona	1641-1900	1641-1900	1641-1900	1718-1739; 1866-1900 ⁽³⁾	
Sant Sadurní d'Anoia	1567-1900	1567-1900	1566-1900	1600-1728	1387-1900
Santa Margarida i els Monjos	1617-1900	1627-1900	1615-1900		
Santa Maria de Mediona	1567-1900	1575-1900	1451; 1550-1900	1786-1900	
Vallformosa	1650-1900	1650-1900	1650-1900	1650-1900	
Vilafranca del P. - Santa Maria	1605-1900	1606-1626; 1655-1900	1616-1900	1723-1900	
Vilafranca del P. - Trinitat	1868-1900	1884-1900	1868-1900		
Vilobí del Penedès	1595-1900	1650-1900	1575-1627; 1650-1702; 1792-1900		

Parròquies de la comarca del Baix Penedès					
Parròquia	Baptismes	Matrimonis	Sepultures	Confirmacions	Capítols matrimonials
Banyeres del Penedès	1604-1706; 1712-1900	1658-1897	1624-1748; 1774-1889	1867-1900	
Bellvei ⁽⁴⁾	1561-1639; 1697-1802	1772-1858	1598-1642; 1685-1853		
Bisbal del Penedès, La	1614-1900	1614-1900	1685-1802; 1808-1900	1677; 1802-1900	
Bonastre	1770-1853	1744-1856	1730-1823	1739-1859	
Calafell ⁽⁵⁾	1600-1601; 1762-1853; 1889-1892		1687-1718		
Juncosa de Montmell, La	1561-1782	1566-1843	1566-1843		
Llorenç del Penedès	1618-1880	1604-1888	1617-1680, 1741-1886		1500-1600; 1668-1696
Marmellar	1871-1897; 1920-1900	1853-1900	1853-1900		
Masllorenç	1805-1900	1805-1900	1805-1900		
Sant Jaume dels Domenys	1550-1900	1550-1900	1550-1900		
Santa Oliva	1605-1697; 1703-1900	1606-1900	1604-1605; 1637-1679; 1684-1685; 1706-1900	1777; 1809-1838; 1843	1554-1558; 1600-1736; 1761-1777
Vendrell, El	1550-1900	1600-1900	1550-1900	Segles XVIII-XIX	1601-1783
Parròquies de la comarca del Garraf					
Parròquia	Baptismes	Matrimonis	Sepultures	Confirmacions	Capítols matrimonials
Cubelles	1646-1900	1655-1900	1695-1900		
Sitges	1634-1900	1642-1900	1509-1547; 1551-1606; 1626-1646; 1676-1683; 1696-1705; 1754-1900		
Vilanova i la Geltrú - Santa Maria	1566-1900	1577-1691; 1700-1900	1571-1900	1658-1900	1397-1900; 1602-1900 (junt amb Test. de la sèrie 1701-1900)
Vilanova i la Geltrú - Sant Antoni	1504-1900	1569-1900	1561-1900		

(1) Des de 1859 la Bleda apareix adherida a Pacs del Penedès.

(2) Inclou confirmats a Sant Quinti de Mediona.

(3) Inclou en confirmacions de Sant Pere de Riudebitlles.

(4) Els llibres estan juntament amb els de la Gornal.

(5) La sèrie de baptismes 1889-1892 són esborranys.

* Font: CED i elaboració pròpia.

QUADRE 5. ARXIS PARROQUIALS DESAPAREGUTS Parròquies de la comarca de l'Alt Penedès			
Parròquia	Municipi	Titular	Primera menció
Castellet - Sant Pere	Castellet i la Gornal	Sant Pere	Esmentada el 1106
Castellet - Sant Marçal ⁽¹⁾	Castellet i la Gornal	Sant Marçal	Documentada des de 1148
Castellví de la Marca	Castellví de la Marca	Sant Sadurní	Erigida el 1101
Foix	Torrelles de Foix	Santa Maria	Consagrada el 1319
Font-rubí	Font-rubí	Sant Pere i Sant Fèlix	Esmentada el 1097
Granada del Penedès, La	Granada del Penedès, La	Sant Cristòfol	Documentada al segle XII
Guardiola de Font-rubí	Font-rubí	Santa Maria de Bellver	Consagrada el 1152
Torrelavit	Torrelavit	Santa Maria de Lavit	Consagrada el 1141
Moja	Olèrdola	Sant Jaume	Esmentada el 981
Pla del Penedès, El	Pla del Penedès, El	Santa Magdalena	Bastida el 1798
Sant Miquel d'Olèrdola	Olèrdola	Sant Miquel	Esmentada el 1023
Sant Pere Molanta	Olèrdola	Sant Pere	Existent el 991
Sant Sebastià dels Gorgs	Sant Cugat Sesgarrigues	Sant Sebastià	Esdevingué parròquia el 1851
Santa Fe del Penedès	Santa Fe del Penedès	Santa Fe	Existent el 1142
Santa Maria de Bellver	Font-rubí	Santa Maria	Documentada el 1305
Subirats	Subirats	Sant Pere	Esmentada el 1163
Torrelavit	Torrelavit	Sant Marçal de Terrassola	Esmentada al segle IX
Torrelles de Foix	Torrelles de Foix	Sant Genís	Erigida a mitjan segle XVIII
Parròquies de la comarca del Baix Penedès			
Parròquia	Municipi	Titular	Primera menció
Albinyana	Albinyana	Sant Bartomeu	Esmentada el 1040
Arboç, L'	Arboç, L'	Sant Julià	Documentada el 1136
Cunit ⁽²⁾	Cunit	Sant Cristòfol	Documentada des de 1279
Parròquies de la comarca del Garraf			
Parròquia	Municipi	Titular	Primera menció
Canyelles	Canyelles	Santa Magdalena	Documentada des del segle XIV
Olivella i Jafre	Olivella	Sant Pere i Sant Fèlix	Esmentada al segle X
Sant Pere de Ribes	Sant Pere de Ribes	Sant Pere	Esmentada al segle XI
Nota: senyalades al mapa amb un cercle buit. (1) Entre 1666 i 1851 fou parròquia tot i que no definitivament fins al 1904. (2) El 1858 és erigida parròquia independent. * Font: CED i elaboració pròpia.			

Per tenir una idea més precisa de la qualitat dels arxius penedesencs s'ha constatat que 18 parròquies tenen informació dels baptismes, matrimonis i sepultures des del segle XVII, i algunes des de finals del segle XVI fins a l'actualitat. Aquest tipus d'informació, per a nosaltres la més interessant, és el que anomenem informació completa. No cal dir que l'Alt Penedès ocupa el primer lloc quant a arxius complets, amb 12 parròquies, la segueixen les comarques del Baix Penedès i el Garraf, amb 3 parròquies completes cadascuna (*vegi's quadres detallats 1-7 i mapa I*).

VI. POBLACIÓ I PARRÒQUIES DEL PENEDEÈS EN ELS ANYS CENSALS DE 1787 I 1860.

La població penedesenca segons el cens de 1787

Les parròquies que tenien més de 300 habitants segons el cens de Floridablanca (1787), i de les quals es conserven registres sacramentals són:

ALT PENEDEÈS

Parròquia	Habitants el 1787
Avinyonet del Penedès	313
Gelida	306
Sant Cugat Sesgarrigues	342
Sant Martí Sarroca	874
Sant Pere de Riudebitlles	890
Sant Sadurní d'Anoia	1.019
Santa Margarida i els Monjos	386
Santa Maria de Mediona	314
Vilafranca del P. - Sta. Maria	3.673
Vilafranca del P. - Trinitat	—

BAIX PENEDEÈS

Parròquia	Habitants el 1787
Banyeres del Penedès	328
Bellvei	344
Bisbal del Penedès, La	814
Bonastre	457
Calafell	523
Masllorenç	313
Santa Oliva	308
Vendrell, El	2.500

GARRAF

Parròquia	Habitants el 1787
Cubelles	692
Sitges	3.495
Vilanova i la Geltrú - Sta. Maria	6.161
Vilanova i la Geltrú - St. Antoni	—

* Font: CED i elaboració pròpia.

Si resumim, trobem un total de 22 parròquies: 10 de l'Alt Penedès, 8 del Baix Penedès i 4 del Garraf, que el 1787 tenien més de 300 habitants i conserven algun tipus d'informació sacramental.

Aquestes 22 parròquies representen un 33% de totes les parròquies del Penedès. Si ho mirem per comarques, trobem que hi tenim representades un 22% de l'Alt Penedès, un 53% al Baix Penedès i un 57% al Garraf. Però la importància no radica en el percentatge de parròquies representades, sinó en el nombre d'habitants que cadascuna tenia en aquell moment. El quadre següent ens mostra el total de població segons el cens de 1787 en cada comarca, la població que tenen les parròquies de més de 300 habitants i el percentatge que això representa.

Població total del Penedès i de les parròquies que el 1787 tenien més de 300 habitants i que conserven l'arxiu parroquial

Comarca	Total	Més de 300 hab.	Percentatge
Alt Penedès	14.811	8.117	54,80
Baix Penedès	7.792	5.587	71,70
Garraf	12.934	10.348	80,00
Penedès	35.537	24.052	67,68

* Font: CED i elaboració pròpia.

De les dades del quadre anterior es desprèn que, en les parròquies amb informació, hi residia un 67,68% de la població del Penedès l'any 1787. Aquests percentatges són molt més elevats en el cas del Baix Penedès i del Garraf, que arriben al 71,7% i el 80% de representativitat, mentre que a l'Alt Penedès és solament el 54,8%.

La població penedesenca segons el cens de 1860

Si realitzem un exercici similar a l'anterior, però aquesta vegada utilitzant parròquies amb més de 500 habitants segons el cens de 1860, ens apareixen un total de 30 parròquies (un 45% de totes les parròquies), distribuïdes de la manera següent: 15 a l'Alt Penedès, 11 al Baix Penedès i 4 al Garraf.

ALT Penedès	
Parròquia	Habitants el 1860
Avinyonet del Penedès	1.286
Gelida	1.823
Olesa de Bonesvalls	721
Pontons	534
Sant Cugat Sesgarrigues	666
Sant Joan de Mediona	1.373
Sant Llorenç d'Hortons	1.111
Sant Martí Sarroca	1.821
Sant Pere de Riudebitlles	2.006
Sant Quintí de Mediona	2.297
Sant Sadurní d'Anoia	2.801
Santa Margarida i els Monjos	995
Vilafranca del P. - Sta. Maria	6.244
Vilafranca del P. - Trinitat	—
Vilobí del Penedès	839

BAIX Penedès	
Parròquia	Habitants el 1860
Banyeres del Penedès	640
Bellvei	903
Bisbal del Penedès, La	1.474
Bonastre	918
Calafell	865
Juncosa de Montmell	753
Llorenç del Penedès	531
Masilorenc	922
Sant Jaume dels Domenys	1.139
Santa Oliva	587
Vendrell, El	5.053

GARRAF	
Parròquia	Habitants el 1860
Cubelles	870
Sitges	3.607
Vilanova i la Geltrú - Sta. Maria	12.227
Vilanova i la Geltrú - St. Antoni	—

* Font: CED i elaboració pròpia.

**Població total del Penedès i de les parròquies que el 1860 tenien més de 500 habitants
i que conserven l'arxiu parroquial**

Comarca	Total	Més de 500 hab.	Percentatge
Alt Penedès	38.076	24.517	64,38
Baix Penedès	16.683	13.785	82,62
Garraf	20.020	16.704	84,43
Penedès	74.779	55.006	73,55

* Font: CED i elaboració pròpia.

Com es pot observar en el quadre del cens de 1860, els percentatges de representativitat, 73,55% de la població penedesenca, augmenten tant en el nombre de parròquies com en el de persones representades. Si ho mirem per comarques, trobem que al Baix Penedès i al Garraf aquests percentatges s'enfilen fins als 82,62% i el 84,43% respectivament, mentre que a l'Alt Penedès arriba tan sols fins al 64,38%.

VII. EPÍLEG

Els nostres objectius s'han acomplert. Hem aconseguit obtenir informació de les seixanta-set parròquies penedesenques existents entre els anys 1563 i 1900. Els arxius parroquials que han conservat registres sacramentals anteriors al segle XX representen el 64% de la totalitat (43 parròquies). Hem de lamentar, no obstant això, la pèrdua dels registres de 24 parròquies (36%), la gran majoria cremades als mesos de juliol i agost de 1936. Aquest fet és una pèrdua irreversible i irrecuperable. En aquest moment voldríem que tothom fos plenament conscient del gran valor que representen aquests arxius i que estiguessin custodiats en bones condicions per tal d'evitar el seu deteriorament i que poguessin ser llegats a les generacions futures. Finalment, volem donar les gràcies especialment a Jordi Vidal i Pla, que ens precedí en la tasca d'inventariar dels arxius sacramentals penedesencs, i també a totes les persones que ens han ajudat, amb les seves publicacions i/o informacions, com també als rectors de les parròquies que ens han obert les portes dels arxius. Així donem les més expressives gràcies a: mossèn Lluís Bonet i Riera, Salvador Caralt, mossèn Josep Cases, Servei de Documentació d'Història Local de Catalunya de la UAB, Joan Latorre, mossèn Antoni Margarit, mossèn Josep M. Martí Bonet, mossèn Jordi Mestre, Rafael Miquel, mossèn Ramon Català, mossèn Salvador Ramon, mossèn Vicenç Ribas, Carles Simó i la Societat Genealògica d'Utah (especialment a Jesús Sanchez).

NOTES

- (1) Aquest article s'inscriu dintre del projecte "Población y migraciones en Cataluña. Estudio territorial, histórico y prospectivo (BSO2000-0477)", dirigit per la Dra. A. Cabré i del qual formen part Àngels Torrents i Miquel Valls.
- (2) Publicat el 1987.
- (3) L'inventari dels arxius sacramentals penedesencs forma part del projecte d'inventariar que estem realitzant de totes les parròquies de Catalunya abans del segle XX i que es troba gairebé finalitzat.

- (4) Volem donar les gràcies a tots els autors de les publicacions i a totes aquelles persones que ens han ajudat a fer possible aquest inventari.
- (5) A Catalunya no tenim recomptes poblacionals generals entre 1553 i 1717. Només es coneix un cens general per a Catalunya de 1626 i únicament s'ha trobat pel Bisbat de Vic.
- (6) Per a més informació sobre el tema, vegi's D. Reher (2000).
- (7) L'obra més coneguda és *La population de Crulai, paroisse normande*, d'E. Gautier & L. Henry.
- (8) A partir de 1918 fou obligatori enviar al Bisbat corresponent una còpia de totes les partides sacramentals.
- (9) En els arxius complets les famílies sedentàries de la població són fàcils de seguir almenys pel que fa a la línia dels hereus.
- (10) El cens de 1860 és el segon cens de l'anomenada era estadística.
- (11) Segons el cens de 1787, el nombre de parròquies amb més de 300 habitants era de 22.

VIII. BIBLIOGRAFIA

La recerca bibliogràfica que presentem a continuació ha estat dividida en tres apartats per tal que pugui ser més manejable i entenedora. D'aquesta manera, la primera part consta de 36 obres generals sobre història de la població, la segona part està formada per 15 referències de temàtica general penedesenca relacionades amb els arxius sacramentals, i la tercera i darrera part són 83 referències bibliogràfiques de parròquies penedesenques que alhora estan subdividides per comarques i parròquies.

Per comarques hem recollit un total de 38 referències bibliogràfiques per a l'Alt Penedès, 23 per al Baix Penedès i 22 per al Garraf.

Així, les parròquies més estudiades són Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú amb 15 i 13 treballs respectivament, seguides de Sant Pere de Riudebitlles (10), Sitges i el Vendrell (7 cadascuna), l'Arboç (5) i Albinyana i Santa Oliva (4 cadascuna). Malgrat tot, trobem una sèrie de parròquies que tenen bons registres sacramentals i en les quals encara no s'ha realitzat cap estudi sobre la població històrica, com és el cas de Cubelles, Sant Jaume dels Domenys, Sant Llorenç d'Hortons i Vallformosa, entre altres.

1.- Obres generals sobre història de la població o demografia històrica

- ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA, 1980. *Els arxius parroquials històrics del Baix Llobregat*, Barcelona.
- ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA, 2001. *Guía de los archivos de la Iglesia en España*, Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, Arxiu Diocesà de Barcelona i Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- BUSQUETS DALMAU, Joan, i NADAL FARRERAS, Joaquim, 1975. *Les possibilitats de la demografia històrica a les comarques gironines: inventari dels arxius parroquials de la diòcesi*. Girona, Diputació Provincial de Girona, Monografies 4.

- CHARBONNEAU, Hubert, 1979. *Les régimes de fécondité naturelle en Amérique du Nord: bilan et analyse*, Demographie, Collection de tirés à part, 123, Université de Montréal.
- CORTS, Ramon; GALTES, Joan, i MANENT, Albert (Dir), 2000. *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, tres volums, Generalitat de Catalunya, Ed. Claret, Barcelona.
- DEPARTAMENT DE CULTURA, 1982 i 1987, *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, vols. I, II i IV, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- FLEURY, Michel, i HENRY, Louis, 1956. *Des registres paroissiaux à l'histoire de la population. Manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien*, Paris, INED.
- FLEURY, Michel, i HENRY, Louis, 1965. *Nouveau manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien*, Paris, INED.
- GAUTIER, Etienne, i HENRY, Louis, 1958. *La population de Crulai, paroisse normande: étude historique*, Travaux et Documents, 33, Paris, Presses Universitaires de France, INED.
- GOUBERT, Pierre, 1954. "Une richesse historique en cours d'exploitation, les registres paroissiaux". *Annales. ESC*, IX, pp. 83-93.
- HAMMEL, Eugène A., i LASLETT, Peter, 1974. "Comparing household structure over time and between culture". *Comparative Studies in Society and History*, 19, pp. 73-103.
- HENRY, Louis, 1953. "Une richesse démographique en friche: les registres paroissiaux". *Population*, 2, pp. 281-290.
- HENRY, Louis, 1953. *Fécondité des mariages: nouvelle méthode de mesure*, Travaux et Documents-16, INED, PUF, Paris.
- HENRY, Louis, 1967. *Manuel de Demographie Historique*, Genève, Droz.
- ICHM, 1980. *Inventari de les fonts documentals de l'Edat Moderna a la comarca d'Osona*. Eunibar, Barcelona.
- IGLÉSIES, Josep, 1969. *El Cens del comte de Floridablanca 1787 (part de Catalunya)*. Vol. I, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona.
- MARQUÈS, Josep M., 1998. *Arxiu Diocesà de Girona. Guia-inventari*, Col·lecció Francesc Monsalvatje, 3. Diputació de Girona i Bisbat de Girona, Girona.
- LASLETT, Peter, 1972. "Introduction: The History of the Family". LASLETT, P., i WALL, R (Eds.) *Household and Family in the Past Time*, pp. 1-89, Cambridge, Cambridge University Press.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1988. "La població catalana del set-cents a partir de la reconstrucció de famílies". *Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 223-238.
- MAYANS PLUJA, Antoni, 1983. *Els arxius municipals de les comarques de la Garrotxa i el Ripollès*. Tesi, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.
- MAYANS PLUJA, Antoni, 1987. *Els arxius parroquials, municipals i notariais de la Garrotxa. Una aproximació*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Servei d'Arxius, Barcelona.
- MUÑOZ PRADAS, F., i SOLER SERRATOSA, J. 1988. "La demografia històrica catalana de los siglos XVI a XVIII: un balance bibliográfico del decenio 1974-1984" dins (V. Pérez Moreda i D. S. Reher, Eds.) *Demografía histórica de España*, Madrid, pp. 269-284.
- NADAL, Jordi, i GIRALT, Emili, 1959. *La population catalane de 1553 a 1717. L'immigration française et les autres facteurs de son développement*, Paris, SEVPEN.
- NADAL, Jordi, i SÀEZ, Armand, 1972, "La fecondité a Saint Joan de Palamós (Catalogne) de 1700 a 1859", *Annales de Demographie Historique*, pp. 105-113.
- NADAL, Jordi, 1984. *La población española s. XVI a XX*, Barcelona, Ariel.
- NADAL, Jordi, 1988. "La población española durante los siglos XVI-XVII-XVIII. Un balance a esca-

- la regional". PÉREZ MOREDA, V., i REHER, D.S. (Eds.), *Demografía Histórica en España*, pp. 39-54, Madrid, El Arquero.
- NADAL, Jordi, i SÁEZ, Armand, 1992. "La fecundidad en Sant Joan de Palamós (Cataluña) desde 1700 hasta 1859" dins NADAL, Jordi (1992), *Bautismos, desposorios y entierros*. Ariel Historia, Barcelona.
- NADAL, Jordi, i GIRALT, Emili, 2000. *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII*. Vic, Eumo Editorial.
- PANYELLA BALCELLS, Vinyet, 1985. "Fuentes de carácter local y comarcal para el estudio de la historia económica de los siglos XVI al XVIII: Producción agraria y comercio colonial". I Coloquio Vasco-Catalán de Historia, Industrialización y Nacionalismo. Análisis comparativos, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, pp. 147-159.
- RAMON, Salvador, i MASSAGUÉS, Josep, 1990. *Inventari del llibres sacramentals de l'arxiu històric arxidiocesà de Tarragona*, Col·lecció Catàlegs-inventaris d'arxius eclesiàstics de Catalunya, núm. 6, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- ROY, Raymond, i CHARBONNEAU, Hubert, 1976. *Le contenu des registres paroissiaux canadiens du XVIIe siècle*, Demographie, Collection de tirés à part, 65, Université de Montréal.
- TORRENTS ROSÉS, Àngels, 1998. "Marriage Strategies in Catalonia from the Seventeenth to the Nineteenth Century: A Case Study", *Continuity and change*, 13,3, pp. 475-496.
- VIDAL PLA, Jordi, i MUÑOZ PRADAS, Francesc, 1984. "Els arxius parroquials del bisbat de Barcelona: fonts per a l'estudi de la demografia catalana." Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Universitat de Barcelona, Barcelona.
- VILAR, Pierre, 1964. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, 4 vols. Barcelona, Edicions 62.
- WRIGLEY, Edward Anthony, i SCHOFIELD, Roger S., 1981. *The population history of England 1541-1871. A reconstruction*, London, E. Arnold.
- WRIGLEY, Edward Anthony; DAVIS, R.S.; OEPPEN, Jim E., i SCHOFIELD, Roger S., 1997. *English population history from family reconstitution 1580-1837*. Cambridge, Cambridge University Press.

2.- Publicacions de temàtica general penedesenca relacionades amb els arxius sacramentals

- ÁLVAREZ GALERA, Miquel Àngel, 1992. *Aspectes sanitaris dels arxius parroquials de Sant Sadurní d'Anoia, Sant Pere de Riudebitlles, Gelida i parròquies del terme de Subirats*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- ÁLVAREZ GALERA, Miquel Àngel, 1993. *Aspectes sanitaris i demogràfics a l'antic terme de Subirats, Sant Pere de Riudebitlles i Gelida segles XVI, XVII i XVIII*. Estudis i Documents, 7, Institut d'Estudis Penedesencs, Sant Sadurní d'Anoia.
- GIRALT RAVENTÓS, Emili, 1966. "El passat de l'economia del Penedès", III Exposición y Feria Oficial de la Viña y del Vino. *Coloquio comarcal sobre economía del Penedés*, Vilafranca del Penedès.
- IGLÉSIES, Josep, 1988. *Estudi de les xifres de població de l'Alt Penedès en el curs de sis segles (1358-1975)*. Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès.
- MARIÀ COLOMER, Ignasi, 1971. *Una família dels temps medievals ençà*, Col·lecció de Monografies Locals, 1, Serie biogràfica, Centre d'Estudis Comarcals, Igualada.

- MARTÍNEZ ROGRÍQUEZ, Miquel Àngel, 1986. "El Penedès al Cens de Floridablanca (1787)", *Miscel·lània Penedesenca*, núm. 8, Vilafranca del Penedès, pp. 135-157.
- MASACHS BOLET, Josep M^a, 1979. "Els vells camins del Penedès", *Miscel·lània Penedesenca* 1979, II (6), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 125-144.
- MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1991. "Immigrants francesos al Penedès (segles XVI i XVII)" *Olerdulae*, Any XVI, núm. 1-4, Vilafranca del Penedès, pp. 55-89.
- MICÓ MILLAN, Joaquim, 1994. "Població pre-comtal al Penedès", *Miscel·lània Penedesenca*, 18, Vilafranca del Penedès, pp. 189-208.
- MUÑOZ PRADAS, Francesc, 1990. *Creixement demogràfic, mortalitat i nupcialitat al Penedès (segles XVII-XIX)*, tesi doctoral, Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona.
- MUÑOZ PRADAS, Francesc, 1992. "Nivells i tendències de la mortalitat a les localitats del Penedès (segles XVII-XIX)", *Estudis d'Història Agrària*, 9, Barcelona, pp. 181-202.
- QUESADA, Santiago, 1987. "Aproximació als treballs històrics i geogràfics no publicats i que fan referència al Penedès i Garraf", *1r Seminari d'Estudis d'Història Local i Comarcal*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Vilafranca del Penedès.
- VENDRELL VENDRELL, Remei, 1982. "Retalls d'història agrícola i social del Penedès", *Miscel·lània penedesenca*, 1982, V (19), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 237-260.
- VIDAL PLA, Jordi, 1987. "Els arxius parroquials del Penedès i Garraf", *1r Seminari d'Estudis d'Història Local i Comarcal*, Vilafranca del Penedès, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.
- VIRELLA BLODA, Albert, 1981. "El moviment mercantil a les darreries del segle XVIII. Aiguardents, vins i indianes", *Miscel·lània Penedesenca* 1981, IV (13), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 261-280.
- VIRELLA BLODA, Albert, 1989. "Presència de gascons a la costa del Penedès al segle XVI", *Miscel·lània Penedesenca*, 11, Vilafranca del Penedès, pp. 7-30.

3.- Publicacions relacionades amb les parròquies penedesenques, per comarques i parròquies

3.1.- Alt Penedès

Cabanyes.

- CASTELLANO TRESSERRA, Anna; SALVADÓ MONTURIOL, Joan, 1991. "La documentació històrica sobre l'església de Sant Valentí de les Cabanyes", *Miscel·lània Penedesenca* 1990, XIV (65), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 149-166.

Gelida.

- ÁLVAREZ GALERA, Miquel Àngel, 1991. "Estudi de les causes de mort a Gelida durant el segle XVII", *Separata de Miscel·lània Penedesenca*, Institut d'Estudis Penedesencs XV, Vilafranca del Penedès, pp. 422-436.

Castellet i la Gornal.

- VIRELLA, Albert, 1978. "Un terme mil·lenari, Castellet i la Gornal: el passat i el present", *Institut d'Estudis Penedesencs*, 2, Vilafranca del Penedès.

Sant Cugat Sesgarrigues.

MARGARIT, Antoni, 1983. *Episodis de la història de Sant Cugat Sesgarrigues: primera meitat del segle XVII*, Ajuntament, Comissió de Cultura, Sant Cugat Sesgarrigues.

Sant Martí Sarroca.

LLORAC SANTIS, Salvador, 1989. *Sant Martí Sarroca, pòsit del temps: descripció general del municipi (Alt Penedès)*, Ajuntament de Sant Martí Sarroca.

Sant Pere de Riudebitlles.

CABRÉ, Anna, i TORRENTS, Àngels, 1991. "La elevada nupcialidad como posible desencadenante de la transición demográfica en Cataluña", dins a LIVI BACCI, M. (coord.) *Modelos regionales de la transición demográfica en España y Cataluña*, pp. 99-120, Instituto de Cultura Juan Gil Albert y Asociación de Demografía Histórica, Alicante.

TORRENTS, Àngels, 1987. "Aproximació al moviment demogràfic d'una població paperera: Sant Pere de Riudebitlles 1675-1799", *Documents d'anàlisi geogràfica*, 10, pp. 89-116.

TORRENTS, Àngels, 1992. "La preponderancia del hogar troncal en una población industrial catalana. Sant Pere de Riudebitlles, 1849", dins MONTJOJO MONTJOJO, V. (ed), *Linaje, familia y marginación en España (s. XIII- XIX)*, Universidad de Murcia, pp. 93-115.

TORRENTS, Àngels, 1992. "Actitudes públicas, actitudes privadas, 1610-1935", *Boletín de Demografía Histórica (ADEH)*, X, 1, pp. 7-29.

TORRENTS ROSÉS, Àngels, 1993. *Transformacions demogràfiques en un municipi industrial català: Sant Pere de Riudebitlles, 1608-1935*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona.

TORRENTS, Àngels; CUSIDÓ, Teresa Antònia, 1995. "La complementariedad de datos padronales y fichas de familia: un ejemplo de linkage", dins REHER, David (coord.) *Reconstituição de Famílias e outros métodos microanalíticos para a História das Populações. Estado actual e perspectivas para o futuro*, Ed. Afrontamento, Porto, pp. 269-291.

TORRENTS, Àngels, 1996. "La transición epidemiológica en la Catalunya rural: Sant Pere de Riudebitlles, 1880-1935". *Boletín de la Asociación de Demografía Histórica*, Madrid, 14, pp. 173-200.

TORRENTS ROSÉS, Àngels, 1997. "Mort i malaltia al Penedès (1608-1935)", *Miscel·lània Penedesenca*, XXII (105), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 147-170.

TORRENTS ROSÉS, Àngels, 1999. "La lluita per l'aigua: pagesos i paperers en el segle XVIII", dins M. GUTIÉRREZ (coord), *La industrialització i el desenvolupament econòmic d'Espanya. Homenatge al Dr. Jordi Nadal i Oller*, Universitat de Barcelona, pp. 1219-1231.

TORRENTS ROSÉS, Àngels, 2001. *Las estrategias matrimoniales de una familia troncal catalana. Siglos XVII-XIX*, en premsa.

Sant Quintí del Mediona.

ARGEMIR, Xavier; SADURNÍ, Ma. Teresa, i SERRA, Joan, 1999. *Sant Quintí de Mediona. Evolució socioeconòmica i cultural d'una vila de l'Alt Penedès*, Ajuntament de Sant Quintí de Mediona, Generalitat de Catalunya, Sant Quintí de Mediona.

MAS, Josep, 1907. *Lo priorat, l'església y l'hospital de Sant Quintí de Mediona, Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, Volum II.

VIDAL PLA, Jordi; MUÑOZ PRADAS, Francesc, 1980. "Una aportació a la història agrària del Penedès: les anyades de Sant Quintí de Mediona (1598-1606)", *Miscel·lània Penedesenca 1980*, III (9), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 227-250.

Sant Sadurní d'Anoia.

COSTA VIA, Montserrat, 1984. "Sant Sadurní d'Anoia, mitjançant un cadastre de l'Antic Règim", *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Vol. I, Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 177-184.

LLORAC SANTIS, Salvador, 1995. "La parròquia i església de Sant Sadurní d'Anoia, olim Subirats, des dels seus orígens fins al moment actual", *Miscel·lània Penedesenca*, 1994/1, XIX (93), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 179-200.

Santa Margarida i els Monjos.

ARNABAT, Ramon, 1993. *La gent i el seu temps: història de Santa Margarida i els Monjos. De la fil·loxera a la Guerra Civil. 1890-1940*. Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos.

Subirats.

LLORAC SANTIS, Salvador, 1988. *La demografia a l'antic terme de Subirats segons els fogatges de 1497, 1515 i 1553*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès.

Vilafranca del Penedès.

GRASES, Pere, 1987. "Cens de la Vila i Vegueria de Vilafranca del Penedès a l'any 1376". GRASES, Pere. *Hores de joventut i de maduresa*, Seix Barral, Barcelona, pp. 232-241.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1976. *La població vilafranquina a la segona meitat del segle XVII*, Museu de Vilafranca, Vilafranca del Penedès.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1977. *La població vilafranquina al segle XVIII*, Vilafranca del Penedès.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1979. "Retalls per a una història vilafranquina (segles XVI i XVII)", *Miscel·lània Penedesenca*, 2, Vilafranca del Penedès, pp. 145-174.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1981. "Dades esparses dels immigrants francesos a Vilafranca, al segle XVI", *Miscel·lània Penedesenca*, 3, Vilafranca del Penedès, pp. 61-90.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1984. "La població jueva vilafranquina i llocs d'emplaçament del seu call i fossar", *Miscel·lània Penedesenca*, 6, Vilafranca del Penedès, pp. 99-126.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1986. *De la Vilafranca del 1634*, Institut d'Estudis Penedesencs, 36, Vilafranca del Penedès.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1987. "La pesta de 1651 a Vilafranca del Penedès", *Olerdulae*, XII, 1-4: 119-140.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1987. "Fills de pares incògnits (1544-1870)", *Miscel·lània Penedesenca*, 1986, IX (41), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 81-128.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1988. "Dades dels primers immigrants occitans a Vilafranca (1455-1553)", *Separata de Miscel·lània Penedesenca*, XI, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 219-244.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1988. "Notes sobre els preus de l'ordi i el forment en la Vilafranca de 1325", *Miscel·lània Penedesenca*, X, pp. 61-72, Vilafranca del Penedès, Institut d'Estudis Penedesencs, núm. 43.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1989. "Dades de la immigració occitana a Vilafranca a la segona meitat del segle XVI", *Separata de Miscel·lània Penedesenca*, XIII, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 221-248.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1990. "De la Vilafranca del 1803", *Estudis i Documents* 5, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès.

MASSANELL ESCLASSANS, Antoni, 1991, "La població vilafranquina el 1325", *Miscel·lània Penedesenca* 1990, XIV (65), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 227-248.

VENDRELL VENDRELL, Remei, 1985. "Diferents epidèmies que afectaren a Vilafranca del Penedès durant el segle XIX", *Miscel·lània Penedesenca* 1984, V II (28), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 253-264.

Vilobí del Penedès.

LLORAC SANTIIS, Salvador, 1991. *Vilobí del Penedès: passat i present*, Ajuntament de Vilobí del Penedès.

3.2.- Baix Penedès.

Albinyana.

BOFARULL TERRADES, Manuel, 1992. "Rectorologi d'Albinyana", *Miscel·lània Penedesenca* 1991, XV (69), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 437-468.

BOFARULL TERRADES, Manuel, 1993. "Albinyana 1800-1820", *Separata de Miscel·lània Penedesenca*, XVIII, Institut d'Estudis Penedesencs, l'Arboç, pp. 339-360.

BOFARULL TERRADES, Manuel, 1996. "Notícies de les Peces d'Albinyana", *Miscel·lània Penedesenca*, 1995/1, XXI (98), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 139-162.

RUY FERNÁNDEZ, José, 1990. *Notas estadísticas e históricas del pueblo de Albiñana*, Institut d'Estudis Penedesencs.

L'Arboç.

BONET, Maria; RESINA, Juan Antonio, 1989. "L'Arboç a través dels seus documents (segles XI-XIII)", *Miscel·lània Penedesenca*, 11, Vilafranca del Penedès, pp. 117-132.

CONDE I DELGADO, Rafael (et al.), 1987. *Inventari del fons de l'Arxiu Històric de l'Arboç (Arxiu de la Corona d'Aragó)*, Ajuntament de l'Arboç, l'Arboç.

CRUAÑES, Esteve, 1979. "Moviment demogràfic de l'Arboç", *Miscel·lània Penedesenca*, Vilafranca del Penedès, núm. 2, pp. 79-103.

CRUAÑES, Esteve, 1985. *El llibre de l'Arboç*, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Secció d'Arqueologia i Història, 54, Tarragona, Diputació.

VIAPLANA, Gaietà, 1922. "Notes històriques de la Parròquia i Vila d'Arbos", *Badalota*, l'Arboç.

Banyeres del Penedès.

URPI, Rosa M.; RESINA, Juan Antonio, 1991. *El castell i terme de Banyeres del Penedès: dels seus orígens al segle XIV*, Ajuntament de Banyeres del Penedès.

Calafell.

SANTACANA, Joan, 1990. "Els homes de Calafell: introducció a un estudi històric del poble", *Quaderns d'Història Local*, 2, Institut d'Estudis Penedesencs.

Montmell.

SANS, Josep M.; GUASCH, David, 1979. *Les ordinacions de Montmell (segles XV)*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès.

Santa Oliva.

- LATORRE SOLÉ, Joan, 1995. "Santa Oliva durant la Guerra dels Segadors, segons l'Arxiu Parroquial (estudi del període 1630-1670)", *Separata de Miscel·lània Penedesenca*, XXI, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilanova i la Geltrú, pp. 77-99.
- LATORRE SOLÉ, Joan, 1997. *La parròquia de Santa Oliva del 1564 al 1997. Vol. I. Ajuntament de Santa Oliva, Parròquia de Santa Maria de Santa Oliva i Consell Comarcal del Penedès*. Sant Sadurní d'Anoia.
- LATORRE SOLÉ, Joan, 2000. "Santa Oliva durant la Guerra del Francès, segons l'arxiu parroquial (estudi del període 1800-1820)", *Miscel·lània Penedesenca*, 1996/2, XXV (125), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 427-456.
- PUIGCORBÉ TICÓ, Ramon, 1980. "Contracte d'un establiment d'un tros de terra davant el castell de Santa Oliva", *Miscel·lània Penedesenca* 1980 III (9), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 151-158.

Vendrell, El.

- BLAY BOQUÉ, Jordi, 1989. "Evolució de la població del partit judicial del Vendrell al darrer terç del segle XIX". XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya III, Institut d'Estudis Vallencs, Valls.
- BOFARULL TERRADES, Manuel, 1984. *Una malaltia sospitosa. El còlera del 1911 al Vendrell*. Institut d'Estudis Penedesencs, el Vendrell.
- CARALT, Salvador, 1986. *Evolució demogràfica del Vendrell: segles XVI-XIX*, tesi de llicenciatura, Departament d'Història, Universitat Autònoma de Barcelona.
- CARALT, Salvador, 1989. "Aproximació a l'Arxiu de la Parròquia de Sant Salvador del Vendrell", *Miscel·lània Penedesenca*, 11, Vilafranca del Penedès, pp. 171-178.
- CARALT, Salvador, 1990. "Evolució de la demografia del Vendrell (segles XVII-XVIII)", *Miscel·lània Penedesenca* 1989, XIII (64), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 291-314.
- RUART GÜIXENS, Jaume, 1988. "Estadístiques vendrellenques de mitjans segle XIX", *Gran Penedès: butlletí de l'Institut d'Estudis Penedesencs*, 10, Vilafranca del Penedès.
- SABANÈS, Anna, 1989. "Una aproximació al contingut de l'Arxiu del Vendrell", *Miscel·lània Penedesenca*, 11, Vilafranca del Penedès, pp. 155-170.

3.3.- Garraf.

Olivella i Jafra.

- CARBONELL VIRELLA, Vicenç, 1979. "Olivella en el transcurs dels segles XIV al XVI", *Miscel·lània Penedesenca*, 2, Vilafranca del Penedès, pp. 53-63.
- CARBONELL VIRELLA, Vicenç, 1994. "La Guerra del Francès: el fets d'Olivella", *Miscel·lània Penedesenca* 1993, XVIII (88), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 315-322.

Sitges.

- DUART MONTOLIU, Josep M., 1990. "El formulari notarial de l'Arxiu Històric de Sitges", *Miscel·lània Penedesenca*, 13, Vilafranca del Penedès, pp. 315-334.
- ESCODÉ AIXELA, Manuel M^a, 1986. *Aspectos sanitarios del archivo de la iglesia de San Bartolomé y*

Santa Tecla de Sitges en el siglo XVIII (1701-1800). Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1985. "Evolució demogràfica de Sitges (1674-1810)", *Miscel·lània Penedesenca*, Vilafranca del Penedès, núm. 7, pp. 179-198.
- MONTERRAT ROBERT, M. Josep, 1985. "Estudi econòmic de Sitges durant el segle XVIIIè: població, agricultura i evolució urbana", *Estudis Sitgetans*, 13, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges.
- SERRAMALERA COSP, Pere, 1986. *Sitges 1824. Estudi d'un empadronament*, Sitges.
- SERRAMALERA COSP, Pere, 1990, "Demografia sanitària sitgetana del segle XVII segons els llibres de l'Arxiu parroquial, 1ª part: Baptismes", *Miscel·lània Penedesenca*, 13, Vilafranca del Penedès, pp. 249-276.
- SERRAMALERA COSP, Pere, 1991. "Estudi demogràfic de la vila de Sitges des del segle XIVè fins al XVIIIè", *Miscel·lània Penedesenca*, 14, Vilafranca del Penedès, pp. 249-268.

Vilanova i la Geltrú.

- ALMOR, Ferran; GONZÁLEZ, M. Xosè; PASTOR, Mercè, 1984. "Vilanova dins la Catalunya del segle XVIII" dins VIRELLA, Xavier, *Aspectes de la nostra història*, Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.
- BAUCELLS REIG, Josep, 1991. "L'església de Sant Antoni, centre polaritzador de la personalitat històrica de Vilanova." *Monografies vilanovines*, Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer, Vilanova i la Geltrú.
- CREUS, Teodoro, 1854. *El Cólera-morbo en Villanueva y Geltrú: reseña histórica*, Imprenta y Librería de José Pers y Ricart.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1982. "La población de Vilanova en el siglo XVIII", *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, 2, Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 287-292.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1984. "Niveles de fecundidad en Vilanova i la Geltrú en el setecientos". Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Vol. I, Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 45-54.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1984. "La nupcialidad en Vilanova i la Geltrú en el siglo XVIII", *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, 4, Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 93-111.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1987. *La població de Vilanova i la Geltrú en el segle XVIII (estudi demogràfic)*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilanova i la Geltrú.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1989. "La mort a Vilanova i la Geltrú en el set-cents", *Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, pp. 293-300.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel, 1993. "Breu assaig sobre la mentalitat religiosa a l'Antic Règim: els casos de Vilanova i la Geltrú i Martorell al segle XVIII", *Miscel·lània Penedesenca* 1992, XVI (77), Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, pp. 189-210.
- MESTRES BOQUERA, Rafael, 1987. "Aproximació de l'arxiu històric municipal de Vilanova i la Geltrú", *Gran Penedès: butlletí de l'Institut d'Estudis Penedesencs*, 4, Vilafranca del Penedès, pp. 5.
- MESTRES BOQUERA, Rafael, 1988. *Arxiu i fonts documentals per a la història de Vilanova i la Geltrú*, Treball mecanografiat i enquadernat manualment.
- ORRIOLS VIDAL, M. Lluïsa, 1987. "Pergamins de la diòcesi de Girona a l'arxiu parroquial de Santa Maria de la Geltrú", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 29, Girona, pp. 195-209.
- ORRIOLS VIDAL, M. Lluïsa, 1987. *Alguns aspectes de la Geltrú a la Baixa Edat Mitjana*, Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

LES COVES DEL PENEDÈS: LA SEVA DESCOBERTA I UTILITZACIÓ PER L'HOME AL LLARG DEL TEMPS (i II)

RESUM

Segona i última part de l'estudi que vam començar a publicar en el número anterior en el qual se sintetitzen els diversos aspectes de les cavitats penedesenques, amb la seva enumeració i la consideració dels diversos àmbits relacionats amb elles.

ABSTRACT

Second and last part of the survey we started publishing in our previous issue where the many aspects related to caves in the Penedès Area are summarised, all of them being categorised and explained with related subjects.

HISTÒRIES... LLEGENDES

El misteriós món de les caverne ha inspirat en l'home, al llarg de la història, una gran fascinació, alhora que un profund respecte, un gran temor i un infinit recel.

Per aquest motiu, no és gens estrany que en cada indret on existeixin cavitats s'expliqui una història més o menys llegendària o una llegenda més o menys històrica.

Possiblement, a Catalunya l'exemple més flagrant del temor produït per una cavitat a la gent de la contrada el tenim en l'avenc de Sant Ou, que és situat a prop del santuari de Montgrony, al Ripollès.

A més a més que el lloc està lligat a les llegendes que envolten la figura del comte Arnau, ja que es creia que en el fons de l'avenc hi havia un passadís que el comte utilitzava i que anava a sortir a les coves de Ribes, les cròniques ens expliquen que mossèn Norbert Font i Sagué, geòleg, excursionista i precursor de l'espeleologia a Catalunya, va haver d'ajornar uns mesos el seu intent de davallar a la cavitat, ja que la notícia va provocar un fort rebuig en els pagesos de la rodalia temorosos de la reacció de les bruixes, mals esperits i de la mateixa ànima en pena del comte Arnau, que, sens dubte, devia vagar per les infructuositats de la caverna. No volien que passés el mateix que anys enrere, ja que, just després que un enginyer francès hi volgués baixar, va caure una gran pedregada que destruï totes les collites. No hi havia dubte, els misteriosos éssers de l'avenc s'havien enfurismat.

Per fi, el 6 d'agost de 1901, mossèn Font i Sagué davallà al forat de Sant Ou, sense que es

produís cap desgràcia, arribà als setanta-sis metres de fondària sense trobar passadissos misteriosos.

Semblava que les supersticions s'haguessin acabat, però les cròniques continuen dient que l'any 1910, en produir-se la prematura mort de Font i Sagué —tenia trenta-cinc anys— a causa d'una febre tifoïdal, en arribar la notícia a les muntanyes de Montgrony, un pastor va comentar: —Per mi que ha estat cosa dels mals esperits del forat. Qui li manava d'entrar-hi, al fotut del mossèn!⁽¹²⁾

Les cavitats penedesenques no estan exemptes de llegendes ni d'històries. Pel que fa a les primeres, a títol d'exemple, farem esment de la que ens expliquen els amics David Aloy i M. Mercè Lleonat⁽¹³⁾ sobre la cova de Castellví de la Marca que es troba a sota mateix del castell dit Castellví o Castellvell.

La cova, malgrat no tenir gaire fondària, té unes grans dimensions, es tracta d'un esvoranc ben visible, per la qual cosa no sembla apropiada per servir d'amagatall ni de refugi secret, però... Fa molts anys van aixecar-hi una muralla i la van recobrir d'heures, i hi van deixar només una petita porteta per poder entrar i sortir. Només els senyors del castell en coneixien l'existència. Només els senyors del castell...!, i els que la van construir. Aquests, després de jurar que mai, mai no explicarien a ningú el secret que posseïen, van quedar obligats a viure a dalt de la fortalesa sense tenir contacte amb la gent de la seva família. Els senyors els necessitaven sempre a punt per si alguna vegada se'ls obstruïa el pas. Però diuen que n'hi va haver un que no es resignava a viure reclòs, i moltes nits s'aprofitava del camí secret i baixava al poble a veure la xicota. Algú va adonar-se de les seves visites i, una nit, un escamot de lladregots el va seguir sense que ell se n'adonés, el van emmordassar i van obligar-lo que els conduís fins al castell. Un cop dins van robar tot el que van poder. Tornant a marxar per on havien entrat, van deixar el pobre xicot, encara lligat, a mans de les ires del senyor del castell.

La cova de l'Or, situada al costat de la font d'Horta de Clariana, també és motiu d'uns fets llegendaris molt ben relatats per Ll. Raspall,⁽¹⁴⁾ que resumim a grans trets.

Des d'èpoques molt reculades, es contava per tota la comarca que a dins d'aquesta cova hi havia grans quantitats de monedes d'or amagades allí pels moros; per tal motiu eren molts els qui s'acostaven fins a l'entrada de la cova per tal d'anar a cercar el botí, però la por a endinsar-se per aquell negre forat els feia desistir a tots.

Un dia, uns joves s'hi van atrevir i el més valent s'hi va ficar amb un llum i una corda lligada a la cintura. Quan ja era força endintre es va trobar amb un pou que li barrà el pas, era tan fondo, que en llançar-hi pedres aquestes es perdien en el buit. Així doncs, va haver de desistir i la cova restà inexplorada fins que al poble de Clariana s'hi presentà un cavaller que demanà si algú el podia conduir a la cova de l'Or i acompanyat per un minyó s'hi atansà.

En ser a la cavitat, demanà al nen que no se n'anés, que li fes companyia i que no tingués por, i el cavaller es posà a llegir un llibre. Mentre llegia, de l'interior de la cova sortien molts i molts cargols boyers que el cavaller anava aplegant en les alforges i, seguint les seves instruccions, el nen anava omplint-se'n les butxaques.

Quan ja no en van sortir més, el cavaller s'acomiadà de l'infant i aquest retornà corrent a casa seva. En arribar-hi, el primer que va fer va ser treure's els cargols de la butxaca i, davant de la seva sorpresa, el que sortia eren monedes d'or. Del cavaller, com es pot deduir, ningú mai més no en va saber res.

Pel que fa a històries o fets remarcables ocorreguts en alguna de les coves del Penedès, cal fer esment de la que ens explica Isidre Mata del Racó.⁽¹⁵⁾

Durant la Guerra del Francès, concretament el 15 de setembre de 1813, el jornalier Isidro Mata, acompanyat de la seva muller i fills, fou trobat, amagat per les muntanyes de Lavern, per soldats francesos, que li demanaren diners i

com ell los respongué que era un pobre i que no en tenia, com realment aixís era, li donaren tres cops de baioneta, una en lo pit i dos en lo cap. Caigué en terra mortalment ferit i per més súpliques que los féu la sua muller i los plors dels seus fills, no volgueren escoltar res.

El ferit fou portat a la cova de la Feixa Plana dels Valls

a on agonitzà dos dies, entregant en dita cova l'ànima a son criador lo dia 16 de setembre de dit any 1813, cap al vespre, sens haver-li pogut curar les ferides ningun cirurgià de Sant Sadurní ni de Vilaranca, per haver-hi les tropes franceses. Tampoc se li pogué administrar ningun sagrament per trobar-se ausent lo reverend Serafi Margarit, prevere i rector.

Mort que fou, lo traqueren de dita cova dels Valls per evitar que no fos menjar de les bèsties. Mon fill, Jaume Mata del Recó i Torras, amb companyia de tres altres piadoses persones, lo portaren dins lo cementiri de la iglésia parroquial de Sant Pau d'Ordal. Estigué allí sens haver-lo sepultat, esperant la caixa, per trobar-se ausent també lo fuster de la Guàrdia, fins a lo dia 21 de setembre de l'any 1813, que se li donà a son cadàver sepultura eclesiàstica en lo cementiri de dita parroquial iglésia.

Meditant jo, amb tota la reflexió, de quin modo podria perpetuizar la memòria de la cruel mort que donaren los soldats francesos al dit Isidro Matas, jornalier del modo que he notat, he pensat fer una creu al peu dels cingles de roca sobre la font de la mia muntanyeta a on lo feriren i en fer una altra creu al davant de la cova de la Feixa Plana de les Feixes dels Valls de la mia muntanya a on morí i l'any 1813. Quan mos hereus passaran per allí sabran los orígens d'estes dos creus fetes per mi, i li resaran un Pare Nostre.

Si la roca de la cova dels Valls a on morí hagués sigut al davant plana, a més de la creu i any 1813, hi hauria posat gravat a la pedra un lletrero o inscripció que hagueren dit: Als 16 setembre de l'any 1813 morí en esta cova Isidro Mata, jornalier, d'unes ferides que li donaren als 15 setembre 1813 los soldats francesos de l'exèrcit del mariscal Suchet, després de la batalla de l'altura de la creu d'Ordal que tingueren les tropes franceses amb los inglesos als 3 setembre de l'any 1813.

Hi ha altres cavitats relacionades amb episodis de la Guerra del Francès, així podem citar l'avenc de Roca Llissa del Montmell, sobre el qual Font i Sagué⁽¹⁶⁾ ens diu que en aquest període hi llançaren moltes persones.

El prestigiós excursionista Artur Osona,⁽¹⁷⁾ en la seva *Guia itinerària de les serres de la costa de Ponent de Barcelona, o sia del Noia inferior al mar, i del Llobregat inferior al Penedès*, en referir-se al muntanyam del Garraf comenta que a prop del pla de les Basses hi ha l'avenc anomenat del Clos que és un grandíós pou de 9 pams de diàmetre i de respectable fondària —de fet, al Garraf hi ha l'avenc del Clos, que té un pou de 25 metres de fondària, però està a la serra de les Agulles— en el qual alguns fanàtics i inhumans pagesos de la regió de Begues, durant la guerra amb el francesos, hi estimbaren els malaurats herois de la civilització moderna.

Val a dir que l'autor tenia un exacerbat afrancesament ideològic.

A l'avenc d'en Beumala —també dit, sembla que erròniament de Viumala—, a la Llacuna, també hi foren llançats soldats francesos, en el curs de les guerres napoleòniques, i, en alguna ocasió, hom ha sentit els laments de llurs ànimes en pena. També hi fou llançada una cabra, amb esquella i tot, i fou trobada, al cap de dos mesos, a Capellades.

No obstant això, es diu d'aquesta cavitat que havia estat catau de bandolers que assaltaven els vianants que passaven per aquella zona. Cal apuntat que, tot i que és un avenc, l'entrada és mitjançant una cova que en el seu final dóna pas a un pou vertical d'uns 55 metres de fondària.

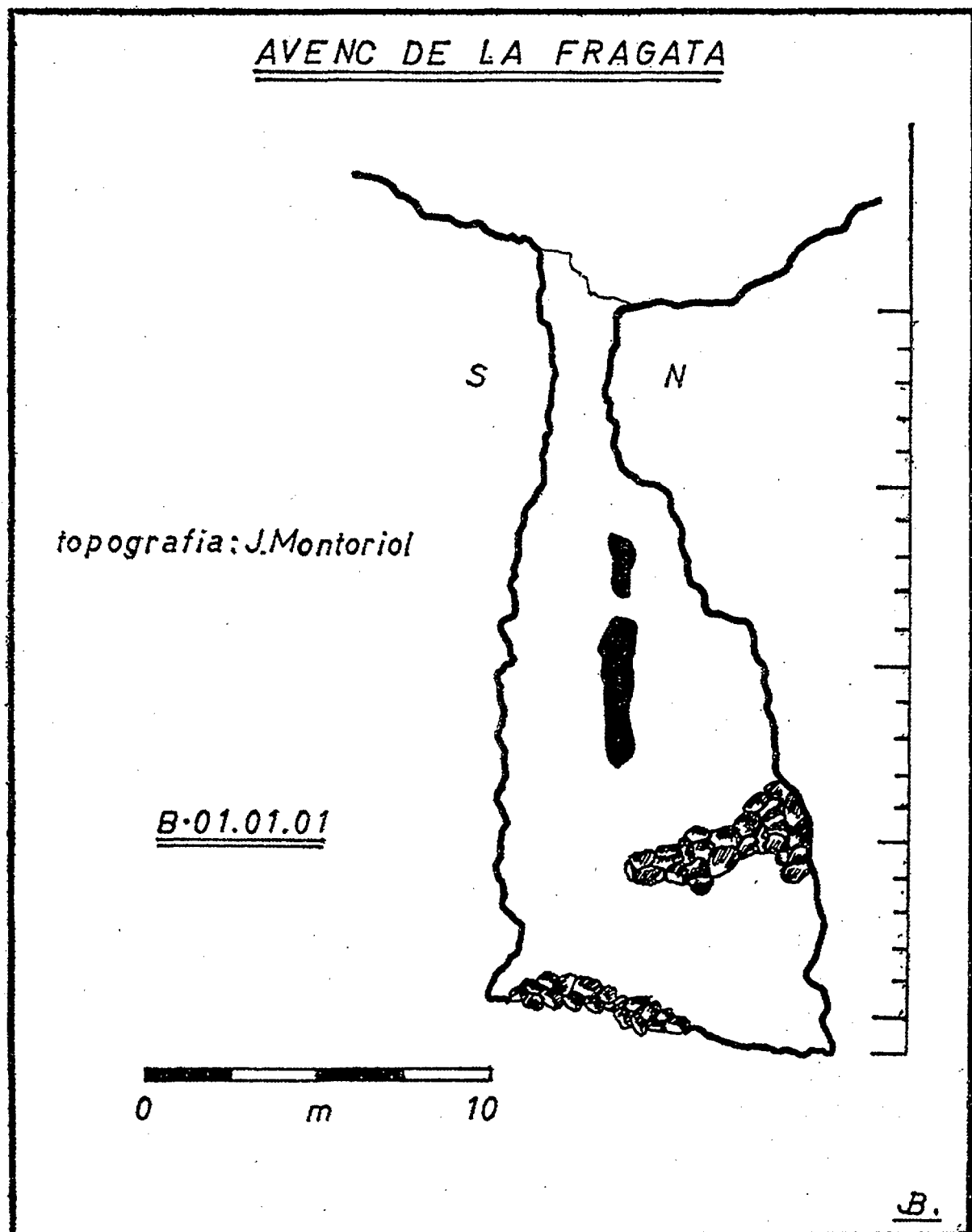
Al Montmell, entre el puig de la Cova i el coll de l'Arca, hi ha l'avenc dit de Carles V, també anomenat fonèticament del Rosquin. Sobre aquesta cavitat s'ha escrit que era utilitzada durant la Guerra Carlina (1832-1840) per amagar terratinents segrestats a l'espera del corresponent rescat. Es tracta d'una cavitat amb una vertical de setze metres de fondària situada en lloc abrupte i de difícil localització, fins i tot avui dia, en què noves pistes fan l'aproximació més accessible; per aquestes circumstàncies, hom creu factible l'ús al qual es dedicà aquesta cavitat en uns moments històricament turbulents.

M. Bofarull⁽¹⁸⁾ ens explica un succés luctuós ocorregut a l'avenc d'Arlà l'any 1858.

En el mas de l'Adroguera, masia avui enderrocada, es feia moneda falsa i cada cop que la màquina emprada pels delinqüents s'espatllava avisaven un mecànic foraster per tal que la deixés novament a punt, però, temorosos de ser denunciats, van decidir matar-lo. Així doncs, l'enganyaren dient-li que la màquina era amagada en una cova de la muntanya, i el conduïren fins a l'avenc de l'Arlà; un cop allí, el mataren i llençaren el cos al fons.

Sembla que un boscatger va trobar el cadàver i que els malfactors, que eren d'Albinyana i de la Bisbal del Penedès, foren condemnats a cadena perpètua i posats a picar pedra a Tarragona; al cap d'uns anys, un d'ells, que era fuster ebenista, va fer una tauleta per a la reina Isabel II i quedaren tots en llibertat.

M. Bofarull fa esment de la pulcra descripció que va fer el mossèn Marià Planells en el llibre d'òbits per tal que algú pogués identificar el cadàver de l'assassinat, que fou exposat al Sagrat.

*Avenc de la Fragata, lloc on es situa la història... o la llegenda.
Topografia publicada a Catálogo espeleológico del macizo de Garraf I, de J. Borrás (1973).*

Als 4 setembre de 1858, en la Montaña del Arlà de esta Parroquia [...] dintre de un Avench [...] se enquantra un home difunt vestit ab molta desencia, ab una bona capa de paño turqui, chaqueta paletó de paño negra, pantalon llana de color de café, chaleco de llana oscur, camisa de percala ab vias bermellas, tapabocas no se coneix lo color, camisa interior de llana blanca, y botas enteras de cuyro fi.

Al pla de Campgràs, en ple massís de Garraf, es troba l'avenc de la Fragata, constituït per un pou vertical de vint-i-vuit metres de fondària, que és, per aquest motiu, un dels més visitats pels espeleòlegs novells.

D'aquesta cavitat s'explica una curiosa història o anècdota.

En el transcurs del segle XVI, uns presos eren traslladats des de Begues fins a la platja de Garraf, des d'on havien de ser embarcats en una fragata cap a ultramar per tal de complir la condemna a la qual se'ls va sentenciar.

Els seus guardians, cansats de passar per camins dificultosos i de la feixuga custòdia que obligava a tenir sobre els presoners tan llarg camí, van decidir simular un accident i llençar els presoners al fons de l'avenc. Dies més tard, un pastor va sentir una espècie de lament que sortia de l'interior de la cavitat i en atansar-s'hi descobrí un pobre home malferit que li explicà tota la veritat.

Quan els guardians foren interrogats al respecte, digueren que ells van deixar els presos a la fragata i per aquest motiu l'avenc passà a denominar-se avenc de la Fragata.

No sabem ben bé com pot haver sorgit aquesta història, però qualsevol dels nombrosos avencs que hi ha al pla de Campgràs podia perfectament haver servit per a la mateixa macabra finalitat.

L'ESPELEOLOGIA AL Penedès

La formació de cavitats i el carst

Un país de roques grises molt clares, on no creixen arbres i on no hi ha aigua. Una vegetació raquítica, de plantes espinoses, fa esforços per sobreviure entre les escletxes de la roca. El sol martiritza sense pietat unes pedres torturades, amb arestes afilades com ganyets, en les quals és freqüent de veure perforacions i forats de tota mena que les travessen. Escletxes que creuen tots aquests massissos de roca contenen una mica de terra vermella on procura arrelar una petita palmera que els botànics coneixen amb el nom de Chamaerops humilis... Masies abandonades i en ruïnes... i una solitud que mai no interromp cap passant ajuden a reforçar una terrible impressió de mort. En fugir l'aigua, la vida ha desaparegut amb ella. Ens trobem en el regne de la pura geologia.

Amb aquestes encertades paraules descrivia Francesc Vicens⁽¹⁹⁾ el massís de Garraf, el qual té totes les característiques morfològiques pròpies d'una zona càrstica.

Cal apuntar que el nom de carst prové de la regió calcària situada entre Trieste (Itàlia) i Ljubljana (Eslovènia), que ha rebut els noms de Karst (quan va pertànyer a l'imperi austrohongarès fins al 1918), Carso (a l'època que va pertànyer a Itàlia fins al 1945) i Kras (quan era de Iugoslàvia), regió on van tenir lloc els primers i importants descobriments sobre els fenòmens morfològics que donen pas a la formació de cavitats; per tal motiu, no és d'estranyar que s'empri aquesta denominació als paisatges afins.

Tal com hem llegit en la descripció, el massís de Garraf presenta les roques plenes d'esclètxes de més o menys fondària i amplada. Aquest tipus de sòl es denomina *rascler*.

No obstant això, es pot observar, en els paisatges càrstics, una altra forma superficial de dimensions més notables i molt variable, denominada *dolina*, que són unes depressions tancades, més o menys arrodonides, les més freqüents tenen forma d'embut. La unió de dues o més dolines s'anomena *uvala*.

Al pla de Campgràs, al Garraf, podem contemplar alguna d'aquestes mostres morfològiques.

A vegades aquestes dolines adquireixen unes dimensions força considerables, en aquest cas s'anomenen *poljés* (mot que prové també d'un topònim del Carst eslové). Un exemple molt característic és la vila de Begues, que està situada a l'interior d'una gran dolina, és a dir, d'un poljé.

Tant per als rasclers com per a les dolines, s'escola l'aigua de pluja, cosa que motiva l'aspecte dur i sec característic d'aquests paisatges a l'ensens que provoca l'origen de les cavitats subterrànies.

La roca calcària està formada per carbonat càlcic (CaCO_3) i això fa que sigui, a l'igual que les dolomies, conglomerats, sals i guixos, un tipus de roca soluble, amb la qual cosa l'aigua aprofita els plans d'estratificació o les esclètxes (anomenades *diaclasses*) per formar la xarxa de cavitats subterrànies.

Un procés mecànic com és l'erosió i uns altres de tipus químic com la corrosió i els reompliments ajudaran a donar l'aspecte final a la cavitat amb les seves vistoses i boniques formacions litogèniques.

L'aigua, sota terra, progressa contínuament en profunditat, i en arribar a la capa impermeable, sobre la qual reposa el massís calcari, aquesta surt a l'exterior, ja sigui pel fons d'una vall, per la base d'un cingle, a través de sorres permeables situades a la base del carst o directament al mar.

Aquestes sortides o formes d'emissió de l'aigua subterrània es denominen *surgències* i són força abundants a la costa del Garraf.

Entrada a l'avenc de l'Asensio, de 84 metres de profunditat, al pla de Campgràs, al massís de Garraf.

Com es pot deduir, la circulació hídrica pel subsòl d'una regió càrstica, com és el massís del Garraf, és força considerable, i donat que les aigües pluvials, a conseqüència de les especials característiques morfològiques de la zona, s'escolen ràpidament cap a l'interior del massís, no és gens recomanable l'existència d'un abocador d'escombraries, i menys de les dimensions del que hi ha a la zona de la vall de Joan —fondo de les Tarradelles—, ja que l'aigua de pluja que cau sobre l'abocador, en ser absorbida cap a l'interior del massís, contamina la resta d'aigües que hi conflueixen. D'aquesta manera, és extensible a tot l'aqüífer, és a dir, gairebé a tota l'aigua del subsòl del massís de Garraf.

Si a aquest abocador de dimensions colossals hi afegim les pedreres, les cimiteres i l'autopista que creua barroerament el massís, tindrem una zona molt degradada, encara que, com si fos un alè d'aire fresc, la qualificació de Parc Natural ha frenat uns somnis especulatius que intentaven convertir el massís en un "paradís" de segones residències.

EL GARRAF: BRESSOL DE L'ESPELEOLOGIA CATALANA

Els antecedents

Tal com hem vist en esmentar les cavitats amb pintures rupestres i les coves santuari, l'home prehistòric s'endinsà en les tenebres i esdevingué, no obstant això, explorador.

Diversos autors grecs i romans tals com Homer, Aristòtil, Plató, Plutarc, Virgili o Sèneca, entre altres, s'interessaren per les cavernes i el misteri que les envoltava.

En l'edat mitjana, aquest misteri no desaparegué, ans al contrari, s'incrementà, i a l'enigmàtic món subterrani se li va afegir el mític món de les fades, bruixes i dracs, que ompliren les coves i avencs de temors i supersticions, algunes de les quals encara perduren avui dia.

Al principi de l'edat moderna, a l'Europa central es van donar a conèixer algunes cavitats producte d'exploracions realitzades per curiositat o amb finalitats lucratives. Així Han Breu, de Bayreuth, es dedicà, l'any 1490, a explorar les coves de la regió d'Ahornloch a la recerca del salnitre emprat en la fabricació de pólvora.

No obstant això, s'exploraren algunes cavitats a la recerca d'or, plata i d'altres metalls, ja que era més fàcil utilitzar els passadissos horitzontals de les coves que obrir les pesades i perilloses galeries de les mines.

L'any 1646, l'erudit i viatger francès Jacques Gaffarel va escriure un llibre titulat *Le monde souterrain*, i basant-se en aquesta obra el jesuïta Athanasius Kircher va publicar dos volums, en llatí, amb el títol de *Mundus Subterraneus*, amb fantàstiques teories sobre la formació de les cavitats i ple de referències a la màgia i l'ocultisme.

El 1618 el capellà de Neukirch va descobrir, en una cova d'Steinbach, nombrosos esquelets humans, els quals foren utilitzats per Ranke per als seus estudis.

L'any 1771, un altre clergue, en aquest cas el capellà d'Uttenreuth, de nom Esper, va descobrir en una cova de Gailenreuth gran quantitat d'ossos humans, els quals van despertar l'interès del llavors famós naturalista francès Cuvier. Podem dir que, amb l'estudi d'aquestes troballes, va néixer una nova ciència: la paleontologia.

Durant els segles XVIII i XIX ja són força nombrosos els treballs publicats a l'Europa central sobre coves, i ja s'havien adquirit grans coneixements sobre les diverses restes òssies que s'anaven descobrint en les cavitats; no obstant això, ja s'havien realitzat diversos estudis en el camp de la geologia.

Pel que fa a Espanya, solament apareixen les coves en alguna obra literària, tal com la sima de Montesinos en *El Quijote*, i pel que es refereix al descens de cavitats solament cal esmentar la que es va dur a terme l'any 1683 a la sima de Cabra, de Còrdova.

Aquesta *exploració* és, per cert, força curiosa, i crec interessant de comentar-la; els fets van succeir de la següent forma:

Manuel Aguilera va matar el marit de la seva amant i per tal de desfer-se del cadàver el llençà al fons de l'avenc.

Descobert el crim passional, les autoritats locals cercaren un voluntari per tal de davallar al pou de més de 100 metres de fondària, i així fou com Fernando Muñoz Romero, amb una corda subjectada a un torn, va baixar a la cavitat, i duia una segona corda amb la qual es va poder hissar el cos del delicte.

Durant el segle XIX es va anar desvetllant a la península l'interès per les cavitats; tot i això, apareixen publicades obres més de caràcter geogràfic o geològic que espeleològic o de descoberta. Cal citar els treballs de Pascual Madoz, anys 1845-50, Casiano del Prado l'any 1864 i Gabriel Puig y Larraz el 1896.

L'ESPELEOLOGIA A CATALUNYA

Si bé en el segle XVII ja apareixen algunes citacions de caràcter general sobre la cova Simanya (massís de Sant Llorenç de Munt), no és fins a l'any 1801 que es fa referència a una exploració.

El monjo de Montserrat Gerard Joana, tot preparant una obra de caire naturalista sobre la muntanya montserratina, va visitar la cova del Salnitre, i deixà les seves fantasioses vivències recollides en un manuscrit. En el decurs de la seva exploració va trobar inscripcions que es remunten a l'any 1511.

L'any 1825, el naturalista Marià de la Paz Graells va davallar a l'avenc de Castellet de Dalt (Sentmenat); en ser al fons, a 18 metres de la superfície, va trobar restes de soldats francesos.

No és la primera vegada que un avenc s'ha utilitzat, al llarg de la història, per a tal macabra finalitat.

En les darreries del segle XIX sovintegen les exploracions i descobertes de cavitats. A tall d'exemple citem l'any 1890 quan Buenaventura Renter i Josep Maria Vidal visiten les coves de l'Ordal.

L'any 1894 els capellans Joan Segura i Esteve Puig van descobrir la cova de Vall de Serves, en la qual efectuaren algunes excavacions.

El 1895 T. Nogué explora la Fou de Capçanes i altres cavitats del Priorat i el 1896 el metge Pau Teixidor explora la cova Fonda de Salomó.

L'any 1896, el francès Eduard August Martel, considerat com el pare de l'espeleologia actual, va visitar l'illa de Mallorca, convidat per l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, per explorar les coves del Drac i d'Artà.

De tornada visità Catalunya, convidat pel Centre Excursionista de Catalunya. Alguns membres de l'entitat el van acompanyar a visitar diverses cavitats, tals com la cova montserratina del Salnitre i la cova de la Fou de Bor a la Cerdanya.

Un dels acompanyants de Martel era mossèn Norbert Font i Sagué, al qual el breu contacte amb el famós espeleòleg li encengué l'espurna que el convertiria en el pare i l'introduïdor de l'espeleologia catalana.

Font i Sagué va néixer a Barcelona el 17 de setembre del 1874, cursà estudis eclesiàstics i les seves obres literàries van ser mereixedores de premis en diversos Jocs Florals.

El que Josep Iglésies anomena el clergue dels avencs va davallar el 27 de desembre del 1897 a l'avenc de Can Sadurní, situat no gaire lluny de la vila de Begues. Amb l'ajuda de diversos membres del Centre Excursionista de Catalunya, entre els quals cal destacar la del seu president, l'enginyer de mines Lluís M. Vidal, va baixar a l'avenc que en un sondeig previ havia donat 75 metres de fondària.

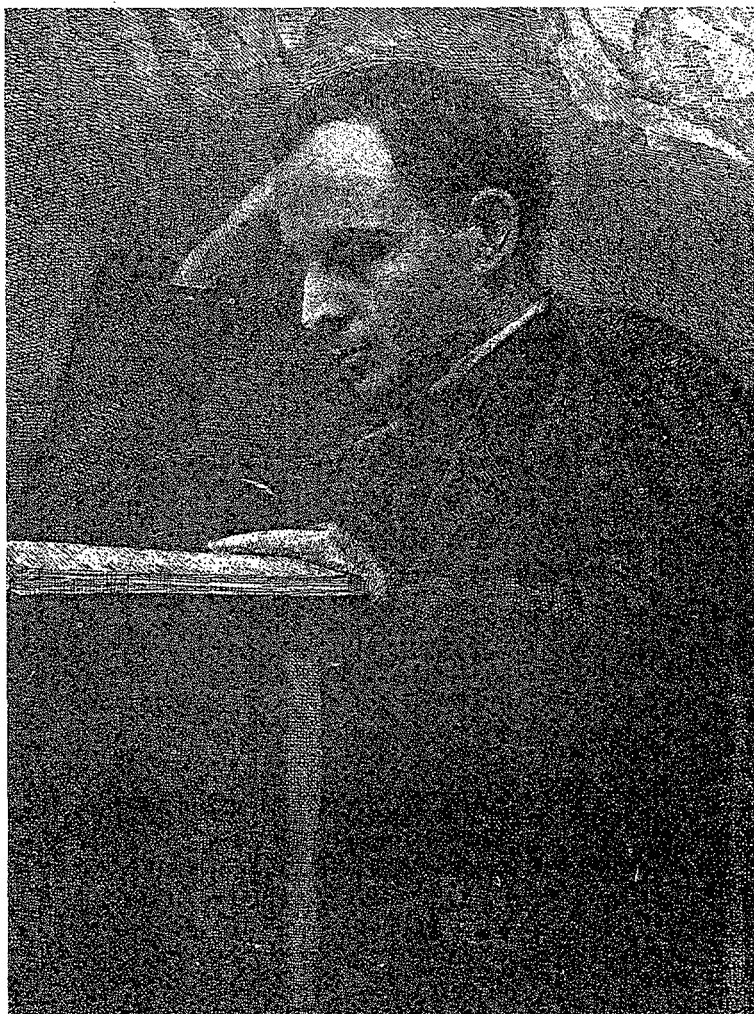
Font i Sagué va baixar i pujar lligat amb una corda, amb un travesser de fusta lligat en un extrem, a manera de trapezi, que era sostinguda per quatre bastaixos llogats per a aquest fi. Tothom es va adonar que aquest tipus de descens era molt perillós, la corda penjada al buit giravoltava i s'encallava sovint en les roques i estalactites de la paret. El mateix Lluís M. Vidal va dir uns dies després: "Un dia, amb el refec de les roques, se li segarà la corda, s'esbarrarà i es matarà!"

Vidal va decidir llavors adquirir el material necessari, tal com escales de corda, cordes, fanals, cascs, cinturons, telèfon, etc. i el patrici Manuel Girona, propietari de la baronia d'Eramprunyà, subvencionà, amb la quantitat de 750 pessetes, exploracions en el massís de Garraf, de les quals cal destacar les davallades als avencs del Bruc i de la Ferla.

Aquesta exploració efectuada a l'avenc de Can Sadurní és considerada com el primer descens espeleològic a Catalunya, i el 1997, any del centenari, la Federació Catalana d'Espeleologia col·locà una placa a la boca de la cavitat tot rememorant aquest fet.

Pel que es refereix a la història de les exploracions en altres cavitats penedesenques, citarem que l'any 1906, mossèn Faura i Sans va visitar la cova de la Merla, situada prop de Sant Vicenç de Calders, i l'any 1908 davallà fins als 73 metres de fondària a l'avenc de l'Esquerrà.

L'avenc d'Ancosa, a Pontons, fou explorat l'11 d'agost de 1907 per membres del Club Muntanyenc de Barcelona. L'any 1908 s'explorà l'avenc d'en Roca, el 1909 l'avenc de Viumala i el 3 de setembre de 1911 membres del Centre Excursionista de Catalunya anaren a l'Ordal, a la rodalia de Vallirana, a explorar un nou avenc descobert per un buscador de "sal de llop"; aquesta nova cavitat es batejà amb el nom d'avenc de Font i Sagué, en honor del clergue i espeleòleg traspasat feia poc temps.

Norbert Font i Sagué (1873-1910), pare de l'espeleologia catalana.

Les exploracions s'anaven multiplicant arreu de Catalunya i les cavitats penedesenques no eren una excepció; d'aquesta manera l'any 1933 es davallà a l'avenc de Pallarets, al Montmell, de 30 metres de fondària, i s'explorà l'avenc d'Arlà a Albinyana.

En la publicació *Sota terra*, del CEC, corresponent a l'any 1935, s'esmenta que ja es duïen explorades més de vint-i-cinc cavitats al massís de Garraf i ja s'havien assolit els 125 metres de fondària a l'avenc de l'Arcada.

Al llarg dels anys, l'espeleologia va anar creant adeptes, la ciència per a uns i el vessant esportiu per a altres va fer que s'anessin fundant grups espeleològics en el si de les entitats excursionistes d'arreu del país.

Una ullada a les revistes i butlletins dels darrers cinquanta anys d'aquestes entitats, així com la publicació de diversos catàlegs ens demostren l'avanç que s'ha experimentat en el camp de l'espeleologia a Catalunya.

HISTÒRIA D'UNA CAVITAT: L'AVENC DE LA FERLA

D'entre la gran munió de cavitats existents al massís de Garraf, hem cregut convenient triar aquest avenc, de 175 metres de fondària, que es troba situat a la capçalera de la riera de les Conques, a l'est del puig de la Mola, ja que fou un dels primers a ser explorats a Catalunya.

A grans trets, la història de les exploracions ha estat la següent.

El 15 d'agost de l'any 1898, mossèn Font i Sagué hi davallà fins a assolir els 107 de profunditat.

Rafael Amat i Carreras l'explorà fins a la cota -209 metres el 12 d'octubre del 1924.

Els dies 18 i 19 de juny de 1949, membres del GES efectuaren un estudi i topografiaren la cavitat; van fer-hi el primer bivac subterrani peninsular a 168 metres de profunditat i el primer campament, també de la península, a 108 metres de la superfície.

Membres del CE Bages van descobrir, durant els dies 30 i 31 de juliol del 1952, l'enfonsament del pou Montesinos. S'obria, doncs, una nova etapa, ja que entre les roques del procés clàstic s'obrien nous pous que calia explorar.

Els dies 12 i 13 de març de l'any 1955 membres del GES descobriren i exploraren la via Torras-Ballart i, a més a més, mesuraren la cavitat.

Un any després, els dies 20 i 21 de maig del 1956, espeleòlegs del GES van desobstruir el pou GES, la gatera Anglada i van actualitzar la topografia.

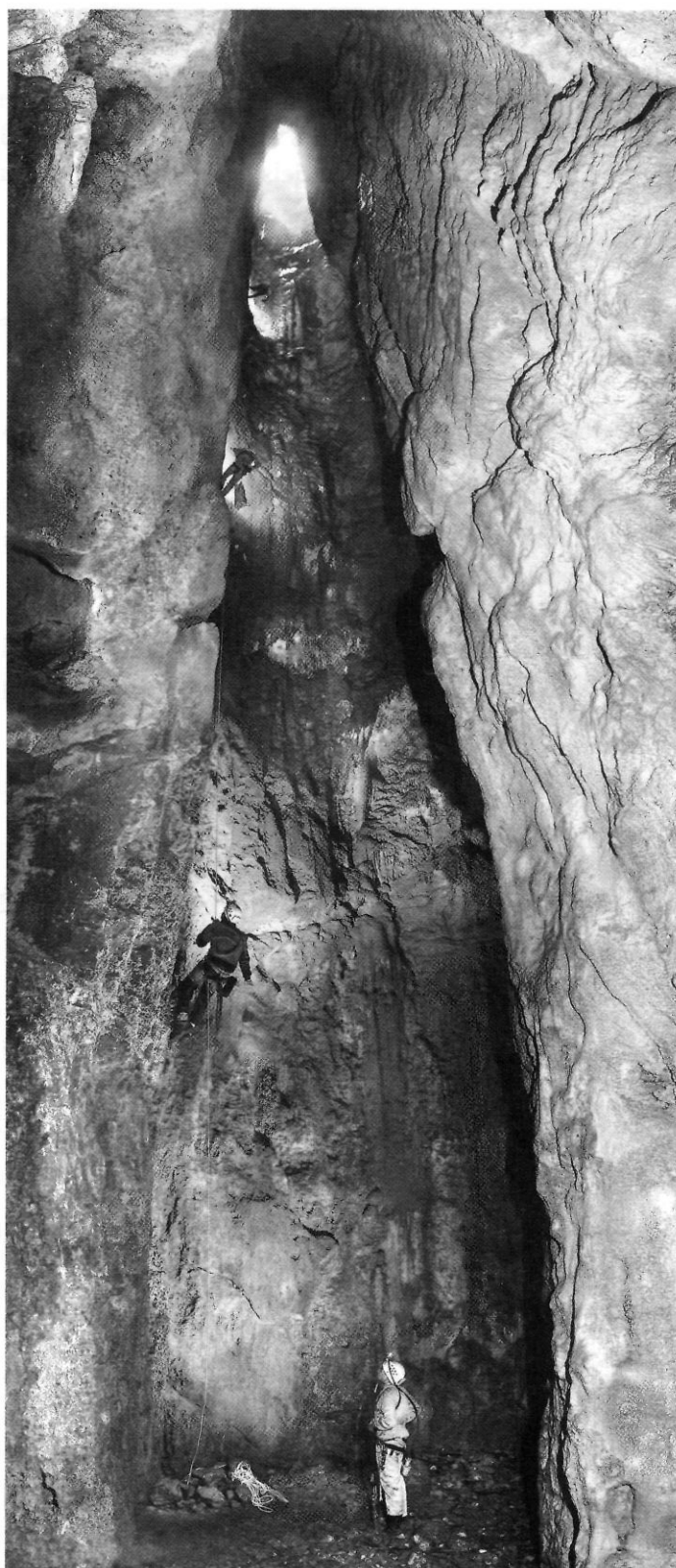
Si bé totes les exploracions són encomiables i dignes d'elogi, triarem, per fer-ne un comentari, la primera, la que va dur a terme, ja fa un segle, mossèn Norbert Font i Sagué.

Josep Iglésies⁽²⁰⁾ ens explica aquesta exploració que va causar una forta impressió en la gent de la contrada, ja que

les velles parlen com a cosa de bruixes; els homes diuen que no té fons... Aquell avenc era el major prodigi del món: per alguns, l'entrada a l'infern, per altres el mirador del mar i per tothom un llac on jamai ningú podria baixar.

Així, el dia 15 d'agost del 1898, davant d'una gran expectació, es feren els preparatius, a causa de l'amplada de la boca, deu homes disposaren un corró entre dues grosses bigues que feren sortir d'un cap dins al buit de l'abisme, que en un sondeig previ havia assenyalat els 110 metres de fondària.

Mentrestant, mossèn Font, amb mitja dotzena de bastaixos, estenia les escales de corda, fent unir sòlidament els diversos trossos fins a aconseguir una rastellera de 120 metres, que, sostinguda per una vintena de pagesos, començaren a fer rodolar pel corró cap al fons.

L'impressionant pou Font i Sagué, de 92 metres, de l'avenc de la Ferla, fotografiat per Flashblack Corb, ha estat el motiu emprat per la Federació Catalana d'Espeleologia per confeccionar el calendari del 2004.

El clergue, ja canviat de roba, amb el casc posat i amb un cap de la corda lligat a la cintura, va començar a davallar rodejat de badocs que s'havien apropat fins a la cavitat.

En ser als 20 metres de profunditat va provar el telèfon, no hi va haver contacte, i penjat enmig del buit li va caler arreglar-ho, prosseguí la davallada arribant fins als 107 metres de fondària.

Al cap de poca estona, se li uní el seu company Ferret, voluntariós pouataire de Begues. Després d'un frugal dinar al fons de l'enorme pou, amb la il·luminació d'una espelma cadascú, es despenjaren per una galeria lateral.

Als 20 metres de baixar, es van trobar amb un eixamplament i una nova vertical, el sondegen i els donà 40 metres, que, sumats als que ja portaven, els donà una profunditat de 170 metres.

Decebuts per no tenir la possibilitat d'explorar aquest pou, calia tornar enrere cap al pou d'accés. Ferret fou el primer a pujar i quan li tornaren la corda, mossèn Font s'assegué al bastó que havia d'hissar-lo, es lligà i donà l'ordre d'estirar-lo amunt.

Els primers 50 metres no van oferir dificultats, malgrat que s'anés cansant cada vegada més. Després, feia anar els braços i les cames maquinament per la paret de roca i les forces li disminuïen, arribà un moment que sols el sostenia l'excitació nerviosa, tingué esma de telefonar dient que ja no podia més, que calia que el pugessin a pes de braços. Els de dalt estiraren amb constància i fermesa. Quan va veure la boca a la vora cridà que li prepararessin una manta, ja que estava amarat de suor. El van treure del pou, l'embolicaren en una flassada i el van ajeure a ple sol.

Mossèn Font i Sagué deixà la Ferla i una llarga malaltia li va impedir realitzar la segona exploració, la qual va tardar vint-i-sis anys a dur-se a terme. No va ser fins a l'any 1924 que Rafael Amat i Carreras exploraria la cavitat tot assolint els 240 metres de fondària, rècord espanyol d'aleshores. Anys després es corregiria aquesta cota a -209 metres.

Quan tot això succeïa, ja feia setze anys que el nostre clergue havia mort.

EL MISTERIÓS RIU SUBTERRANI DE LA FALCONERA

Des de temps immemorials els pescadors saben que al llarg de la costa del Garraf hi ha diversos punts d'on brollen cursos d'aigua dolça, que ells anomenen "aigua-dolços", que alguns s'estenen fins a centenars de metres mar endins i que a causa de la variabilitat de tonalitats que presenten són apreciables a simple vista.

L'explicació d'aquests cursos hídrics en un país tan àrid i ressec com és el massís del Garraf, cal cercar-lo en el tipus de roca calcària del carst on, tal com s'ha explicat anteriorment, l'aigua de la pluja s'escola cap a l'interior del massís.

De les disset surgències localitzades a la costa, entre la punta Ginesta i la cala d'Aigua Dolça, topònim prou evocador, la més important és, sens dubte, la Falconera, la qual és situada en el paratge denominat el pas de la Mala Dona.

No és d'estranyar que la taca d'aigua dolça que s'endinsa més d'un quilòmetre en el mar procedent de la Falconera despertés l'interès des d'antic i, sobretot, es busqués la manera de poder aprofitar aquell doll d'aigua, que supera els vuitanta-cinc mil metres cúbics diaris i es perd irremissiblement en el mar.

L'any 1899, Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918), primer comte de Güell, industrial, empresari i reconegut mecenes de la cultura catalana, que aleshores era també propietari de la Pleta, pavelló de caça de la família Güell, i del Cellar de Garraf, va endegar i subvencionar la seva exploració, que aniria a càrrec de la Companyia d'Aigües de Begues, amb el propòsit d'un futur abastament d'aigües potables a la ciutat de Barcelona, cosa que va rebre l'informe favorable per part de la Comissió de Foment de l'Ajuntament barceloní.

S'encarregaren a Silvio Thos i Codina els treballs i estudis dedicats a la futura captació; a tal fi, es van excavar quatre pous artificials i es van obrir diversos túnels a través dels quals es va poder descobrir la boca de la cavitat subterrània i part del curs del denominat "riu de Garraf", ja que la veritable sortida té lloc a uns quants metres a sota del nivell del mar.

Cal fer esment d'aquests quatre pous oberts artificialment; el primer fou obert en l'afluent de la riera de la Falconera situat a l'est del torrent de la Jonquera, i arriba als 42 metres de fondària.

El segon pou, que té una profunditat de 34 metres, es troba en la confluència del torrent de la Jonquera amb la riera de la Falconera.

El tercer té el seu fons inundat a 60 metres de profunditat i és situat a la riera de la Falconera, a l'igual que el quart, anomenat "pou de l'Eusebi", que té una fondària de 50 metres i és l'únic que incideix sobre la xarxa de galeries artificials de la Falconera.

Després de quatre anys de treballs s'abandonà el projecte.

Si bé el geòleg i espeleòleg Noel Llopis va explorar a pulmó lliure 15 metres de galeries submergides, les exploracions no es van reprendre fins al mes de maig de l'any 1953, gràcies a l'ús de l'escafandra autònoma i al desenvolupament de l'espeleologia subaquàtica. En aquell any l'espeleòleg de l'ERE Antoni Ballester, juntament amb l'home-peix del CRIS Eduard Admetlla, arribaren, en la primera immersió subterrània de la península, fins als 20 metres de profunditat.

L'any 1960 s'organitzà, amb la denominada "Operación Tritón", la primera exploració a gran escala.

De l'any 1966 fins al 1969 se succeïren les exploracions de forma esporàdica, i s'arribà fins als 30 metres de profunditat.

Durant l'estiu de l'any 1970 va tenir lloc la campanya "Garraf-70", en la qual es van recórrer 350 metres de galeries submergides, i s'assoliren els 40 metres de profunditat.

Abans de cloure aquestes línies dedicades a la Falconera, cal recordar que durant la primera exploració a la cavitat s'entronitzà, el dia 18 de juliol del 1954, una imatge de la Mare de Déu de Montserrat en una cova lateral submergida a 12 metres de profunditat. La imatge havia estat beneïda per l'Abat de Montserrat P. Aureli Escarré.

Per aquest fet la Falconera es recorda també com la primera capella submergida del món, car aquesta entronització precedí en un mes a la col·locació del Crist dels Abismes de Portofino (Itàlia).⁽²¹⁾

Salvador Soler i Forment dedicà un poema a la Mare de Déu de la Falconera, titulat *Verge Nua de Garraf*. Recordem-ne els primers versos:

*Verge nua de Garraf
que saltes per la muntanya
i t'ajeus a Cala-Forn
prop de la nostra mar blava
entre penyes amb ramats
de bèsties negres i blanques.*

LA VIDA EN LA PROFUNDITAT I LA FOSCOR

Introducció

Sembla impensable que en un medi tan hostil com són les cavernes pugui haver-hi vida! Que en la foscor total, en un ambient amb un grau higromètric moltes vegades proper a la saturació del 95 al 100 per cent, en un lloc amb aparent falta d'aliment, pugui haverhi éssers vivents.

Tot i que l'any 1689 el baró J. W. Valvasor en el seu llibre *L'honor del ducat de Carniola* esmenta el *Proteus angineus*, que és un amfibi cavernícola que viu en les coves d'Eslovènia, no va ser fins a l'any 1835 que es van descobrir els primers coleòpters i l'any 1896 el professor Otto Hamann va publicar a Jena l'obra *Europäische Höhlenfauna* o fauna de les cavernes europees, on es descrivien unes quatre-centes espècies.

Havia nascut, doncs, la bioespeleologia, que es pot definir com la ciència que estudia la vida de l'interior de les cavitats.

Enciclopèdicament es diu que el món subterrani és la part del *món hipogeu*, que és oposat al *món epigeu*. Per tal d'aclarir-ho cal dir que en aquest darrer hi ha els habitants de la superfície del sòl, com per exemple l'home. A l'hipogeu hi ha els que viuen per sota de la superfície del sòl i que es pot dividir en dos grups: l'*endogeu*, on s'habita a l'interior del sòl —un exemple clar és el cuc de terra— i el *món cavernícola*, on trobem els animals que hi ha en les coves i avencs.

En aquest medi cavernícola o subterrani hi ha tota una sèrie de factors determinants que cal esmentar. A grans trets aquests són:

- Manca de llum: a més a més de ser la característica més evident, també és, sens dubte, la més important, la qual cosa comportarà un especial tipus de vida.

- El substrat: l'emplaçament de la cavitat en un cert tipus de roca i els seus recobriments tals com sediments, llims, concrecions, etc. és, no obstant això, un factor determinant.

- Els biotops: a l'interior de les cavitats la fauna cavernícola la trobem repartida en diverses zones tals com l'entrada, on arriba una mica de llum, les esquerdes, sota les pedres, el guano, parets estalagmítiques, el medi aquàtic, les zones fondes o els racons humits i foscos de la cavitat, tots aquests llocs són força decisius.

- La temperatura i la humitat: encara que la temperatura de les coves i avencs coincideix amb la temperatura mitjana anual exterior amb unes oscil·lacions de més o menys cinc graus, la humitat a l'interior de les cavitats és molt considerable i, com hem apuntat al començament d'aquestes línies, arriba amb molta freqüència al 100%.

Pel que fa als exemplars cavernícoles que es troben a l'interior de les coves i avencs, i que configuren tot un món estrany, curiós i heterogeni, es classifiquen en tres grans grups:

- **Trogloxens:** animals totalment exteriors que poden penetrar de forma ocasional en les cavitats, però que són totalment estranys al medi cavernícola. Els *trogloxens irregulars* són els que podríem anomenar «cavernícoles accidentals», com els que han caigut en un avenc o han estat arrossegats amb la crescuda d'un riu o han estat portats accidentalment ja sia per l'home o un altre mitjà; així es troben granotes, libèl·lules i d'altres insectes. Els *trogloxens regulars* són animals que passen regularment a l'interior de les cavitats certs períodes determinats, ja sia del dia o de l'any, com per exemple les rates pinyades i alguns dípters i lepidòpters.

- **Troglofils:** a aquest grup pertanyen els animals que penetren a les cavitats per motius força concrets. Poden arribar a reproduir-se a l'interior, però no hi viuen de forma exclusiva ni presenten una adaptació al medi subterrani. Aquí hi trobem representats alguns dípters, coleòpters, colèmbols, àcars, aràcnids, miriàpeds, etc.

- **Troglobis:** animals que únicament poden viure a l'interior de les cavitats i tan sols els trobem a l'exterior accidentalment. Aquests exemplars són els que veritablement interessen el bioespeleòleg, ja que, com a resultat de la seva adaptació a la vida subterrània, presenten uns notables caràcters de diferenciació morfològica amb les espècies de la superfície. A grans trets, podem dir que les característiques morfològiques i fisiològiques més importants dels troglobis són:

- **Anoftàlmia:** regressió total o parcial de l'aparell ocular. La majoria dels troglobis són totalment cecs.

- **Despigmentació:** pèrdua del pigment de la pell o cutícula, protector de les radiacions solars. Generalment, els troglobis són de color esclarissat i, en casos extrems, alguns organismes, generalment aquàtics, arriben a la transparència.
- **Apterisme:** manca d'ales. Perden la facultat de volar en un medi en el qual els seria molt difícil poder volar i fins i tot innecessari.
- **Allargament dels apèndixs:** per tal de suplir la manca de visió, els troglobis presenten diverses adaptacions per poder desenvolupar-se en aquestes condicions d'anoftàlmia.
- **Metabolisme lent:** les funcions vitals internes dels troglobis presenten, en comparació a les espècies més properes de l'exterior, una considerable disminució i constància d'intensitat.

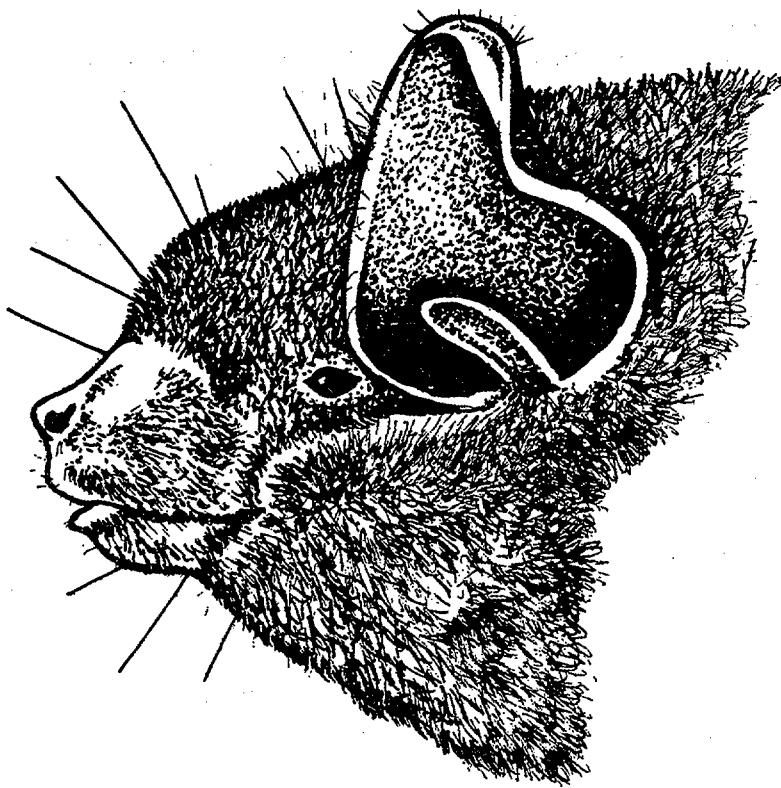
Els troglobis també tenen unes característiques peculiars en els costums i en la reproducció, aquestes són:

- **Pèrdua del ritme nictimeral:** mantenen una activitat constant amb períodes de repòs deslligats del dia o de la nit.
- **Atenuació del cicle estacional:** els exemplars cavernícoles presenten una independència, més o menys important, de les estacions segons la seva antiguitat com a troglobi, és a dir, els animals adaptats al medi subterrani més antics mantenen una reproducció al llarg de l'any.
- **Reproducció i desenvolupament:** en general, els troglobis presenten unes característiques comunes en aquestes funcions. Realitzen diverses postes en un cert període de temps, amb un nombre d'ous molt reduït i més grossos, que donaran pas a un període larval més curt.

És obvi pensar, doncs, que el biòleg especialista en fauna cavernícola, sobretot l'entomòleg, té al seu abast tot un món interessant i fascinant on poder desenvolupar la seva branca científica.

Hi ha, no obstant això, en l'interior de les cavitats un altre món, gairebé desconegut, el dels vegetals, el de la flora cavernícola, tals com els fongs que surten a causa de la humitat i sobre matèria orgànica dipositada pels animals o per l'home, com pot ser la fusta, deixalles de menjar o excrements i els exemplars de molsa o falgueres que veiem en visitar alguna cova turística i que apareixen sobre l'argila per efecte dels focus i que poden arribar a la seva talla normal i produir espores.

Punt i a part mereixerien els nombrosos organismes unicel·lulars. És ben conegut que les espores de certs fongs en suspensió en l'aire d'algunes cavitats fan que aquest sigui beneficiós per al tractament de l'asma, com és el cas de la cova de Wieliczka a Polònia, on es fan estades amb finalitats terapèutiques recomanades per als casos d'asma bronquial al·lèrgic i infeccions, bronquitis crònica i emfisema pulmonar; al contrari, en les coves tropicals les espores del fong *Histoplasma capsulatum* provoquen la histoplasmosis, malaltia que afecta els bronquis i que pot ocasionar la mort.

Dibuix publicat a Les rates pinyades, de F. X. Samarra i A. Carol (1986).

Com es pot deduir, és aquest un món que presenta unes característiques i uns problemes molt particulars i molt peculiars.

BREUS NOTES DE LA BIOESPELEOLOGIA AL Penedès

Possiblement uns dels hostes de les cavitats més coneguts siguin, sens dubte, les rates pinyades, enigmàtics mamífers posseïdors de capacitats biològiques notables com poden ser el vol, l'ecolocalització, la hibernació, etc., que són objecte d'estudi pels científics i naturalistes d'arreu del món.

Són animals que s'han adaptat a una infinitat d'hàbitats, ocupant tot tipus de residències naturals o artificials, que solen ser llocs amagats i resguardats de l'ambient exterior i, en molts casos, bastant inaccessibles.

Les espècies de rinolòfids i vespertiliònids troben en les cavitats naturals l'ambient òptim per refugiar-se. Per aquest motiu, el massís calcari d'Ordal-Garraf esdevé un lloc important en la seva distribució geogràfica.

A la cova Vallmajor d'Albinyana es localitza una important colònia de rat-penats que hom creu que cal protegir. Per aquest motiu, durant l'any 1996 va aparèixer una notícia a la premsa en la qual es comentava que el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya estudiava la possibilitat de qualificar aquesta cavitat com a "reserva de fauna salvatge".

Pel seu aspecte tan peculiar, és un animal que apareix sovint en el folklore i en les llegendes i no és d'estranyar que, essent un animal que compta amb una àmplia distribució geogràfica, figuri també en la toponímia del nostre país, on en podem trobar una vuitantena d'exemples. Al Penedès hi ha *Rataspinyada* a la Granada i *Ratapinyada* a Vilanova i la Geltrú.

L'any 1869 Dieck descobreix a la cova montserratina del Salnitre uns exemplars d'*Speophilus kiesenwetteri* i l'any 1907 M. Faura i Sans recull en el fons de l'avenc d'en Roca (Garraf) uns exemplars del catòpid, descrits un any més tard per l'eminent entomòleg austríac E. Reitter amb el nom de *Troglocharinus ferreri*. Podem dir que havia nascut la investigació bio-espeleològica a les nostres comarques, la qual en el decurs dels anys donaria interessants descobriments.

Els habitants cavernícoles, els troglobis, són molt abundants, i no és exagerat dir que molt sovint els científics donen a conèixer espècies i subespècies noves.

A tall d'exemple citarem tan sols alguns nous exemplars a *Catòpids hipogeus subfam. Bathysciita*, procedents de cavitats penedesenques.

Troglocharinus espanyoli Zar. Avenc d'Ancosa (la Llacuna)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *Portai* Zar. Coves del Bolet i Gran de Santa Anna (Sant Quintí de Mediona)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *Ollai* Zar. Cova de l'Olla (el Montmell)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *Arlai* Zar. Avenc de l'Arlà i Cova de vallmajor (Albinyana)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *mateui* Zar. Cova del Garrofet (Querol)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *elongatus* Zar. Cova del Mandil (Querol)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *pinyareti* Zar. Avencs de Pinyarets i de Pallarets (el Montmell)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *roseli* Lag. Avenc de Foix (Torrelles de Foix)

Troglocharinus espanyoli Zar. Subsp. *olerdolai* Lag. Avenc d'Olèrdola (Olèrdola)

NOTES

(12) ALBESA, Carles. *Dates i dades excursionistes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, pàgs. 33-36. 1985.

(13) ALOY, David, i LLEONART, M. Mercè. *Camins i llegendes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, pàgs. 7-11. 1993.

(14) RASPALL, Lluís. "Entre la llegenda i la fantasia -I. La cova de l'Or de Clariana". *Gran Penedès*, núm. 46, pàgs. 3-4. 1995.

(15) *Els mons d'Isidre Mata del Racó*. Edició a cura de Josep Colomé. Institut d'Estudis Penedesencs, núm. 103, pàgs. 180-184. 1997.

(16) FONT I SAGUÉ, Norbert. *Catàlech Espeleològich de Catalunya*. Centre Excursionista de Catalunya, núm. 29, pàg. 197. 1987.

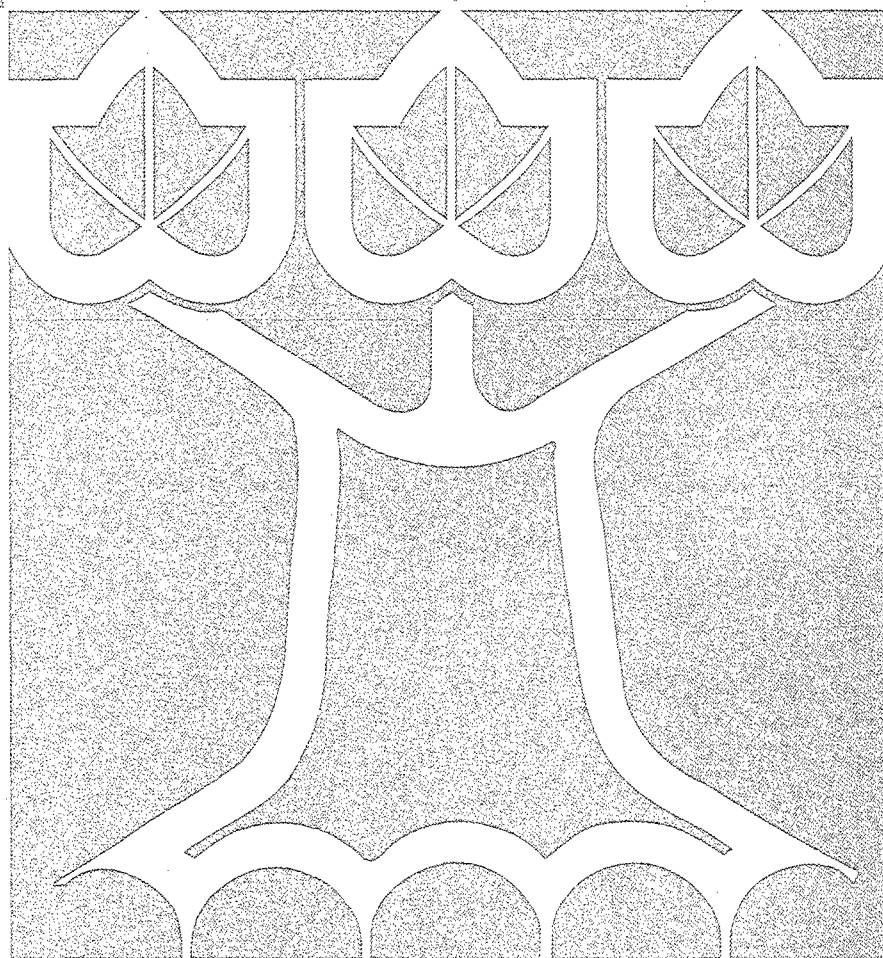
- (17) IGLÉSIES I FORT, Josep. *Artur Osona*. Arxiu Bibliogràfic de la Unió Excursionista de Catalunya, pàg. 19. 1983.
- (18) BOFARULL I TERRADES, Manuel. "Notícies de les Peces d'Albinyana". *Miscel·lània Penedesenca* 1995. Vol. 1. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 144-146. 1996.
- (19) VICENS, Francesc. *Avencs i coves*. Editorial Selecta. Barcelona, 1958.
- (20) IGLÉSIES, Josep. *Mossèn Norbert Font i Sagué*. Arxiu Bibliogràfic Excursionista de la Unió Excursionista de Catalunya. Ed. Dalmau. Barcelona, 1963.
- (21) PLANAS, Ramon. *El Penedès i Garraf*. Albertí Editor. Barcelona. Pàgs. 26 -29, 122-125, 180-181. 1961.

BIBLIOGRAFIA

- AYMAMÍ, Gener. *Història d'una cavitat: l'avenc de la Ferla*. GELS del Grup Excursionista la Salle núm. 54, juliol-agost. Barcelona, pàg. 8. 1971.
- AYMAMÍ, Gener. *Breus notes sobre uns fragments de ceràmica medieval procedents de la cova del Bolet (Alt Penedès)*. Excursionisme. Unió Excursionista de Catalunya, febrer. Barcelona, pàgs. 52-55. 1990.
- AYMAMÍ, Gener. *Contribució al coneixement espeleològic de l'Alt Penedès (15ena nota)*. Excursionisme. Unió Excursionista de Catalunya, juliol-agost. Barcelona, pàgs. 118-121. 1998.
- AYMAMÍ, Gener. *D'excursió per les coves de Catalunya*. La Butxaca de Muntanya. Barcelona. 2003.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "El fenomen troglodític al gran Penedès". *Miscel·lània Penedesenca* 1993. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 101-112. 1994.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "El trogloditisme al Penedès: les coves d'a-profitament estratègic". *Miscel·lània Penedesenca* 1994. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 185-200. 1995.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "Les esglésies troglodítiques del Penedès". *Miscel·lània Penedesenca* 1995. Vol. II. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 57-66. 1997.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "El trogloditisme al Penedès: les coves d'ús industrial i hidrològic". *Miscel·lània Penedesenca* 1996. Vol. 1. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 449-458. 1999.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "Cavitats modificades per l'acció humana. Una forma de trogloditisme". *Miscel·lània Penedesenca* 1997. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 95-108. 2001.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener, i PALLARÈS-PERSONAT, Joan. "Coves d'habitació i altres d'ús agrícola". *Del Penedès*. Institut d'Estudis Penedesencs, núm. 2, pàgs. 69-76. 2002.
- CEBRIÀ I ESCUER, Artur; RIBÉ I MONGE, Genís, i SENABRE I JUNCOSA, Maria Rosa. "L'arqueologia al Penedès: estat de la qüestió als anys 90". *Miscel·lània Penedesenca* 1991. Institut d'Estudis Penedesencs, pàg. 37-135. 1992.
- Escola Catalana d'Espeleologia. *Iniciació a l'espeleologia*. . Barcelona, pàgs. 23-25. 1978.
- FAURA, Marià. *Recull espeleològic de Catalunya*. Sota Terra. Club Muntanyenc. Barcelona. 1909.
- Federació Catalana d'Espeleologia. *Francesc Español, 50 anys d'obra bioespeleològica*. Barcelona. 1981.
- MIÑARRO, Josep M. *Apunts d'història de l'espeleologia*. Federació Catalana d'Espeleologia. Barcelona. 1989
- PALLARÈS-PERSONAT, Joan, i AYMAMÍ I DOMINGO, Gener. "Manifestacions rupestres al gran Penedès". *Miscel·lània Penedesenca* 1995. Vol. II. Institut d'Estudis Penedesencs, pàgs. 45-56. 1997.

- ROMA I CASANOVAS, Francesc. *Apunts d'història de l'espeleologia a Catalunya. Els orígens*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona. 1996.
- VEGA, G. J. De la; AYMAMÍ, G., i CALDERÓN, E. *Fitxer espeleo-arqueològic del Grup Mediterrània d'Investigacions Speleològiques*. Barcelona. 1999.
- VIRELLA I BLODA, Joan. *Visions geogràfiques del Penedès*. Institut d'Estudis Penedesencs. 1992.
- VIRELLA I TORRAS, Xavier. *Catàleg arqueològic de Castellet i la Gornal*. Institut d'Estudis Penedesencs. 1983.

MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA

11enes Jornades d'Estudis
Penedesencs. Vilafranca del
Penedès, 4-7 de juny de 1998

ALBINYANA: CENS DEL 1824

RESUM

Acabada la guerra reialista, el 1824, es va fer als pobles de Catalunya, per Reial Decret, un cens molt complet, pensem que sense trampes, car la llei s'aplicava llavors rigorosament. Transcrivim, a continuació, degudament resumit, el cens corresponent a Albinyana, que no arribava als 800 habitants. Ve a ser una mena d'inventari de carrers, masies, cases –moltes amb noms que encara perduren– i persones.

ABSTRACT

Once the Royalist War had concluded, a thorough census of all towns in Catalonia was developed in 1824 under a Royal Decree. We believe the process included no fraud as the law was stringently applied then. The following is a duly summarised transcription of the census corresponding to Albinyana, at that time with less than 800 inhabitants. This is a kind of inventory of streets, farms, houses –many of which with nicknames that are still in use today– and people.

EXPLICACIÓ

El *Diario de Barcelona* del 15 d'abril del 1824 publicà unes instruccions de D. Manuel Ortiz, «intendente de Policía del principado de Cataluña», dimanades del decret de S.M. de 8 de gener –feia poc que s'havia acabat la guerra reialista– tocant diverses qüestions: matrícules i cartes de seguretat; passaports; fondes, cafès i altres locals públics; ús d'armes; venda ambulants...

En virtut d'aquest manament, l'Ajuntament d'Albinyana redactà la *Matrícula de los Vecinos del Lugar y término de Albiñana...*, que començà a les 8 del matí del 17 de maig d'aquell any.

Aquest llibre manuscrit consta de fulls de 15 x 21 cm i és relligat amb tapa dura, de color blanquinós; conté quatre caps de veta per lligar-lo de dues en dues. El paper és de tipus verjurat, i a contrallum es pot llegir en algunes pàgines una marca d'aigües que sembla dir «F. Omeu». Les pàgines van numerades a mà, des de la primera fins a la 245; des de la 246 a la 288 són escrites, però no numerades; i la resta (fins a la 340) són en blanc. És fet en tinta negra, però alguns afeigits ho són en un to més diluït. Hi ha barreja de castellà (que predomina) i de català.

Si en féssim un índex, seria aquest: Carrer «de la parte de Bonastre», pàgs. 1 a 15; «Plaza», 15 a 21; «Calle Mayor», 22 a 50; «calle de las Quintanas», 51 a 96; «Calle del Racó», 97 a 111; «calle detrás la Iglesia», 112 a 117; «Plaza vella», 117 a 121; «Canal», 122 a 138; «Casas solares pertenecientes al Pueblo», 129 a 137; «Casas inhabitadas de este Lugar», 138 a 140; «Pesas y Mesias» (que vol dir les Peces i les Masies del Torrent), 141 a 206; «Casas solares de la parte de las Pesas», 207 a 227; «Casas inhabitadas», 228 a 229; «Forasteros», 230 a 237; «Certificado» final, 238; «Caputxas

i gorras» (o sigui, dones i homes), 239; «Registro de las cartas de Seguridad», 240 a 243; «Estadística» (1824), 244 i 145; «Arresto del Regidor Major», 246; «Entrega de cartas de Seguridad», 247 a 255; Nota del despatx de passaports, 256 a 277; Matrimonis, defuncions i naixements (1825), 278 a 284; Estadística (1826), 285; Certificats, 287 i 288.

El nom de cada casa apareix subratllat a l'original amb una elegant clau, en forma –di-guèssim– de bigoti. Hi ha espais en blanc entre les persones de cada casa, i més amples entre una casa i l'altra; això era fet per tal d'interposar-hi, si calia, les novetats (defuncions, canvis de domicili, etc). Aquests afegits són en català i en tinta més lleu.

Al final de cada casa figura, en lletres grosses, alguna d'aquestes tres denominacions: «Labrador», «Jornalero» o «Pobre de solemnidad», que en aquest resum figuren, després del nom de la casa, amb les inicials «L», «J» i «PS», respectivament. També una «a» vol dir anys, i la «f» fill (o filla).

La transcripció, per mor de l'espai, ha estat escurçada. Així, als naturals d'Albinyana no s'indica aquesta circumstància, i sí només als provinents d'altres llocs. Tampoc posen «de ocupación labrador», donat que tots ho eren. L'esposa, que a l'original figura amb el cognom del marit, aquí consta amb els seus cognoms propis. Hem prescindit d'anotar la feina de les dones, que al cens és indicada com «ocupación como su marido», «ocupación de obligaciones domésticas» i «ocupada en cosas domésticas». Amb el signe gràfic d'igualtat (=) s'indica el matrimoni, i una ratlla obliqua (/) representa una mena de separació.

Transcrivim, com a exemple, l'anotació completa corresponent a una de les cases –en aquest cas, masia–:

Mas den Mata

Jph Totasaus, su edad 38 años, su estado casado, hijo de Pablo y de Teresa Soler, natl. deste Lugar, su ocupn. Labr.

Su muger llamada Maria, su edad 26 años, hija de Pedro Soler y de Paula Borrell, natl. de Sant Vicens y residente en la presente 9 años ha.

Una hija llamada Antonia Totasaus, su edad 13 años. Su madre Antonia Gallofre, natl. de este Lugar.

Otra hija que se llama Teresa, su edad 6 años, de Joseph Totasaus y de dha. Maria Soler.

Otra llamada Franca., su edad 4 años.

Otra que se llama Paula, su edad 2 años.

Otra llamada Maria, su edad 3 años.

Labrador.

I vegi's més avall, per a establir comparacions, l'esporgada que li hem fet.

Com que del cens del 1824 es pot extreure molt de suc, l'autor ho fa en un treball complementari.

En nombre de Déu y de
la Virgen María. Amen.

**Matricula de los Vecinos del Lu-
gar y termina de Albinyana con arreglo al
Cap. 4.º del Plano del Sr. Intend.º de Policía
del Prado de Cataluña de 12 de Abril de
1824.**

En principio a las ocho horas de la mañana del día
17 de Mayo de 1824. Por donde sigue:
Calle de la parte de Bonastre.

Casa Parutxo.

Josep Rimbau su cónyuge casado, hijo
de Josep y Eulalia Morató nat.º de este lugar, su
ocupación q.º.º. residente siempre en el mismo.
Su mujer Rosa Rimbau su cónyuge casado, hija
de Josep Virgili y de Ant.ª Rimbau nat.º del
Albà su ocupación como su marido, residente en este
lugar desde el año 1792.

Josep Rimbau, su cónyuge casado, hijo
de Josep y Rosa Virgili nat.º de este lugar, su ocu-

Primera pàgina del cens d'Albinyana, començat a les vuit del matí del 17 de maig del 1824,
en nom de Déu i de la Mare de Déu.

CALLE DE LA PARTE DE BONASTRE

- Casa Parutxo (L)** - Josep Rimbau Morató, f. Josep i Eulàlia, 75 a = Rosa Virgili Benach, f. Josep i Ant^a, 50 a, de l'Albà, a Alb des del 1792. / Fills: Josep, 28 a = Teresa Miró Rimbau, 20 a, f. Josep i Mª Àngela.
- Casa Parritxo (J)** - Joan Rimbau Morató, f. Josep i Eulàlia, 52 a = Rosa Figueras Mañer, f. Salvador i Ant^a, 40 a. / Fills: Pere, 16; Francesc, 7; Maria, 23, «cosas de agricultura».
- Casa de Pablo Benet (J)** - Pau Arans Saperas, 40, f. Isidre i Teresa = Maria Nin Figueras, 30 a, f. Feliu i Ant^a. / Fills: Pau, 2, que va morir. / Una filla de Pau Arans i Mª Anna Casellas, dita Maria, 9 a.
- Casa del Isidro del Benet (PS)** - Maria Navarro Cañellas, 40, f. Josep i Teresa, casada. / Fills: Isidro Arans Navarro, 15, f. Pau Arans, jornalero; i Pau, 13 a.
- Casa de Ant^o Vidal (L)** - Ant^o Vidal Nin, 48, f. Ant^o i Rosa = Vicenta, 35, f. Jaume Soler i Rosa Figuera, de Montagut, a Alb fa 21 a. / Fills: Ant^o Vidal, f. d'Antoni i d'Ant^a Segalà, 19; Josep Vidal Soler, 7 a, f. Josep i Vicenta; morí, Paula, 10; Dolors, 7 mesos; una noia dita Josepa Navarro, 14, f. de Ramon i de Vicenta Soler, «cosas domésticas de Agricultura».
- Casa de Barthomeu Casellas (J)** - Bartomeu Casellas, 32, f. Joan i Ant^a Saperas = Teresa Papiol Nin, 28, f. Ventura i Mª Anna. / Fills: Teresa, 5; Joan, 3; Paula, 8 mesos.

- Casa de Antón del Fandó (J) - Ant^o Riambau Giner, 52, f. Fernando i Maria, «texedor» = Maria Mestra Trillas, de Calafell, 47, f. Mateu i Marina, «obligaciones caseras»; a Alb fa 27 a. / Fills: Joan, 13; Teresa, 9; Francesca, 6; Maria, 3.
- Casa de Antón lo Solá (J) - Ant^o Mañer Nin, 35, f. Franch i Teresa, «texedor» = Maria Saperas Rovira, 36, f. Magí i Fca. / Fills: Rosa, 8; Maria Anna, 4. / Teresa Nin Campanera, vda Mañer, f. Manuel i Maria, 75 a.
- Casa Xaconin (L) - Josep Nin Ventura, 20, f. Josep i Magdalena. / Tia: Maria, 57, soltera. / Germans: Jaume, 10, «su ocupación en la literatura»; i Josepa, 11 a.
- Casa del Pau de la Canal (J) - Pau Casellas Saperas, 35, f. Joan i Ant^a = Paula Papiol Nin, 32, f. Ventura i Mª Anna. / Fills: Joan, 4, i Antònia, 2 a.
- Casa Roch (PS) - Roch Pros Borràs, 52, f. Raimon i Raimonda, de la Bisbal, a Alb fa 12 a. = Ant^a Nin Mañé, 30, f. Ant^o i Mª Anna. / Fill: Isidre, 3 a. / Fillastra: Rosa Nin, f. Fc i Ant^a Nin. / Parenta: Rosa Cañellas Mañer, 25, solt^a, f. Magí i Mª Anna; el 1826 ja no hi és.
- Casa Pastor (L) - Josep Nin Uguet, 43, f. Fc i Mª Rosa = Teresa Segalà Nin, 42, f. Josep i Maria. / Fill: Ant^o, 9 a. // *Nota*: el 1826 són a la Pobla, «y en esta casa habitan lo Pere del frare y sa muller»: (PS) Pere Riambau Vivas, 30, f. Joan i Fca = Maria Nin Figueras, 23. / Filla: Teresa, 1 a i 2 mesos.
- Casa Vidal (L) - Maria Fontanillas Yvern, vda Vidal, 51, f. Tomàs i Rosa. / Fill: Isidre, 13 a.
- Casa Salvat (J) - Salvador Nin Mañer, 53, f. Ant^o i Mª Anna, pastor = Rosa Pros Sans, 37, f. Josep i Madrona, de la Bisbal; a Alb fa 12 a. / Fills: Joan, 7, «ocupado en la literatura», i Isidre, 1 a i 7 mesos.
- Casa Pelat (J) - Joan Riambau Pujol, 63, f. Pere Màrtir i Mª Àngela = Fca. Vivas Navarro, 53, f. Damià i M^a. / Fill gran: Ant^o, 36, casat amb Teresa Soler Mestra, 30, de Calafell, a Alb fa 12 a. / Fills d'aquests darrers: Fca, 8, i Pere, 8 a.

PLAZA

- Casa Biel (L) - Mª Anna Nin Mañer, vda. Tort, 52, f. Pere i Serafina. / Fills: Pere, 26, f. Jaume Tort, casat amb Rosa Vidal Fontanillas, 27, f. Joan i Marina; i Jaume, 16; i Mª Anna, 13 a.
- Casa Bella (L) - Joan Casellas Saperas, 52, f. Joan i Ant^a = Margarida Gestí Nin, 45, f. Salvador i Marina. / La mare: Ant^a Saperas Gener, de la Bisbal, 75 a i en porta 65 a Alb. / Fill gran: Joan, 23 = Maria Vidal Mestra, 23, f. Pau i Teresa. / Altres fills: Isidre, 16, «ocupación en la literatura»; Pau, 10, «custodia de cerdos». / Fills de Casellas i Vidal: Joan, 4, i Salvador, 2 a. / *Nota*: «Aqui se deu continuar Salvador Casellas que vingué de Realista, tindrà alguns 20 anys...»
- Casa Janató (L) - Pau Vidal, 56, f. Isidro i Ant^a Vidal = Teresa Nin Anton, de Calafell, f. Josep i Isabel Anton Pui. / Fills: Ant^a, 20, f. Pau Vidal i Teresa Mestra; Pau, 12, f. Pau Vidal i Teresa Nin; Teresa, 20, id.; Rosa, 7, id.; Isabel, 4, id.; Rosalia, id. 6 mesos.
- Casa Rey (L) - Maria Anna Gibert, 50 a, vda Casellas, f. Josep i Mariana, de Bonastre i és a Alb fa 25 a. / Fills: Paula, 24, f. Joan Casellas i Mª Anna; Lluís, 16 a.
- Casa Sinto (PS) - Jacinto Domingo, 50, f. Franc. i Tecla, de Bonastre i a Alb fa 20 anys = Ant^a Navarro Arans, 42, f. Manuel i Fca. / Fills: Joan, 11, de Bonastre, i Fca., 13 a.
- Rectoria - Joan Gros Comas Vestidas, 55 a, cura párroco, f. Manuel i Tomasa, de St. Feliu Saserra, i duu 9 a a Alb. / Fca. Arnaus Vilaresau, 36, vda, f. Ant^o i Rosa, de S. Feliu Saserra, a Alb fa 6 a. / Maria Brés Arnaus, 9, f. Ant^o i Fca, de id, a Alb fa 6 a.

CALLE MAYOR

- Casa Tureu (L)** - Fco. Totosaus Mañer, 50 f. Bartomeu i Teresa = Mª Anna, 40 a, f. Ant^o i Caterina Nin de Calafell, a Alb fa 14 a. / Fills: Ant^a, 18, f. Fco i Paula Mañer; Teresa, 14, f. de id; i Josep, 9, f. de Fco i Mª Anna Nin.
- Casa del Po del Rello (J)** - Fc. Nin Figueras, 40, f. Josep i Maria = Maria Gestí Cañellas, 29, f. Salvador i Ant^a. / Filla: Ant^a, 1 1/2 a. / Germana: Maria, f. Josep Nin i Mª Figueras, 20, «su ocupación en la custodia de un cerdo».
- Celler del Tureu (PS)** - Magí Saperas Urgell, 30, f. Josep i Serafina = Teresa Totosaus Mañer, f. Bartomeu i Teresa, 29. / Filla: Teresa, 4.
- Casa del Salvat del Agna Maria (PS)** - Fc. Nin Casellas, 40, f. Josep i Margarida = Maria Cornellà Rovira, 41, f. Pau i Maria.
- Casa Sogas (PS)** - Fca. Arbós Gallofré, de la Bisbal, 43, f. Josep i Teresa, vda de Manuel Sogas, viu a Alb fa 23 a. / Fills: Josep, 14, «sirviente en casa Vidal», i Marina, 21, solt^a.
- Casa Siló (L)** - Pere Gestí Nin, 82, f. Salvador i Cecília, vdo de Mª Nin, «su ocupación en captar limosnas». / Fill: Joan, 55, f. Pere i Maria = Rosa Rossell Bargalló, 48, f. Josep i Isabel, del Montmell, i és a Alb fa 26 a. / Fills d'aquests darrers: Rosa Gestí Rossell, 18; Maria, 14; i Joan, 10. / *Nota:* «Aquí deu continuarse Salvador Gestí que vingué de Realista, tindrà alguns 21 anys...»
- Casa Riambau (L)** - Fco. Calbet, 62, f. Fco. i Mª Formigosa, de Puigtiñós; duu 30 anys a Alb = Margarida, 56, f. de «Dn. Juan Riambau y de Dª Margarita Marsal». / «Una hija llamada Margarida Calbet», 28, casada amb Ant^o Marcé, 41, f. Fco. i Eulària, de Sant Jaume dels Domenys. / Una filla d'aquests darrers dita Mª Teresa Marcé, 4 a.
- Casa Poxich (L)** - Josep Navarro Vallès, 40, f. Manuel i Anna M^a = Maria Casellas Navarro, 36, f. Fco i Maria. / Fills: Josep, 6; Gregòria, 12; Maria, 10; Ant^a, 3 setmanes.
- Casa del Magre (J)** - Josep Ribas Rossell, 58, f. Manuel i Maria, vdo. de Rosa Urgell. / Fill: Ant^o, 30, casat amb Maria Borràs Calbet, de Puigtiñós, que duu a Alb 15 a, f. de Ramon i Maria. / Fills d'aquests darrers: Josep, 12, «su ocupación en el trabajo de la tierra»; Ant^o, 9; Ramon, 6; Maria, 3 a.
- Casa Serraller (PS)** - Maria Nin Sumoy, 60, f. Joan i Maria, vda de Salvador Peretas. / Filla: Rosa, 38, casada amb Joan Saperas Gener, 61, f. Magí i Maria. / Fills d'aquest darrer matrimoni: Josep, 5, «ocupado en cosas pueriles», i Joan, 2. / Fills d'anterior casament del gendre: Maria, 14, f. de Joan Saperas i Tecla Domingo.
- Casa Rovira (L)** - Isidre Rovira Nin, 57, f. Isidre i Cristina = Rosa Gestí Mañer, 44, f. Joan i Fca. / Fill gran: Josep, 21, casat amb Teresa Palau Mañer, de la Bisbal, 24, f. Joan i Mª Anna, que viu a Alb fa 5 a. / Fills d'Isidre i Rosa: Joan Rovira Gestí, 23; Tecla, 13. / Fills de Josep i Teresa: Rosa, 2; i Josep, 4 mesos.
- Casa Gol (PS)** - Teresa Urgell Figueras, vda de Pere Bertran, 60, f. de Ant^o i Teresa. / Fill: Joan, 28 = Teresa Navarro i Anna Mª Vallès, 30. Fills d'aquests: Joan, 2; i Josepa, 6 a.
- Casa Tereset (J)** - Joan Urgell Nin, 51, f. Fco i Teresa = Teresa Güell Vivas, 40, f. Isidre i Maria, de Masllorenç i viu a Alb fa 10 a. / Fills: Joan, 9, i Rosa, 7. / Altres fills: Esperança, 20, solt^a, f. Pau Sarramià i Teresa Güell, de Masllorenç, a Alb fa 10 a; i Fco., de 22 a, solter, f de Joan Urgell i Paula Miró.
- Cal Groch (L)** - Vicenç Mañer Plana, 23, f. Pere i Josepa = Josepa Llagostera Artigas, 24, f. Fco i Ant^a, de Barcelona i viu a Alb fa 7 a. / Filla: Josepa, 3 setmanes. / Germans: Magdalena Mañer Plana, 18; i Josep Mañer Plana, 15 a.

Una Muchacha llamada Anta
Geri, su edad 16 años, su estado soltera
hija de D^{no} Juan y Teresa Mercader
nat^l de este lugar.

Labrador

Ydem
Hermita de San Anto
nio de Padua.

El Habitante de ella Jayme 137.
Mercader, su edad 38 años, su estado
casado, hijo de Emanuel y de Teresa
Mercader, nat^l de la Palla de
Montornès, reside en el p^{te}
18 años, su ocup^o maestro de
Niños y Secretario del Ayuntamiento.

Su Mujer llamada Madalena,
su edad 32 años, hija de Josep Gin
y de Rosa Navarro, nat^l de este
lugar.

Pobre de solemnidad

Residents a l'ermita de Sant Antoni de Pàdua. L'ermità, que, a més, era secretari de l'Ajuntament i mestre d'escola, s'inclou entre els «pobres de solemnitat», per tal de quedar lliure de taxes.

Estado general de la Poblacion de Albinyana							
Individuos							
Edades	Solteros		Casados		Mujeres	Totales	Clases
	Mujeres	Hombres	Mujeres	Hombres			
Hasta 7 años	103	101	0	0	204	204	Labradores
De 7 a 16	81	78	0	2	163	163	proprietarios
De 16 a 25	23	37	19	26	107	107	Jornaleros
De 25 a 40	2	3	57	74	136	136	de otros oficios
De 40 a 50	0	0	36	32	68	68	de otros oficios
De 50 a 60	2	1	24	14	27	27	de otros oficios
De 60 a 70	0	1	11	2	14	14	de otros oficios
De 70 a 80	0	2	3	0	5	5	de otros oficios
De 80 a 90	0	0	0	0	0	0	de otros oficios
De 90 a 100	0	0	0	0	0	0	de otros oficios
De 100 arriba	0	0	0	0	0	0	de otros oficios
Totales	231	223	120	150	424	785	
Total de solteros	231	223	0	0	454	454	
Total general			300		785	785	

Detall dels habitants d'Albinyana al novembre del 1824.

- Casa Benet (L) - Josep Arans Saperas, 43, f. Isidre i Teresa = Margarida Figueras Cañellas, 30, f. Jaume i Fca. / Fills: Magí, 8; Pau, 15 dies; i Ant^a, 6 a.
- Casa Farruel (PS) - Isidre Rovira Riambau, 30, f. Joan i Marta = Mª Anna Mañer Plana, 25, f. Pere i Josepa. / Fills: Joan, 4; Isidre, 2 1/2; i Ant^a, 1 1/2 a.
- Casa Rello (L) - Engràcia Gibert Valvey, 60, v. de Joan Nin, f. Salvador i Ant^a, de St. Vicenç dels Calders. / Fill: Pau Nin, 21 = Rosa Ferrer Massó, de Ribes, vivent a Alb fa 3 a.
- Casa Escombrer (PS) - Ant^a Nin Gibert, 40, f. Joan i Engràcia, vda Ventura Rovira. / Fills: Joan Rovira Nin, 7; Josep, 4; i Rosa, 11 a.
- Casa Boter (L) - Josep Vidal Vivas, 33, f. Josep i M^a, de Masllorenç, viu a Alb fa 10 = Teresa Mata Rovira, 30, f. Josep i M^a. / Fills: Teresa, 11, de Masllorenç; Rafael, 3; i Rosa, 1 a.
- Casa Vivas (J) - Fco Vivas Elias, 44, f. Josep i Teresa, de Roda i viu a Alb fa 22 a. = Teresa Arans Saperas, 30, f. Isidre i Teresa. / Fills: Josep, 11, «su ocupación en cosas de agricultura»; Fco., 9, «en la literatura»; Joan, 7; i Maria, 4 a.
- Casa Xacó (J) - Baudilio Totasaus Mañer, 25, f. Bartomeu i Teresa = Maria Mañer Pamias, 20, f. Joan i Marina. / Fills: Teresa, 5; Maria, 3; i Joan, 2 mesos.

CALLE DE LAS QUINTANAS

- Casa Texedor (J) - Pere Màrtir Riambau Rovira, 33, f. Pere Mr i Magina, «texedor» = Margarida Guardia Maeyvern, 37, de Castellet i a Alb fa 7 a. / Fills: Pere, 6; Cosme, 4; i Josep, 2 a.
- Casa Casets (L) - Maria Ferrer Ferrer, 50, vda Josep Sagalà, f. de Jaume i de M^a, nat de la Bisbal, duu a Alb 30 a. / Fills: Ant^a, de 22 a, solt^a; Josep, 20, casat amb Maria Baldrich, 23, f. de Fc i M^a, de la Pobla de Montornès i resident a Alb fa 4 a.; i Maria, 8 mesos, filla d'aquests darrers.
- Casa de la Llucia (J) - Josep Mata Nin, 41, vdo de Caterina Gustantí, f. Josep i Margarida. / Fill: Josep, 9. / Germana: Maria, 38, solt^a.
- Casa Silet (L) - Maria Mañer, 69, vda de Jaume Nin, f. Pau Mañer i Rosa, nat de Bellvei, i viu a Alb fa 48 a. / Fills: Joan Nin Mañer, 20, viudo [sic]; i Maria, 24, solt^a. / I una noia dita Teresa Nin, de 8 anys, f. de Joan i de Rosa Bartomeu.
- Casa del Jph del Cetró (J) - Teresa Nin Casellas, 50, vda de Josep Vidal (el text l'anomena «Teresa Domingo»), f. Josep i Margarida. / Fill: Josep Vidal Nin, 20 = Engràcia Andreu Navarro, 22 a.
- Casa Mónica (PS) - Salvador Güixens Noy, 41, f. Josep i M^a, de Bonastre i duu a Alb 4 mesos = Rosa Nin Gibert, 25, f. Joan i Engràcia.
- Casa Patxelet (L) - Pau Figueras Planas, 38, f. Josep i Llàcia = Rosa Virgili Giral, 40, f. Joan i Rita, de Roda i viu a Alb fa 13 a. / Fills: Joan, 12, «su ocupación en labranza de la tierra»; Pau, 10; Maria, 8; Josepa, 4; i Rosa, 2 a.
- Casa del Toni del Navarro (J) - Josep Navarro Sonet, 42, f. de Joan i Maria = Maria Sagalà Nin, 41, f. Josep i M^a. / Fills: Joan, 12, «... en ayudar a su padre»; Josep, 10, «en la literatura»; Pere, 7; Bartomeu, 5; i Jaume, 1 a.
- Casa Voltero (J) - Raimon Casellas Sagi, 64, vdo de Maria Nin, f. Raimon i Maria. / Fill: Joan, 35 = Maria Mata Gestí, f. Ant^a i Teresa, 30. / Fill d'aquests: Joan, 2 a.
- Casa Isaach (PS) - Rosa Puijador Marimon, 51, vda. Isidre Cañellas, f. Manuel i Teresa, de la Llacuna, i a Alb fa 30 a. / Fill: Isidre, 30 = Maria Jansà Riambau, 38; f. de Joan i M^a, de la Pobla de Montornès, a Alb fa 16 a. / Filla d'aquests: Rosa Cañellas, 1 1/2 a.

- Casa lo Hereu Benach (PS) - Josep Banach Nin, 45, f. Josep i Ant^a = Magdalena Nin Gibert, 38, f. Joan i Engràcia. / Fills: Joan, 10, «su ocupación en trabajo de tierra»; Maria, 6; i Marina, 4 a.
- Caseta de cal Casets (PS) - Margarida Cantarell Gil, 32, vda de Josep Coch, f. Joan i Ant^a, d'Igualada i viu fa 3 anys a Alb. / Fills: Teresa Coch, 8, d'Igualada; Rosa, 6; i Fca, 4, totes dues d'Alb.
- Casa Banach (PS) - Josep Banach Balaña, 80, f. Cosme i Margarida, de Pont d'Armentera, a Alb fa 50 anys, «su ocp. en buscar limosnas» = Ant^a Nin Ribas, 65, f. Josep i Teresa.
- Casa Jaumet del Guineu (J) - Jaume Figueras Figueras, 61, f. Gabriel i Margarida = Fca. Cañellas, 60, f. Bartomeu i M^a. / Fill: Josep, 27 = Coloma Nin Mañer, 26, f. Jaume i M^a. / Fills d'aquests: Jaume, 6; Margarida, 2; i Maria, 8 a.
- Casa Ventura (J) - Joan Miró Nin, 34, f. Josep i Mª Anna = Engràcia Papiol Nin, 35, f. Ventura i Mª Anna. / Fills: Andreu, 11; Pere, 1; i Teresa, 8 a.
- Casa Flor (J) - Pere Mañer Recasens, 27, f. Joan i Teresa = Josepa Juncosa, 28, f. Pau i Llàcia Juncosa, de Calafell, i a Alb fa 11 a. / Fills: Teresa, 8; Joan, 5; i Maria, 2 a.
- Casa Mariagno (L) - Baldiri Gustantí Calbet, 45, f. Joan i M^a, de Barcelona, viu a Alb «desde su infancia» = Ant^a Mata Nin, 36, f. Josep i Margarida. / Fills: Maria, 12; Joan, 8; i Ant^a, 1 a.
- Casa del Jph del Sech (J) - Josep Mata Talà, 64, f. Josep i Fca = Serafina Urgell Figueras, 55, f. Ant^o i Teresa. / Fill: Ant^o, 13, «su ocupación la literatura».
- Casa del Isidro Guineu (J) - Mª Anna Saperas Gener, vda (al cens la cognomina: «Mª Ana Figueras»), f. de Magí i Maria. / Potser el seu nebot: Isidre Arans, 30, f. d'Isidre i Teresa Saperas, casat amb Maria Juncosa Rossell, 32, f. Magí i M^a, de Sta. Oliva i vivent a Alb fa 6 a. / Fills: Maria Anna Arans Juncosa, 1 a.
- Casa de Ramon Quadrell menor (J) - Raimon Casellas Nin, 33, f. Raimon i Maria = Maria Riambau Rovira, 33, f. Pere Màrtir i Magina. / Fills: Josep, 7; i Joan, 1 a.
- Casa Quintano (J) - Isidro Rovira Nin, 43, f. Joan i Rosa = Fca. Riambau Vivas, 33, f. Joan i Fca. / Fills: Joan, 3; i Rosa, 7 a.
- Casa Faló del Quadrell (J) - Salvador Cañellas Sagi, 51, f. Raimon i Maria = Ant^a Bundó Cendra, 44, f. Fco. i Manuela, de Masllorç, i en fa 22 que és a Alb. / Fills: Joan, 12, «su ocupn en ganar jornal»; Salvador, 3; i Andreu, 5 a.
- Casa Boixart de las Quintanas (PS) - Ant^a Casellas Saperas, 41, vda de Joan Miró. / Fills: Josep, 10; i Pau, 6 a.
- Casa Sileta (PS) - Teresa Noy Figueras, 52, vda de Josep Nin, f. Josep i Dionisia, de Bonastre, i a Alb fa 31 a. / Fill: Joan Nin Noy, 25, solter.
- Casa Sereno (PS) - Fco. Mañer Nin, 52, f. Franc. i Teresa = Marina Banach Nin, 46, f. Josep i Ant^a. / Filla: Teresa, 14 a.
- Casa del Miguelet del Sech (J) - Miquel Mata Talà, 55 a, f. Josep i Fca = Cristina Cornellà, 41, f. Josep i Magdalena, de la Bisbal, i 19 anys a Alb. / Fills: Joan, 13, «jornalero»; Teresa, 4; i Rosa, 2 a.
- Casa del texidor del Vidal (PS) - Bartomeu Totasaus Mañer, 41, f. Bartomeu i Teresa = Ant^a Cañellas Nin, 23, f. Raimon i Maria. / Filla: Marta, 3 setmanes.
- Casa del Po del Tureu (J) - Magí Rovira Nin, 48, f. Isidre i Cristina = Teresa Riambau Gener, 53, f. Pau i Rosa.
- Casa del Po del Rovira (J) - Josep Rovira Nin, 50, f. Isidre i Cristina = Fca. Cabeol Xamberch, 45, f. Joan i Fca. / Fills: Josep, 20; Fco, 10; i Marta, 21 a.
- Casa del Joan del Poxich (J) - Joan Navarro Artús, 55, f. Josep i Anna Maria = Teresa Sumoy Gestí, 57, f. Miquel i Lluïsa. / Fills: Joan, 25, solter; i Salvador, 15 a.

- Casa Joan Nin de la Torreta (J) - Joan Nin Montserrat, 50, f. Joan i M^a, «su ocupn Pastor habitante en lo Francás de San Vicente dels Calders» = Maria Claramunt Marlès, 40, f. Ant^o i M^a. / Fills: Ant^o, 17, «su ocupn. por ser imposibilitado, en captar limosnas»; i Josepa, 14 a.
- Casa de Barthomeu Xaconin de la Torreta (J) - Bartomeu Nin Montserrat, 40, f. Joan i M^a = Mª Anna Arans Mestre, 30, f. Josep i Ant^a, de Calafell, i 11 a Alb. / Fills: Joan, 9; Josep, 6; i Teresa, 3 a.
- Casa de la Puvilla del Ramon del Gol de la Torreta (PS) - Maria Claramunt Morgadas, 55, vda de Isidro Palau, f. Jaume i Teresa, de Marmellà, i a Alb fa 27 a. / Fill: Joan Palau Claramunt, 25 = Teresa Nin Figueras, 21, f. Josep i M^a. / Filla d'aquests: Maria, 1 1/2 a.
- Casa Fustot de la Torreta (PS) - Josep Urgell Nin, 52, f. Fco i Teresa = Josepa Claramunt Marlès, 42, f. Ant^o i M^a. / Filla: Maria, 12 a.
- Casa Fandó (L) - Joan Riambau Gener, 60, f. Fernando i M^a = Maria Arans Figueras, 49, f. Josep i M^a. / Fills: Pau, 17; Fco., 10; i M^a, 8 a.
- Casa Casals (L) - Miquel Mercader Talà, 28, f. Marian i Rosa = Margarida Navarro Mata, 20, f. Josep i Teresa. / Germana: Rosa Mercader, 17. / Fills: Manuel, 7; Joan, 4; i Josep, 2 a.

CALLE DEL RACÓ

- Casa del Pere del Rello (J) - Pere Nin Navarro, 58, f. Manuel i Magdalena = Rosalia Nin Nin, 48, f. Ant^o i Caterina, de Calafell i viu a Alb fa 22 anys. / Fills: Ant^o, 11, «su ocupn en el cultivo de la tierra»; Maria, 9; i Isidre, 6 a.
- Casa del Pere del frare (PS) - Pere Riambau Vivas, 30, f. Joan i Fca = Maria Nin Figueras, 24, f. Josep i M^a. / Filla: Teresa, 1 a.
- Casa al Sastre (J) - Manuel Mirats Nin, 52, f. Ant^o i Ant^a, sastre = Teresa Mañer Gestí, 42, f. Joan i Teresa. / Fills: Joan, 12, «aprendiz de sastre»; Teresa, 14; Fca, 8; Pere, 6; i Pau, 4 a.
- Casa Sech (L) - Ant^o Mata Talà, 62, f. Josep i Fca = Teresa Gestí Riambau, 50, f. Joan i Rosa. / Fills: Teresa, 19; i Joan, 38 a, casat amb Caterina Romeu Olivella, de Calafell, 12 anys a Alb. / Fills d'aquests: Ant^o, 6; Andreu, 3; Teresa, 8; i Rosa, 1 a.
- Casa Galofre de la Bisbal (J) - Josep Soler Foixach, 25, f. de Joan i Ant^a, de Cubelles, a Alb des de fa 6 a = Fca. Malyvern, 24 a, f. Pau i Maria, de Bellvey, i viu a Alb fa 6 anys. / Fill: Josep, 3 a.
- Casa del Frare del Pelat (PS) - Mª Teresa Mercader Marquès, 49, viuda, f. Salvador i Josepa, de Creixell, a Alb fa 25 a. / Una filla dita Teresa Mercader, 22 a., f. de Joan Gestí i Mª Teresa Mercader.
- Casa Pulido (PS) - Joan Miró Perota, 30, f. Fco i Mª Anna = Maria Navarro Vallès, 32, f. Manuel i Anna M^a. / Fills: Pere, 5; Serafina, 3; Teresa, 9; Maria, 1 a. / Germana: Teresa Miró Perota, 32, solt^a.
- Casa Felions (J) - Ant^a Figueras Tres, 54, vda de Fèlix Nin, f. Pau i Maria. / Fill: Josep, 30, casat amb Ant^a Arans Saperas, 28, f. d'Isidre i Teresa. / Fills d'aquests: Marina, 5; i Mª Anna, 2 a.
- Casa Sabuch (J) - Joan Gestí Nin, 59, f. Salvador i Marina = Teresa Calbet Martí, 54, f. Josep i Teresa, de Puigtinyós, a Alb fa 23 anys / Filla: Teresa Gestí, 14. / Germà: Josep Gestí, 58, solter, f. de Salvador i Marina, impossibilitat. / Pubill: Fco. Totasaus Soler, 30, f. Pau i Teresa, casat amb Maria, f. de Joan Gestí i Ant^a Casellas. / Fills d'aquests: Josep Totasaus, 4; i Llúcia, 1 any.
- Casa del Pepo del Pulido (J) - Josep Nin Casellas, 45, f. Josep i Margarida = Maria Nin Gibert, 33, f. Joan i Engràcia. / Fills: Maria, 10; Teresa, 8; Ant^a, 5; i Josep, 2 a.

CALLE DETRÀS LA YGLESLIA

- Casa al Ros (L) - Joan Rovira Nin, 52, f. Isidre i Cristina = Fca Sagalà Nin, 32, f. Josep i M^a. / Fills: Maria Rovira, f. de Joan i de Marta Riambau, 20, solt^a; Rosa, 9, f. de Joan i de Fca Sagalà; Francisca, 7; i Ant^a, 2.
- Casa Boixart (L) - Josep Miró Nin, 48, f. Josep i Mª Anna = Mª Àngela Riambau Urgell, 44, f. Ant^o i Ant^a. / Fill: Isidre, 2 a.
- Casa Felis (J) - Maria Juncosa Pujol, vda de Joan Mañer, 22, f. de Salvador i Llúcia, de Calafell, i 6 anys a Alb. / Fill: Joan Mañer Juncosa, 5 a. / Germà: Raimon Juncosa, 16, f. de Pau i de Llúcia Pujol, de Calafell, i porta a Alb un any.
- Casa Serafina (PS) - Serafina Nin Marimon, 30, f. Pere i Rosa (és casada amb Ant^o Papiol, que no surt al cens). / Fills: Mª Anna Papiol, 3; Ant^o, 1; Ant^a, 10, de la Bisbal i 4 anys a Alb; i Serafina, 7, com l'anterior.

PLAÇA VELLA

- Casa Martí (PS) - Bartomeu Nin Navarro, 41, f. Josep i Rosa = Paula Riambau Gener, 36, f. Pau i Rosa. / Fills: Josep, 13, «su ocupn en captar limosnas»; Bartomeu, 10; Josepa, 8; Magdalena, 4; i Teresa, 1 any.
- Casa Po del Felis (PS) - Mª Anna Nin Navarro, 52, vda Mañer, f. Josep i Rosa, «su ocupn en cuidar de su casa».
- Casa Milá (J) - Raimon Andreu Navarro, 40, f. Joan i Maria = Ant^a Riambau Virgili, 23, f. Josep i Rosa. / Germana: Fca. Andreu, 24, solt^a.
- Casa Esquerrà (L) - Josep Arans Figueras, 42, f. Josep i M^a = Rosa Guardiola Malivern, 40, de Castellet, f. Ant^o i Fca. / Fills: Raimon, 8; i Maria, 4 a.

CANAL

- Casa del Pau Mata (PS) - Fca. Ribas Rossell, 48, vda Pau Mata, f. Manuel i Maria. / Fill: Pau Mata Ribas, 12, «su ocupn monacillo».
- Casa Frare de la Canal (PS) - Pere Nin Mañé, 50, f. Gabriel i Maria, «jornalero de cubero» = Fca Navarro Sonet, 48, f. Joan i Maria. / Fills: Rosa, 18; Ant^a, 10; i Pere, 5 a.
- Casa Puvill Rey (L) - Joan Güell Figueras, 52, f. Joan i Marina, del Montmell, i 20 anys a Alb = Teresa Casellas Mañer, 40, f. Joan i Teresa. / Fills: Fcs., 13; Maria, 9; i Rosa, 4 a.
- Casa del Isidro del Hermità (J) - Joan Amigó Cañellas, 24, f. Isidre i Teresa = Maria, 23, f. de Fco i Josepa Sarramià, de Masllorenc, i viu a Alb fa 3 anys. / Fills: Joan, 4; Josep, 2; Maria, 2 mesos. / Germà del cap de casa: Isidre, 15 a.

CASAS SOLARES PERTENECIENTES AL PUEBLO

- Casa del Pere Xayrrayre (PS)** - Maria Figueras Morros, 42, vda Fco Cañellas, f. Josep i Josepa. / Filla: Ant^a Cañellas, 17 a.
- Casa Nicolau (L)** - Joan Sumoy Gestí, 61, f. Miquel i Lluïsa, vdo. de Cristina Puigibet. / Filla: Maria, 25, casada amb Fco. Casellas Navarro, 40, f. Fco i Maria. / Fills d'aquests: Fco, 4; Joan, 3; i Maria, 1 any.
- Casa Fontanellas (L)** - Joan Cañellas, 40, f. Josep i Lluïcia Cañellas = Teresa Arans Figueras, 41, f. Josep i M^a. / Fills: Salvador, 6; i Josep, 1 any.
- Mas Quadrell (L)** - Salvador Cañellas Vidal, 68, f. Raimon i Maria = Antònia, 70, f. de Joan i Mª Romagosa, de la Bisbal, que duu a Alb 35 a. / Fill: Joan, 34, casat amb Teresa Capdet, f. de Pere, de Ribas, 30 a i en porta 30 a Alb. / Fill d'aquests: Pere, 2 a.
- Escanza (L)** - Pere Gestí Mercader, 23, f. Joan i Mª Teresa = Teresa Vidal Fontanillas, 22, f. Joan i M^a. / Son oncle: Josep Gestí, 33, solter, f. Joan Gestí i Fca Mañer, «inutil por defectuoso». / «Una muchacha llamada Ant^a Gestí, 15 a, solt^a, hija de dhos Juan y Teresa Mercader».
- Hermita de San Antonio de Padua (PS)** - Jaume Mercader, 38, f. de Manuel i de Teresa Mercader, de la Pobla de Montornès, que viu a Alb fa 18 a, «su ocupn Maestro de Niños y Secret^o del Ayunt^o» = Magdalena Nin Navarro, 32, f. Josep i Rosa.

PESAS Y MESIAS (o sigui: les Peces i Masies del Torrent)

- Casa de Fco Miró (J)** - Fco Miró Soler, 33, f. Salvador i Tecla = Maria Gener Rull, 28, f. Josep i Paula. / Fill: Joan, 3 a.
- Casa del Fuster del Tureu (J)** - Joan Totusaus Mañer, 41, f. Bartomeu i Teresa, fuster = Esperança Salvador Doménech, 41, f. Gabriel i Cecília, de Cervera, duu 17 anys a Alb. / Fills: Joan, 12, aprenent de fuster; Mª Teresa, 5; i Paula, 2 a.
- Casa de Pere Gestí (J)** - Pere Gestí Mañer, 45, f. Joan i Fca = Tecla Foix Virgili, 45, f. Josep i Mª Anna, de Rosa i vivent a Alb 18 anys.
- Casa al Ros (L)** - Pere Gener Riambau, 63, f. Fco. i Teresa, del Vendrell i viu a Alb fa 22 a = Rosa Riambau Morató, 60, f. Josep i Eulàlia. / Fills: Pere, 22, solter, del Vendrell i a Alb des de la infància. / La nora: Ant^a Mañer Totasaus, 32, vda Fco. Gener, f. Baldiri i Ant^a. / Fills de la nora i del fill mort: Baldiri Gener Mañer, 7; Fco, 3; Antònia, 9; i Fca, 5 a.
- Casa Tomàs (J)** - Tomàs Soler Figueras, 40, f. Jaume i Rosa, de Montagut, a Alb fa 10 a = Rosa Galofré Riambau, 30, de la Bisbal, f. Josep i Anna M^a, a Alb fa 10 a. / Fills: Fca, 9; Teresa, 5; i Maria, 8 mesos.
- Casa Baldiri (PS)** - Ant^a Totasaus, 56, vda Baldiri Mañer, f. Fco i Lluïcia. / Filla: Fca Mañer Totasaus, vda de Fco Francesch, 31. / Fills d'aquesta: Baldiri Francesch Mañer, 8; i Joan, 2 a.
- Casa del Joan Gener Pere Pau (PS)** - Joan Gener Mañer, 60, f. Bartomeu i Maria = Rosa Gener Miró, 57, f. Joan i Magdalena. / Nora: Mª Anna Nin Casellas, 32, vda de Josep Gener, f. Josep i Margarida. / Fills d'aquesta: Teresa Gener Nin, 7; i Maria, 4 a.
- Casa Boter del Arlá (J)** - Josep Nin Navarro, 47, f. Josep i Rosa = Ant^a Mañer Gestí, 40, f. Joan i Ant^a. / Fills: Baldiri, 9; Jaume, 5; Rosa, 13; Fca, 3; i Ant^a, 8 mesos.
- Casa Pau Arlá (PS)** - Paula Armengol Vallès, 30, vda de Pau Mañer, f. Salvador i Fca, de la Bisbal, a Alb fa 11 a, «su ocupn pobre de solemnidad». / Fills: Raimon, 6; Fca, 9; i Maria, 3 a.

140. *Ydem.*
 Casa de Ance: Manuel Hto Solís.
 Calle de qui va a Benicarló.
 Casa de Magín Rovira.
 Casa de las Pomas del Vidal.
 Camino de Bonastre.
 Caseta del Xaconin.

Pesas y Mesías.

Casa de Franc. Miro.

Franc. Miro, su edad 33 años, su estado casado, hijo de Salvador y de Tecla Solís, nat. de este Lugar en ocup. jornalero.

La Mujer Maria, de edad 29 años, hija de Josef Genery y de Santa Renta, nat. de este Lugar en ocup. en Abigarrados Domestica.

Un hijo llamado Juan, su edad 3 años.
 Jornalero.

Les cases de les Peces i les Masies del Torrent («Pesas y Mesias», diu el text) no van anotades per carrers.

Orden. Dia 18 de Nov. de 1824, en la que lo Sr. Gov. en va quedar arrestat. Reg. mayor Joan Casellas per lo motiu de no haver entregat encara la Estadística y Padro de Vehins sin embargo dels molts reclams y amenazas que li havia fet «lo Sor. Gover.» de entregar los Dtos Documentos, y en un conseq. li varen entregar 400 cartas de seguridad, que junt. a la llet que ja se li havia rebut importen 4006. Fecho con tinuo objectant al. al Secretario de la D. porque tibia ella, expresaban de pago, y que no importaba, puesto que siempre que donia alguna al. p. los jornaleros de pagarle gratis. Por lo que se le dio un ha distribuir la de pago, ya qual. la de gracia. Juntamente abien firmat extraña del p. de M. de matriculas unaliva al. de 1824. y de 1824. y para que se le p. en Alhijana a L. de 1824 y de 1824. Joan Josep Bayle = De la Facultad de Joan Casellas, Regidor. Gustavo y Ph. Genery Regidores que no saben escribir. Jaime Menéndez Ph. torasos. Sindico. Procurador.

En 1824, en Nov. de 1824, en la que lo Sr. Gov. en va quedar arrestat. Reg. mayor Joan Casellas per lo motiu de no haver entregat encara la Estadística y Padro de Vehins sin embargo dels molts reclams y amenazas que li havia fet «lo Sor. Gover.» de entregar los Dtos Documentos, y en un conseq. li varen entregar 400 cartas de seguridad, que junt. a la llet que ja se li havia rebut importen 4006. Fecho con tinuo objectant al. al Secretario de la D. porque tibia ella, expresaban de pago, y que no importaba, puesto que siempre que donia alguna al. p. los jornaleros de pagarle gratis. Por lo que se le dio un ha distribuir la de pago, ya qual. la de gracia. Juntamente abien firmat extraña del p. de M. de matriculas unaliva al. de 1824. y de 1824. y para que se le p. en Alhijana a L. de 1824 y de 1824. Joan Josep Bayle = De la Facultad de Joan Casellas, Regidor. Gustavo y Ph. Genery Regidores que no saben escribir. Jaime Menéndez Ph. torasos. Sindico. Procurador.

Nota de l'arrestament de Joan Casellas, regidor major d'Albinyana, el 18/11/1824, «per lo motiu de no haver entregat encara la Estadística y Padro de Vehins sin embargo dels molts reclams y amenazas» que li havia fet «lo Sor. Gover.»

- Casa Arlá (L)** - Baldiri Mañer Gestí, 42, f. Joan i Ant^a = Fca Raventós Puig, 31, f. Joan i Maria, de Torrelles de Foix, a Alb fa 12 a. / Fills: Joan, 11 mesos; Marta, 10 a; Maria, 8; Rosa, 6; i Fca, 3 a.
- Casa al Fuster (L)** - Teresa Casellas Bolet, 55, vda de Gener, f. Josep i M^a. / Nora: Ant^a Miró Garriga, 28, vda de Josep Gener, f. Josep i Maria. / Fills d'aquesta darrera: Josep, 12; Joan, 7; Ant^a, 6; i Caterina, 2 a.
- Casa Navarro (L)** - Fco. Navarro Carbonell, 52, f. Joan i Maria = Maria Ros Batlle, 52, f. Josep i M^a, «de la Parra de Viñonet». / Fills: Bartomeu, 15, «su madre Maria Rossell»; Josep, 13; Pau, 10; i Maria, 19 (no indica la mare d'aquests darrers).
- Casa Pere Pau (L)** - Josep Gener Soler, 48, f. Josep i Caterina = Paula Rull Guivernau, 55, f. Isidre i Fca, de Salomó, a Alb fa 33 anys. / Fills: Salvador, 9; Bartomeu, 26, casat amb Fca Palau Ferrer, 34, f. Josep i Fca, de Bellvey, a Alb fa 11 anys. / Fills (suposem dels anteriors): Josep, 3; Magdalena, 8. / Fills dels primers: Paula Gener Rull, 19; i Fca, 13 a.
- Casa Figueras (L)** - Josep Figueras Argenter, 65, vdo de Mª Toldrà, f. Josep i Rosalia. / Fills: Maria, 19; Josep, 26, casat amb Marina Alegret Vidal, f. Josep i Teresa, del Vendrell, a Alb fa 11 a. / Fills (pensem) d'aquests darrers: Josep, 6; Salvador, 3; Teresa, 8; i Josepa, 1 1/2, nat del Vendrell.
- Casa Casellas (L)** - Salvador Mercader Marquès, 33, f. Salvador i Josepa, de Creixell, 15 a a Alb = Ant^a Casellas Mañer, 32, f. Joan i Ant^a. Fills: Joan, 16, «su ocupn en cosas de Agricultura»; Ant^a, 15; Teresa, 13; Maria, 11; Salvador, 9; Rafael, 7; Pere, 5; Fca, 3; Ant^o, 6 mesos. / Rosa Casellas, 65, solt^a, f. Josep Casellas i Mª Bolet.
- Casa Ramon (L)** - Josep Miró Nin, 58, f. Raimon i Ant^a, «su ocupn imposibilitado» = Maria Garriga Güell, 52, f. Pere i Magdalena, del Montmell, 31 anys a Alb. / Fills: Maria, 12; i Joan, 25, casat amb Caterina Sanromà Rovelló, 24, f. Josep i M^a, de la Riera, a Alb fa 3 anys. / Fills d'aquests: Josep, 2; i Joan, 3 mesos.
- Casa Rito (J)** - Joan Gener Miró, 33, f. Manuel i Ant^a = Paula Figueras Toldrà, 34, f. Josep i M^a. / Fills: Maria, 8; Teresa, 6; i Ant^a, 4 a.
- Casa Miró (L)** - Josep Gener Totasaus, 45, f. Joan i Fca = Mª Mañé Recasens, 45, f. Joan i Teresa. Fills: Joan, 20; Fca, 9; Josepa, 7. / Germà del cap: Fco Gener Totasaus, 25. / Maria Remus, 69, viuda, f. de Joan Gener i Magdalena Miró.
- Casa del Josep del Paulet (PS)** - Josep Casellas Navarro, 24, f. Fco. i Maria = Maria Salvat Sagarra, f. Jordi i M^a, d'Ardenya, a Alb fa 4 a. / Fill: Joan, 2 a.
- Casa Frare del Gener (J)** - Joan Gener Miró, 40, f. Jaume i Maria = Maria Vivas Esteve, 30, f. Pau i M^a, de Masllorç, a Alb fa 13 anys. / Fills: Josep, 11; Maria, 9; Marta, 7; Jaume, 4; i Màrtir, 2 a.
- Casa Xullat (PS)** - Josep Gener Casellas, 20, f. Pau i Josepa = Mª Lari Girona, 19, f. Pau i Eulàlia, de Vila-rodona, a Alb fa 6 anys.
- Casa Martí [sic] del Frare (J)** - Màrtir Gener Miró, 25, f. Jaume i M^a = Teresa Claramunt Batet, 25, f. Martí i Maria, de la Bisbal, duu a Alb 11 anys. / Filla: Maria, 1 any.
- Casa Santó (L)** - Teresa Vivas Cuniller, vda de Josep Santó, 38, f. Josep i Serafina, de Puiginyós, a Alb fa 25 anys. / Fills: Fca, 16; Paula, 14; Josep, 24, casat amb Paula Gener, 26, f. Josep i Maria. / Fills (no aclareix de quin matrimoni): Teresa, 6; i Josep, 3 a.
- Casa Coloma (J)** - Josep Oliver, 45, f. Josep i M^a, del Catllar, duu 20 a Alb = Maria Cañellas, 42, f. Bartomeu i Maria. / Fills: Joan, 16; Salvador, 11; i Teresa, 10 a.
- Casa Paulet (L)** - Fco. Casellas Gener, 70, vdo de Mª Navarro, f. de Joan i Paula. / Fill: Joan, 42, casat amb Ant^a Gestí Mañer, 32, f. Joan i Fca. / Fills d'aquests: Fca, 13; Joan, 11; Valentí, 9; Teresa, 6; i Pere, 4 a.

- Casa Bartomeu Casellas (J) - Magí Navarro Sumoy, 48, f. Josep i Magina, «texedor» = Magdalena Figueras Toldrà, 42, f. Josep i M^a. / Fills: Josep, 15, «aprendiz texedor»; Magí, 12 dies [sic]; i Maria, 13 a.
- Casa Puvill Manuel (L) - Josep Bronet Llaurador, 33, f. Josep i Teresa, de Sta. Coloma de Queralt = Margarida Casellas Riambau, 30, f. Manuel i Fca. / Filla: Ant^a, 6 a. / Germana de la dona: Maria, 28.
- Casa Pere Xich (PS) - Teresa Rovira Nin, vda Gener, 48, f. Isidre i Cristina.
- Casa Esquerrà (J) - Ant^a Gener Ros, 18, solt^a, f. Josep i Maria.
- Casa Gener (L) - Ant^a Totasaus Calaf, vda Pere Gener, 50, f. Lluís i Maria, de Banyeres, a Alb fa 40 a. / Fills: Josep, 25, solter; Rosa, 22, solt^a; Jaume, 31, casat amb Rosalia Vidal Dalmau, 25, f. Ant^o i Maria, de Vespella, a Alb fa 4 a. / Fills (que no especifica de qui són): Ant^o, 10, «su madre Teresa Torrens»; Teresa, 9; Ramon, 8; Antonio, 3, «su madre Rosalia»; Josep, 2; i Jaume, 2 mesos.
- Casa Sereno (J) - Josep Marlès Civill, 24, f. Jaume i Maria = Maria Papiol Rufat, 28, f. Joan i Maria, de Sta Oliva, a Alb fa 8 anys. / Fills: Joan, 8; i Maria, 2 a.
- Casa Pere Casellas (PS) - Joan Soler Navarro, 24, f. Pau i Mª Àngela = Maria Lluch Soler, 25, f. Gregori i Ant^a. / Fill: Josep, 3 a.
- Casa de Jph Casellas (J) - Josep Casellas Bolet, 55, f. Josep i Maria = Maria Bundó Soler, 42, f. Joan i Esperança, de Rodonyà, a Alb fa 20 anys. / Fills: Joan, 15, «jornalero»; Salvador, 11; Maria, 16; Teresa, 9; Josepa, 6; i Ant^a, 3 a.
- Casa Gregori (L) - Maria, f. Joan i Teresa Martinell, 44, de Roda, a Alb fa 16 anys, vda Ant^o Güell. / Fills: Joan, 13; Gregori, 11; i Maria, 8 a.
- Casa Tarragó (J) - Pere Esteve Riambau, 34, f. Isidre i Maria = Maria Busquet Planas, 28, f. Isidre i Teresa, de Sta Oliva, a Alb fa 11 a. / Filla: Ant^a, 2 mesos.
- Casa Mianjo (J) - Pau Soler Mercader, 65, f. Ramon i M^a, de Calafell, a Alb des de la infància, pastor = Rosalia Soler Sumell, 50, f. Rafael i Serafina, de Bonastre, a Alb fa 15 anys. / Fill: Josep, 34, «su madre Mª Àngela Navarro», casat amb Maria Riambau Virgili, 21, f. Josep i Rosa. / Filla: Rosa, 1 any.
- Casa Contench (PS) - Ant^a Mañer Colomer, 51, vda de Casellas, f. Josep i Teresa.
- Casa del Pau del Miró (J) - Pau Gener Totasaus, 40, f. Joan i Fca, «jornalero de albañil» = Magdalena Miró Garriga, 28, f. Josep i M^a. / Josep, 1 any.
- Casa del Pau Paixelet (J) - Cosme Banach Nin, 41, f. Josep i Ant^a = Maria Rosell Bergalló, 45, f. Josep i Isabel, del Montmell, a Alb fa 38 anys. / Fills: Maria, 16; Cosme, 13; Ant^a, 5; i Paula, 4 mesos.
- Altra Casa de dit Paixelet (J) - Manuel Claramunt Torrellas, 42, f. Pere i Maria, de Tous, a Alb fa 11 anys = Fca. Ribaudi Tarrós, 42, f. Josep i Rosa, de Tous, a Alb fa 11 anys. / Fills: Manuel, 8; i Joan, 2 a.
- Casa Jan Xich del Miró (PS) - Joan Gener Totasaus, 42, f. Joan i Fca = Magdalena Grimau Soler, 30, f. Joan i Tecla, del Montmell, a Alb fa 8 anys. / Fill: Josep, 6 anys.
- Casa Martí del Miró (J) - Martí Gener Totasaus, 40, f. Joan i Fca = Rosalia Figueras Toldrà, 36, f. Josep i M^a. / Fills: Maria, 14; Josep, 9; Marta, 11; Pau, 7; i Teresa, 3 a.
- Casa al Espardeñer (J) - Joan Mañer Gestí, 40, f. Joan i Ant^a = Fca Figueras Guasch, 40, f. Ant^o i Rosa, de Guasch [sic], duu a Alb fa 15 a.
- Casa de Salvador Güell (J) - Salvador Pasqual Armengol, 40, f. Jaume i Fca, de la Bisbal, duu 6 anys a Alb = Margarida Banach Nin, 33, f. Josep i Ant^a. / Fills: Joan, 5; Jaume, 3; i Pere, 3 mesos.
- Casa de Joaquin Güell (J) - Joaquim Güell Figueras, 32, f. Gregori i Rosalia = Rosa Gener Miró, 23, f. Joaquim i Maria. / Joaquim i Maria. / Fill: Salvador, 4 a.

CASAS SOLARES DE LA PARTE DE LAS PESAS

- Casa Grill (L) - Joan Casellas Rossell, 42, f. Joan i Margarida = Teresa Galofré Riambau, 43, f. Josep i Anna M^a, de la Bisbal, duu 14 anys a Alb.
- Casa Ramonxí (PS) - Ant^a Casañas Ferré, 41, vda de Pau Riambau, f. Josep i M^a, de Sta Oliva, i 20 anys a Alb. / Fills: Pau, 13; i Ant^a Riambau, 34; solt^a, f. de Pau Riambau i Rosa Gener.
- Casa Corrolot (J) - Joan Riambau Cañellas, 35, f. Josep i Rosa, de la Bisbal, a Alb fa 6 anys = Cristina Gener Miró, 26, f. Manuel i Ant^a. / Fills: Teresa, 4; i Maria, 2 a.
- Casa del Isidro del Boixart (J) - Bartomeu Gener Miró, 50, f. Joan i Magdalena = Rosa Soler Mañer, 43, f. Josep i Rosa, de la Pobla de Montornès, a Alb fa 9 a. / Fills: Rosa, 12, de Sta Oliva, i 9 anys a Alb; i Maria, 8 a.
- Casa del Rossell (J) - Pau Rossell Bargalló, 45, f. Josep i Isabel, del Montmell, a Alb 21 anys = Fca, 34, f. Josep i Mª Casañas, de Castellet i 16 anys a Alb. / Fills: Josep, 14; Pau, 12; Joan, 4; Pelegri, 1; Maria, 9; i Rosa, 6 a.
- Mesia [sic] del Boixart (L) - Joan Miró Soler, 31, f. Salvador i Tecla = Teresa Casellas Mañer, 30, f. Joan i Ant^a. / Fills: Joan, 9; Ant^a, 6; Teresa, 1. / També: Maria Miró, 35, solt^a, f. Salvador i Tecla Soler.
- Casa Cuat (L) - Pere Sonet Yvern, 73, f. Joan i Maria = Maria Civill Noya, 60, f. Joan i Anna M^a, de Sant Jaume dels Domenys, a Alb fa 33 a. / Fills: Joan Sonet, 45, f. de l'esmentat Pere i de Mª Rosa Casas, casat amb Ant^a Galofré Riambau, 32, f. Josep i Anna M^a, de la Bisbal, i a Alb fa 14 anys. / Fills d'aquests: Pere, 13; Josep, 7; Joan, 4; Maria, 2. / Altres fills del cap de casa i de la seva 1ª muller: Fc Sonet Casas, 25, solter; i Victòria, 22, solt^a.
- Mas den Mañer (J) - Salvador Güell Figueras, 37, f. Gregori i Rosalia = Rita, 37, f. Manuel Gener i Ant^a Miró. / Fills: Maria, 11; Joan, 4; i Teresa, 1 any. / Altra persona: Manuel Gener, 73, viudo, f. d'altre Manuel i de Rita Gener, «imposibilitado».
- Mas den Mata (L) - Josep Totasaus Soler, 38, f. Pau i Teresa = Maria Soler Borrell, 26, f. Pere i Paula, de St. Vicenç, i 9 anys a Alb. / Fills: Ant^a Totasaus, 13, filla d'Ant^a Gallofré; Teresa, 6, filla de Josep Totasaus i Mª Soler; Fca, 4; Paula, 2; i Maria, 3 a.
- Mas de la Adroguera o Busquet (L) - Pere Vidal Gibert, 23, f. Pere i Rosa = Josepa Vivas Sucias [sic], 22, f. Josep i Josepa, del Vendrell, a Alb fa 8 anys. / Filla: Paula, 2 a. / Germà: Fco. Vidal, 14 a.
- Molí den Blanquillo del Sor. Baró (J) - Vicenç Romeu Guixens, moliner, 23, f. Joan i Josepa, del Vendrell, i a Alb fa 1 1/2 anys = Josepa Soler Gomis, 17, f. Fco Soler i Ant^a Gomis, del Vendrell, i 1 1/2 a a Alb.
- Molí den Juncosa vuy del Perot (J) - Fco. Rigual Vidal, 20, solter, f. Josep i Ant^a, del Vendrell, i 1 any a Alb.
- Casa Sinto, y antiguamt. Mas Llagostera (J) - Joan Papiol Defora, 61, f. Joan i Magdalena, de Sta Oliva, i 14 anys a Alb = Maria, 53, f. Joan i Maria Rufat, de Castellet, 14 anys a Alb. / Fills: Joan, 18, de Sta Oliva i a Alb fa 14 a; Manuel, 15, com l'altre; Jaume, 10, de Sta Oliva i 9 anys a Alb; i Teresa, 8, de Sta Oliva i 1 any a Alb.

FORASTERS

A can Vidal: Teresa Recasens, 18, solt^a, de Salomó, fa de minyona.

A cal Groch: Maria Queralt, 20, solt^a, de Cabra, fa de minyona.

A cal Rello: Ant^a Colomer, 20, minyona, solt^a, de Ribes.

No diu on: Cristòfol Coch, 28, solter, de Querol, «y residente en el pte. un mes ha en la habitn de su cuñada, su ocupn carbonero».

A ca l'Arlà: Joan Martí Antich, 22, solter, del Vendrell, fa de mosso.

A can Ramon: Salvador Guasch, 16, de St. Jaume, fa de mosso; i Paula Papiol Miró, 16, de St. Jaume, minyona.

Can Gener: Isidre Cartaà, 22, solter, mosso, de la Riba; un pastor dit Pere Tardiu, 35, casat, de Sarral; i una minyona, Maria Canals Alujas, 19, solt^a, de l'Albà.

Al molí del Baró: Pere Perés [sic], 23, solter, moliner, de Roda; i una minyona dita Mª Anna Palou, 20, solt^a, de la Vela (?).

Al mas de l'Adroguera: Ignasi Bres, mosso, 21, de St. Feliu de Sasserra.

A can Mata: Baldiri Riambau, mosso, 17, d'Alb; una minyona dita Rosa Martí, 24, solt^a, de St. Martí Sarroca, minyona; Joan Rovira, 18, de la Pobla de Montornès, «su ocupn custodia de bues»; i un germà d'aquest, 11 anys, «en la custodia del rebaño».

Masia del Boixart: Pau Marquès Carbonell, 14, mosso, de Torredembarra; i Mª Miró Olzinelles, 10, minyona, de la Bisbal.

Cal Grill: Josep Juncosa Carbonell, mosso, 18, de la Bisbal.

COMENTARIS AL CENS D'ALBINYANA DEL 1824

El cens de l'any 1824, farcit de dades de tota mena, es pot analitzar detingudament i extreure'n una sèrie de conseqüències. A continuació, i com a complement del treball «Albinyana: cens del 1824», es fan un reguitzell de comentaris.

El Decret

El *Diario de Barcelona* del 15 d'abril del 1824 publicà el següent text:

Don Manuel Ortiz, Intendente de Policía del principado de Cataluña.

Hago saber que por decreto de 8 de enero de este año S.M. se dignó establecer en sus reinos un sistema uniforme y central de policía, que poniendo esta rama de administración al nivel en que se halla en los países más ilustrados, sea el medio más a propósito para calmar los restos de agitación que han dejado en pos de sí las desastrosas ocurrencias que acaban de pasar ante nuestros ojos... [Es pretén] conocer la opinión y las necesidades de los pueblos, reprimir el espíritu de sedición, extirpar los elementos de discordia, y desobstruir todos los manantiales de prosperidad...

Es regulen diverses tecles, com és ara: «De las matrículas y cartas de seguridad», «Pasaportes», «De las fondas, cafés y demás casas públicas», «De los carruajes públicos», «De las licencias para usar armas, cazar y pescar», «De las licencias para vender mercancías por las calles y ejercer otras profesiones ambulantes» i «De las contribuciones y peñas».

L'article primer del capítol I disposa: «En todos los pueblos del principado se formarán matrículas de sus vecinos, sea cual fuere su clase.» En altres articles diu: «Art. 2º.- La formación de las matrículas corresponderá [...] en las demás poblaciones a los jueces, y en su defecto a las justicias [...] Artº 6.- Todo varón que haya cumplido 16 años de edad, y toda viuda y soltera que sea cabeza de familia deberá tener y renovar todos los años cartas de seguridad [...] satisfaciendo por ellas 4 reales de vellón. Artº 7.- [...] De pagar la retribución señalada se exceptúan los simples jornaleros y los pobres de solemnidad [...] Artº 12.- Mediante la carta de seguridad, todo vecino podrá viajar a 6 leguas de su domicilio[...]

El cens del 1824

El cens d'Albinyana va encapçalat per la frase «En nombre de Dios y de la Virgen María. Amén» i acaba, al cap de 236 pàgines, amb aquesta anotació, que copiem textualment:

El Bayle y Ayuntamiento de este Pueblo: Certifican que la antecedente matrícula cuya conclusión ha sido a las ocho horas de la mañana del día de hoy, se ha formado según y conforme la declaración espontánea de los Individuos que en la misma van comprendidos: habiéndola siempre presenciado alternativamente unos y otros del Ayuntamiento, que abajo firman. Albiñana 24 de Mayo de 1824. = Juan Sonet Batlle. = De facultad de Juan Casellas, de Baudº Gustainí y de Jph Gener Regidores que no saben escribir. = Jayme Mercader Srio. Jph Totasaus Sindich Procurador.

ESTADO GENERAL DE LA POBLACIÓN DE ALBIÑANA									
Individuos									
	Solteros		Casados		Viudos		Totales	%	Clases
Edades	V	H	V	H	V	H			
Hasta 7 años	103	101	-	-	-	-	204	25,98	<u>Número</u>
De 7 a 16	81	78	-	2	-	2	163	20,76	Labradores
De 16 a 23	23	37	19	26	1	1	107	13,64	propietarios .. 52
De 23 a 40	2	5	57	74	-	10	148	18,86	Jornaleros ... 99 } 151
De 40 a 50	-	-	36	32	1	11	80	10,19	Gefes de familia
De 50 a 60	2	1	24	14	2	13	56	7,14	De estos se reputan
De 60 a 70	-	1	11	2	3	3	20	2,55	por pobres de
De 70 a 80	-	-	3	-	1	2	6	0,76	solemnidad 39
De 80 a 90	-	-	-	-	1	-	1	0,12	Alumnos 21
De 90 a 100	-	-	-	-	-	-	-		Capillas particulares .. 1
De 100 arriba	-	-	-	-	-	-	-		
Totales	211	223	150	150	9	42	785		
Total de estado	434 (55,29 %)		300 (38,22 %)		51 (6,49 %)		<u>Voluntarios realistas.</u> - Desde el primer levantamiento de Catª se decidieron en tomar las armas en defensa del Trono y del Altar 64 Realistas, y en la actualidad están sirviendo en los Extos. 18 de los mismos.		
Total general 785									
Albiñana, 17 Novb de 1824									

Els percentatges (%) són calculats per l'autor. Les xifres que donem a «Clases» no coincideixen amb les que s'obtenen sumant per carrers. Aquestes darreres, amb llur percentatge, són:

CLASSES				
	Cases habits.	Pagesos	Jornalers	Pobres de solemnitat
C/ Bonastre	15	5	8	2
Plaça	6	5	–	1
C/ Major	21	9	5	7
C/ Quintanes	36	6	19	11
C/ Racó	10	1	6	3
C/ Detrás Iglesia	4	2	1	1
C/ Pl. Vella	4	1	1	2
La Canal	4	1	1	2
Masies Albinyana	6	4	–	2
	106	34	41	31
% s/ TOTAL ALB.		(32,07 %)	(38,67 %)	(29,24 %)
Les Peces i				
Masies Torrent	45	14	22	9
Masies les Peces	13	5	7	1
	58	19	29	10
% s/ TOTAL LES PECES		(39,76 %)	(50 %)	(17,24 %)
TOTAL TERME	164	53	70	42
% s/ TOTAL		(32,31 %)	(42,68 %)	(25,61 %)

Podem observar que el percentatge de pagesos és molt similar a Albinyana, les Peces i al total del terme. Els jornalers, en canvi, que representen un 42,68 %, equivalen al 38,67 % al grup d'Albinyana i al 50 % al de les Peces. Però la diferència més notable es mostra en els pobres de solemnitat, que, considerant el 25,61 % al total del municipi, puja al 29,24 % a Albinyana i al 17,24 % a les Peces.

Al cens del 1787 (dit de Floridablanca), fet potser una mica a ull, a Albinyana es compten 50 propietaris per 12 jornalers, o sigui, el 4,16 %. El 1824 la xifra de pagesos és gairebé la mateixa (53) mentre que els jornalers han crescut fins a 70, que ve a donar la proporció de 0,75. O, si li donem la volta, si a les darreries del segle XVIII venia a tocar un jornalier per cada 4 propietaris, ara correspondrien, per a cada pagès, un jornalier i terç (amb perdó). Sospitem, però, que aquest insòlit creixement de jornalers pot anar lligat a l'article setè del decret esmentat al començament.

Els reialistes

Són interessants, també, per a l'estudi de la guerra reialista, les dades que facilita el cens: 64 homes «se decidieron en tomar las armas en defensa del Trono y del Altar, y en la actualidad están sirviendo en los Ejércitos 18 de los mismos». Si comptem que l'any 1824 hi havia al terme

139 homes entre els 16 i els 50 anys d'edat, resulta que van participar a la guerra el 46,04%, gairebé la meitat.

Gorres i caputxes

A la pàgina 239 del cens hi ha la següent anotació:

Total caputxas de las Pesas 156
Idem de Albiñana 255
Total de ellas 411
Total gorras de las Pesas 134
Idem de Albiñana 229 } 363 } 774
Aquellas excedeixen a estas en 48
En Albiñana una ab altrás tocan 4 personas 64/103 avos de persona per cada casa. Y en las Pesas corresponen per cada casa 5 personas 5/57 avos de persona.
Jaume Mercader ha acabat de liquidar ara als tres quarts de las 3 horas de la tarda del dia 25 de Maig de 1824.
Deu Sor. Nostre per la sanch preciosa de Jesu Christ concedesca a tota pau i concordia en esta vida, y la gloria eterna en l'altra. Amén.

DETALL DE POBLACIÓ PER CARRERS				
	Cases	Homes	Dones	Total
Albinyana				
C/ Bonastre	15	33	37	70
Plaça	6	13	18	31
C/ Major	21	50	54	104
C/ Quintanes	29	60	61	121
Torreta	7	17	14	31
C/ del Racó	10	23	32	55
C/ «Detrás la Iglesia» (de cal Ros a cal Màrtir)	4	6	11	17
C/ Pl. Vella (de cal Martí a ca l'Esquerrà)	4	6	9	15
La Canal	4	8	10	18
Masies	6	13	10	23
TOTAL ALBINYANA	106	229	256	485
Les Peces	45	106	122	228
Masies del Torrent i molins	13	29	34	63
TOTAL TERME	164	366	413	776

A algunes cases hi habita una sola persona, generalment pobra de solemnitat. Les més poblades són: Casellas (de les Peces), amb 12 estadants; can Gener (LP), 11; cal Cuat (LP), 10; cal Pere Pau (LP), 9; can Bella (Pl. Major d'Alb.), 9, i cal Sec (c/ Racó, d'Alb.), amb 9.

Un arrestament

A la pàgina 246 del cens trobem aquesta curiosa nota:

Nota. Dia 18 de Nove. de 1824 respecte que lo Sor. Gover. va posar arrestat al Regr. major Joan Casellas per lo motiu de no haver entregat encara la Estadística y Padró dels Vehins sin embargo dels molts reclams y amenazas que havia fet, se veige precisat de entregar los dits documents; y en su conseq^a li varen entregar 150 cartas de seguridad, que junt ab las 36 que ja se havian rebut importan 186. Y acte continuo objectant ab el Secretari de la Policia porque todas ellas expresaban de pago, digué que no importaba, pues que sempre que se donia alguna als pobres o simples jornaleros devia posarse gratis barrant pagó 4 rs. Vn. y continuan despues por ser pobre. Y pera saber á quin deuen distribuir-se las de pago, y a quals las de gratis lo Ajuntament abaix firmat extrague ja de pnt. llibre de matriculas una llista ab fha 28 de octe. de 1824. Y para que conste firman lo pnt. en Albiñana á 20 de Nove. de 1824.

Joan Sonet Bayle = De facultad de Juan Casellas, Baud^o Gustanti y Jph Gener Regidores que no saben escriurer = Jaume Mercader Srio. = Jph Totasaus Sindich Procurador.

Cartes de seguretat i passaports

Del 29 de novembre del 1824 al 29 de desembre (pàgs. 247 a 255) es lliuren les cartes de seguretat, tant les de pagament com les gratuïtes. En acabar (pàgs. 256 i 257) escriuen:

El Bayle y Ayunt^o de dho Lugar con el Cura Párroco del mismo.

En cumplim^o de la circular del Cab^o Gover. de 12 del actual en que manda darle aviso de haber distribuido las cartas de seguridad certifican: que insiguiendo lo prescrito y ordenado por el Bando del Sor. Intendte. de Policia de 12 de Abril ult^o, se ha hecho su distribn. en la forma siguiente; á saber 52 de pago, y 134 de gratis; a saber es, 86 á los simples jornaleros y 48 á los pobres de solemnidad. Para que conste, dan el pnte. firmado y sellado con el sello del común.

Albiñana 30 Dice. de 1824.

Firmas. Es copia verdadera de lo que se presentó. - Jayme Mercader Srio.

I al full següent:

Ab fha de 25 Enº de 1825 se rindió cuentas de las cartas de seguridad distribuidas en la forma antecedente; y como dia 28 y 30 Dice. ultº se entregaron su importe de 208 rs. al depositario Jacinto Llopart de Vilafrca.

Estado que manifiesta las altas y bajas ocurridas en el año anterior.

	<u>Cartas de seguridad</u>
<i>Recibió este Pueblo en el año pasado</i>	186
<u>Altas</u>	
<i>Venidos de otros Pueblos</i>	3
<i>Entrados a la edad de 17 años</i>	6
<i>Venidos del servicio de S.M.</i>	3
	} 12
	<u>Total..... 198</u>
<u>Bajas</u>	
<i>Muertos</i>	4
<i>Pasados a otros Pueblos</i>	6
<i>Entrados al servicio de S.M.</i>	-
	} 10
<i>Quedan pª recibir la carta en el año 1825</i>	188
<i>Albiñana, 17 Febº de 1825.</i>	

El 5 de març del 1825 el batlle Josep Arans duu de Vilafranca 56 cartes de seguretat gratuïtes i 132 de pagament. Comença la seva distribució el dia 8 i acaba el 25 de novembre del mateix any (pàgines 259 a 270).

El 8 de març del 1825, acabat el detall del cens i el despatx de cartes de seguretat, comença la «Nota del despaitg dels pasaports», que acaba el 9 de novembre (pàgs. 273 a 277). Malgrat trobar-se en una dura postguerra, la gent tomba molt. Així, van a Barcelona, entre d'altres, en Joan Rovira de cal Ros, en Jaume Gener, en Baldiri Manyer (Arlà), la vídua Mª Anna Tort i el grup format per Paula Armengol, Francesca Francesch i Antònia Gener (25/10/1825), que segurament van a rebre notícies de la pensió que els atorga el rei per haver mort heroicament llurs marits...

En Jacinto Domingo vol «transitar a varios llochs y Pobles mendigant»; en Salvador Gestí, l'Anton Rovira (Ros) i l'Anton Ribas (Martí) demanen per anar a Montserrat; Francesc Sonet pre-tén anar a Passanant i Joan Sonet a la fira del Miracle...

El cens del 1826

A la pàgina 285 hi ha les dades estadístiques de població relatives a 31 de gener del 1826. El total d'habitants ha passat de 785 a 810. Donada aquesta mínima variació, ens abstenim d'obtenir els percentatges.

Individuos							
	Solteros		Casados		Viudos		Totales
Edades	V	H	V	H	V	H	
Hasta 7 años	91	96	–	–	–	–	187
De 7 a 16	86	92	–	3	–	–	181
De 16 a 25	35	29	12	16	1	1	94
De 25 a 40	6	9	55	74	–	8	152
De 40 a 50	–	–	43	41	2	6	92
De 50 a 60	1	1	30	17	1	14	64
De 60 a 70	–	1	13	4	3	4	25
De 70 a 80	–	–	2	1	3	7	13
De 80 a 90	–	–	1	–	1	–	2
De 90 a 100	–	–	–	–	–	–	–
De 100 arriba	–	–	–	–	–	–	–
TOTALES	219	228	136	136	11	40	810
TOTAL DE ESTADOS	447		312		51		
TOTAL GENERAL 810							

El cognom dels albinyanencs

A continuació, i basant-nos en els 774 habitants del terme que hem donat abans aplegats en «caputxes» (dones) i «gorres» (homes), destriem la població del municipi per primers cognoms, i indicant si són del nucli d'Albinyana (Alb) o de les Peces (LP):

Cognom	Alb	LP	Tot.
Alegret	–	1	1
Amigó	5	–	5
Andreu	3	–	3
Arans	19	–	19
Armengol	–	1	1
Arnaus	1	–	1
Baldrich I	–	1	
Banach/Benach	6	6	12
Bertran	3	–	3
Borràs	1	–	1
Bres	1	–	1

Cognom	Alb	LP	Tot.
Bronet	–	3	3
Bundó	1	1	2
Busquet	–	1	1
Cabrol	1	–	1
Calbet	3	–	3
Cantarell	1	–	1
Canyelles	13	1	14
Capdet	1	–	1
Casanyes	–	2	2
Caselles	32	23	55
Civill	–	1	1

Cognom	Alb	LP	Tot.
Claramunt	2	4	6
Coch	3	-	3
Cornellà	2	-	2
Domingo	3	-	3
Esteve	-	2	2
Ferrer	2	-	2
Figueres	15	11	26
Foix	-	1	1
Francesch	-	3	3
Galofre	-	3	3
Garriga	-	1	1
Gener	-	69	69
Gestí	17	2	19
Gibert	2	-	2
Grimau	-	1	1
Gros	1	-	1
Guardià	2	-	2
Güell	5	9	14
Güixens	1	-	1
Gustanti	4	-	4
Jansà	1	-	1
Juncosa	4	-	4
Lari	-	1	1
Llagostera	1	-	1
Lluch	-	1	1
Malivern	1	-	1
Manyer	18	13	31
Marcè	2	-	2
Marlès	-	3	3
Martorell	-	1	1
Mata	20	-	20
Mercader	7	10	17
Mestre	1	-	1
Mirats	6	-	6
Miró	15	14	29
Morgades	1	-	1
Navarro	20	9	29
Nin	69	7	76

Cognom	Alb	LP	Tot.
Noy	1	-	1
Oliver	-	4	4
Palau	3	1	4
Papiol	7	5	12
Pasqual	-	4	4
Peretas	1	-	1
Pros	3	-	3
Pujador	1	-	1
Raventós	-	1	1
Riambau	32	7	39
Ribas	9	-	9
Ribaudi	-	1	1
Rigual	-	1	1
Romagosa	1	-	1
Romeu	1	1	2
Ros	-	1	1
Rossell	1	8	9
Rovira	26	1	27
Rufat	-	1	1
Rull	-	1	1
Segalà	7	-	7
Salvador	-	1	1
Salvat	-	1	1
Sanromà	-	1	1
Santó	-	5	5
Saperas	7	-	7
Serramià	2	-	2
Sogues/Sogas	2	-	2
Soler	4	13	17
Sonet	3	-	3
Sumoy	3	-	3
Tort	3	-	3
Totasaús, etc	14	12	26
Urgell	8	-	8
Vidal	22	4	26
Virgili	2	-	2
Vives/Vivas	6	3	9
TOTAL	484	290	774

Els cognoms més estesos són: Nin, 76 (9,68 % de la població); Gener, 69 (8,9 1%); Caselles, 55; Riambau, 32; Manyer, 31; Miró i Navarro, 29; Rovira, 27; Figueres, Totasaús i Vidal, 26; Mata, 20. Es pot observar també que, malgrat pertànyer a dos nuclis d'un mateix municipi, molts cognoms predominen clarament en una banda; així, els 69 Gener són tots a les Peces, els 19 Arans viuen

a Albinyana, i els 20 Mata, 69 dels 76 Nin, 32 dels 39 Riambau, 26 dels 27 Rovira i 22 dels 26 Vidal. Alguns cognoms són ben equilibrats, com és ara els Caselles (32 a Alb i 23 a LP), els Figueres (15 i 11), els Manyer (18 i 13), els Miró (15 i 14) i els Totasaus (14 i 12).

Alguns dels cognoms del cens del 1824 vénen de molts segles enrere: els Gener, els Manyer, els Miró, els Soler i els Urgell consten ja al fogatge del 1358.

El nom de fonts dels albinyanencs

També és interessant desglossar els noms de fonts, en una època en què aquests eren gairebé here-ditaris i es repetien en una mateixa família.

Nom	Alb	LP	Tot.
Andreu	34	–	3
Antoni	17	2	19
Antònia	27	24	51
Baldiri	2	4	6
Bartomeu	6	3	9
Caterina	1	2	3
Coloma	1	–	1
Cosme	1	2	3
Cristina	1	1	2
Dolors	1	–	1
Engràcia	3	–	3
Esperança	1	1	2
Francesc	14	7	21
Francesca	18	17	35
Gregori	–	1	1
Gregòria	1	–	1
Isabel	1	–	1
Isidre	14	–	14
Jacint	1	–	1
Jaume	6	6	12
Joan	58	34	92
Joaquim	–	1	1
Josep	51	31	82
Josepa	10	5	15
Llúcia	1	–	1
Lluís	1	–	1
Magdalena	4	4	8
Magí	3	2	5
Manuel	2	4	6
Margarida	8	2	10

Nom	Alb	LP	Tot.
Maria	58	42	100
Maria Anna	13	3	16
Maria Àngela	1	–	1
Marta	2	3	5
Martí	–	1	1
Màrtir (v. Pere Màrtir)			
Miquel	2	–	2
Pau	15	7	22
Paula	5	10	15
Pelegrí	–	1	1
Pere	17	11	28
Pere Màrtir	–	2	2
Rafael	1	1	2
Raimon	6	1	7
Ramon	1	1	2
Rita	–	1	1
Roc	1	–	1
Rosa	31	12	43
Rosalia	5	–	5
Salvador	9	9	18
Serafina	4	–	4
Tecla	1	2	3
Teresa	49	25	74
Tomàs	–	1	1
Valentí	–	1	1
Vicenç	1	1	2
Vicenta	1	–	1
Victòria	–	1	1
TOTAL	484	290	774

Podem veure que els noms més abundants eren: Maria, 100 (13,04 % de la població); Joan 92 (11,88 %); Josep, 82; Teresa, 74; Antònia, 51; Rosa, 43; Francesca, 35; Pere, 28; Pau, 22; Francesc, 21; Antoni, 19. Ja s'han introduït els noms d'Isidre i de Teresa i, en canvi, sorprèn que no hi hagi cap Jordi ni cap Montserrat. Alguns noms presenten cert desnivell si comparem els dos nuclis: hi ha 17 Antoni a Alb i només 2 a LP; Francesc, 14 i 7; Isidre, 14, tots a Alb; Joan, 58 i 34; Josep, 51 i 31; Maria Anna, 13 i 3; Rosa, 31 i 12; i Teresa, 49 i 25.

Forasters

La majoria d'habitants del municipi eren nascuts allí mateix. D'altres provenien de llocs veïns, o de la comarca. Per excepció, venien de més lluny. A més dels censats, al llibre que comentem s'anotaven els forasters, els quals, a l'època, els trobem fent de pastor, de minyona, de carboner, de criat, de mosso i de bover.

Vegem el detall de les procedències (H = homes; D = dones; T = total).

Nascuts a	Estadants			Forasters			Total
	H	D	T	H	D	T	
L'Albà	-	1	1	-	1	1	2
Ardenya	-	1	1	-	-	-	1
Avinyonet	-	1	1	-	-	-	1
Banyeres	-	1	1	-	-	-	1
Barcelona	1	1	2	-	-	-	2
Bellvei	-	3	3	-	-	-	3
La Bisbal	3	14	17	1	1	2	19
Bonastre	3	4	7	-	-	-	7
Bràfim	1	-	1	-	-	-	1
Cabra	-	-	-	-	1	1	1
Calafell	2	9	11	-	-	-	11
Castellet	-	4	4	-	-	-	4
El Catllar (Alcatllar)	1	-	1	-	-	-	1
Cervera	-	1	1	-	-	-	1
Creixell	1	1	2	-	-	-	2
Cubelles	1	-	1	-	-	-	1
Guasch (?)	-	1	1	-	-	-	1
Igualada	-	2	2	-	-	-	2
La Llacuna	-	1	1	-	-	-	1
Marmellar	-	1	1	-	-	-	1
Masllorenc	1	6	7	-	-	-	7
Montagut	1	1	2	-	-	-	2
Montmell	2	4	6	-	-	-	6
Pobla de Montornès	1	3	4	1	-	1	5
Pont d'Armentera	1	-	1	-	-	-	1
Puigtinyós	1	3	4	1	-	1	5

Nascuts a	Estadants			Forasters			Total
	H	D	T	H	D	T	
Querol (Acarol)	-	-	-	1	-	1	1
La Riba	-	-	-	1	-	1	1
Ribes	-	2	2	-	1	1	3
La Riera	-	1	1	-	-	-	1
Roda	1	3	4	1	-	1	5
Rodonyà	-	1	1	-	1	1	1
Salomó	-	1	1	-	1	1	2
Sant Feliu Sasserra	1	2	3	1	-	1	4
Sant Jaume dels D.	1	1	2	1	1	2	4
Sant Martí Sarroca	-	-	-	-	1	1	1
Sant Vicenç Calders	-	2	2	-	-	-	2
Sta. Coloma Queralt	1	-	1	-	-	-	1
Santa Oliva	4	5	9	-	-	-	9
Sarral	-	-	-	1	-	1	1
Torredembarra	-	-	-	1	-	1	1
Torrelles de Foix	-	1	1	-	-	-	1
Tous	1	1	2	-	-	-	2
La Vela (?)	-	-	-	-	1	1	1
Vendrell, el	4	4	8	1	-	1	9
Vespella	-	1	1	-	-	-	1
Vila-rodona	-	1	1	-	-	-	1
TOTAL	33	89	122	10	8	18	140

Resum nascuts fora

	Homes	Dones	Total
Albinyana	15	48	63
Albinyana (masies)	1	2	3
Les Peces	9	27	36
Les Peces (masies i molins)	8	12	20
.....	33	89	122
Forasters	10	8	18
TOTAL	43	97	140

Dels 140 forasters esmentats, 19 procedeixen de la Bisbal (13,57 %), 11 (7,85 %) de Calafell, i 9 de Santa Oliva i el Vendrell (6,42 %).

Moviment demogràfic de l'any 1825

Des de la pàgina 278 a la 284 es dona notícia detallada dels «matrimonis de 1825», que són 4: dels «morts adults», que pugen també a 4 (3 homes i una dona); dels «parvulos morts en dit any», que arriba a 5 «homens» que van dels 3 mesos d'edat als 4 anys, i 10 «donas mortas parvulas», la més petita de les quals té 18 dies i la major 3 anys. Neixen 22 «homens» i 26 «donas», dues d'elles bessones.

Aquell any 1825, doncs, tot just acabada la guerra reialista, es produeixen a Albinyana 19 defuncions (d'elles, 15 albats i albadés) i 48 naixements, amb un increment net de població de 29 persones, equivalent al 3,74 % de la població.

CRÒNICA

28 DE MARÇ

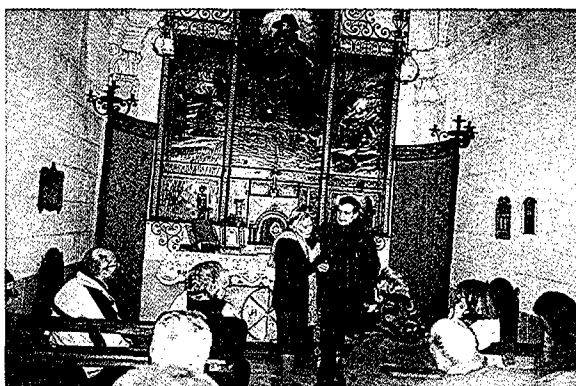
El Pla del Penedès. 111 Visita Coneguem el Penedès

Ens vam trobar davant de l'Ajuntament del Pla, a la plaça de Pau Fontanals, on vam ser rebuts per l'alcalde, Ramon Colomé, el qual, amb tota amabilitat, ens va acompanyar durant la visita, que va comentar el consoci Salvador Llorac, estudiós de la història i el patrimoni dels municipis penedesencs. Primer vam visitar l'església de Santa Magdalena, on Salvador Llorac va comentar les línies històriques generals del Pla de Penedès. Vam tenir també ocasió de visitar el seu tresor, amb especial atenció a l'extraordinària creu processional de plata que es conserva. Tot seguit vam donar un tomb pels carrers de la població i vam visitar el nou Ajuntament, on se'ns va oferir també un aperitiu i una copa de cava. (Foto 1).

(Foto 1)

Tot seguit ens vam adreçar al conjunt de Can Cerdà de Palou, on vam ser rebuts pel propietari, el qual ens va permetre visitar la capella privada de Can Cerdà, on Salvador Llorac va comentar alguns aspectes històrics d'aquest petit conjunt i va comptar igualment amb el testimoniatge d'una de les veïnes de l'indret. (Foto 2).

(Foto 2)

Per cloure el matí ens vam adreçar a les Caves Alsina Sardà, a la barriada de les Tarumbes, on vam ser rebuts pel seu propietari, Alfons Alsina, i la seva esposa, els quals ens van mostrar les modernes instal·lacions d'aquesta empresa elaboradora i, després d'albirar l'excel·lent panoràmica del Penedès que des d'allí es divisa, ens van oferir una copa de cava. (Foto 3).

(Foto 3)

3 D'ABRIL

Vilafranca del Penedès. Trobada de la Secció d'Excursionisme

En aquesta sortida es va parlar de les properes sortides de la Prua i de Gelida. Aquesta darrera, la número 65, està en procés de

CRÒNICA

confecció, per definir-la abans d'estiu. Es determinà efectuar-la el 24 d'octubre. Per altra banda, es té la proposta de Josep Guasch de fer una sortida a Banyeres, de la qual es va parlar en la següent reunió del 5 de juny. També hi ha en cartera una de les tres excursions editades per l'Ajuntament de Calafell.

4 D'ABRIL

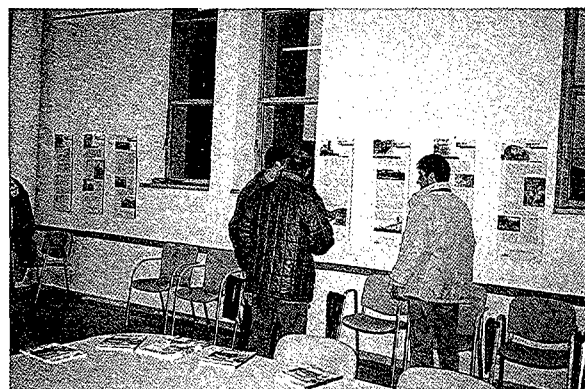
63 sortida a peu pel Penedès. Pels límits de les tres comarques, pujada al Clapí Vell i a l'Àguila. Secció d'Excursionisme

La tercera sortida a aquest indret fou finalment la més profitosa, car s'efectuà en un esplendorós dia de primavera i amb una temperatura ideal per caminar. S'assoliren els punts més alts de l'itinerari, d'on es van veure les principals muntanyes de l'entorn, Montserrat i les neus del Pirineu. La comitiva va poder esmorzar tranquil·lament dalt del Clapí Vell i pujar a l'Àguila sense problemes. L'anècdota del dia la protagonitzà el gual de la riera de Pontons, que calgué travessar amb els peus descalçats.

16 D'ABRIL

Sant Martí Sarroca. Inauguració de l'exposició itinerant "25 sortides a peu pel Penedès"

La sala polivalent de l'Ajuntament va acollir la inauguració de l'exposició itinerant amb la selecció de rutes de la Secció d'Excursionisme de l'IEP, mostra que va restar oberta fins al dia 2 de maig. En l'acte inaugural, organitzat conjuntament amb el butlletí local *El Martinet* i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Martí Sarroca, el president de l'IEP va comentar breument els principals aspectes d'aquesta mostra i de les activitats d'excursionisme que l'entitat porta a terme. (Foto 4).

(Foto 4)

18 D'ABRIL

64 sortida a peu pel Penedès "A l'entorn de la Prua, Sant Sadurní d'Anoia". Secció d'Excursionisme

Gairebé una seixantena d'excursionistes s'aplegaren a la Prua per participar en la sortida dissenyada per l'amic Josep Pinyol Roig, fill de la contrada. Els caminaires van tenir la sort de disposar d'un dia perfecte per caminar, car no va fer fred ni calor, amb un cel a estones mig tapat, del qual sobresortia alguna clariana esporàdica. El circuit es desenvolupà segons s'havia programat. Petits i grans van esmorzar davant la porta de can Catassús, van pujar fins a la Miranda d'Espiells, van tenir el goig de visitar l'església romànica de Sant Benet i van passar per l'antiga masia de can Llopart de les Alzines. En arribar a la Prua, la comitiva fou rebuda pels propietaris de la cava Rusinés, els quals obsequiaren els excursionistes amb un apreciat refrigeri.

Després, quasi tots els marxadors es van quedar a dinar en una arrossada col·lectiva organitzada pel veïnat del poble. Mentre s'estava dinant va sortir el sol per a tothom. La trobada finalitzà més tard de les quatre de la vesprada.

23 d'abril

Vilanova i la Geltrú. Diada de sant Jordi

Com és habitual, a la rambla Principal vilanovina durant tot el dia hi va haver instal·lada la tradicional taula amb les publicacions de l'Institut d'Estudis Penedesencs i també amb l'esperada estampa a disposició de tots els associats i col·leccionistes. Aquest any, amb la col·laboració de Gogistes Penedesencs, va consistir en una edició dels *Goigs a llaor de Sant Jordi, Patró de Catalunya*, amb música de Joan Fargas, pvre., lletra de F. Girbau i orla d'Otto Wagner, amb un gravat d'exlibris de Josep Fabregat, d'Alexandre de Riquer, i disseny gràfic de Víctor Oliva. (Foto 5).

(Foto 5)

24 D'ABRIL

Vilanova i la Geltrú. Trobada del Grup d'Estudis Toponímics

A la seu de l'IEP es va celebrar la trobada trimestral, a la qual assistiren els estudiosos de Sitges, Calafell, Vilanova, Sant Pere de Riudebitlles, el Vendrell i el Pla. Van excusar la seva presència els amics d'Albinyana i de Gavà. La conversa va tractar bàsicament de quatre qüestions.

La primera fou la propera edició dels *Noms de lloc d'Olivella*, que serà presentada als mesos de maig i juny a Sitges i Vilanova. Aquest llibre és el tercer de la col·lecció del "Corpus de Toponímia Penedesenca". Sobre la taula es va posar també el primer intent de base de dades de la "Toponímia del Penedès", que de moment inclou tots els noms de lloc de Vilanova i la Geltrú i d'Olivella, amb un total de gairebé dues mil entrades. Esperem incrementar aquest nombre ben aviat i tan prompte sigui possible comunicarem als interessats la seva consulta.

El senyor Josep Escarré, de cal Blau del Vendrell, informà els assistents del fons del Blau, situat entre els municipis de Calafell i Bellvei, lloc altrament conegut per la Foradada, i del fondo del frare de Clariana, denominació que prové de cal Frare de la Gornal, lloc on vivia la família Escarré. Agraïm al senyor Escarré la seva presència i altres informacions.

L'amic Lluís Tetas ens va comunicar que treballava alhora en la toponímia vilafraquiniana i la de Calafell. D'aquests dos reculls lliurarà el que fins ara té inventariat per tal d'engruixir la base de dades penedesenca.

Es recorda als socis de l'IEP que a les trobades del Grup és convidat tothom que tingui alguna cosa a dir. Sempre serà ben rebut.

25 D'ABRIL

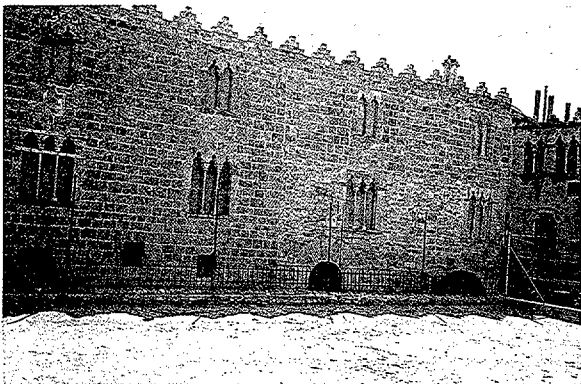
Sant Pere de Riudebitlles.

112 Sortida Coneguem el Penedès

La visita es va iniciar a la plaça del Paper, on vam ser rebuts per l'alcalde de la població i membres del Grup de Recerques Històriques de Sant Pere de Riudebitlles, que van portar la sortida i, a més, oferiren un complet dossier a tots els assistents (foto 6). Primer es va iniciar la visita pel barri vell, que té els seus orígens en l'alta edat mitjana, es va veure l'església (citada l'any 917), part d'un antic priorat benedictí, ampliada i reformada l'any 1650 i que encara conserva la portalada romànica original. També es va poder apreciar la façana del Casal dels Marquesos de Llió, la qual mereix una especial atenció, ja que és un dels pocs exemples d'edifici gòtic de caràcter civil que es conserva a Catalunya, actualment en procés de merèixer una restauració definitiva. (Foto 7).

(Foto 6)

(Foto 7)

(Foto 8)

Un aspecte important a Sant Pere de Riudebitlles i que capta la seva atenció és l'aigua. Aquesta aigua ha mogut les rodes hidràuliques dels molins paperers que han donat vida al poble des del segle XVI, de forma que es va visitar un antic molí i una moderna fàbrica de papers de filtre. També es va fer un recorregut explicatiu del rec (foto 8), i es va poder observar la roda hidràulica del molí de Cal Jan i l'antic molí paperer. A la cloenda de la visita es va oferir a tots els assistents un aperitiu al nou centre cultural de les escoles velles.

30 D'ABRIL

Sant Martí Sarroca. Conferència sobre les sortides a peu pel Penedès. Secció d'Excursionisme

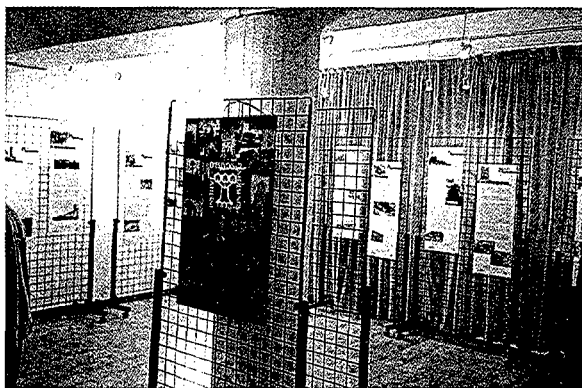
Vicenç Carbonell, que és membre de l'Institut d'Estudis Penedesencs, coordinador de la Secció d'Excursionisme i membre de l'Agrupació Excursionista Talaia de Vilanova, va fer gala de la seva llarga experiència en el tema explicant un munt de dades històriques així com criteris sobre l'activitat excursionista, principalment culturals. En el debat es va assentir que l'activitat excursionista hi ha diferents sistemes de realitzar-la: des del vessant cultural, el del lleure, l'esportiu, el de competició, el de passeig... Segons les afeccions, necessitats o inquietuds de cadascú, vàlides totes elles per conèixer millor el territori i estar en bona harmonia amb l'entorn natural.

L'acte va ser organitzat per *El Martinet*, el Centre Excursionista del Penedès i l'IEP amb motiu de l'exposició itinerant "25 sortides a peu pel Penedès", que va estar present del 16 d'abril fins al 2 de maig a la sala polivalent. (Crònica publicada a *El Martinet* núm. 187, maig 2004, pàg. 26.)

7 DE MAIG

Cunit. Inauguració de l'exposició itinerant "25 sortides a peu pel Penedès"

La sala d'exposicions del Casal Municipal va acollir aquesta mostra itinerant dins de les XII Jornades de Medi Ambient, que va restar oberta fins al dia 24. L'acte va comptar amb l'assistència del regidor de Cultura de l'Ajuntament i el president de l'IEP, el qual va comentar els principals aspectes de la mostra i de les sortides a peu que realitza l'Institut. (Foto 9).

(Foto 9)

14 DE MAIG

Platja de Sant Salvador. El Vendrell. XVI Premis Literaris Penedesencs. Nit de Sant Jordi 2004

Amb caire de festa gran de les lletres penedesenques i l'assistència de l'alcaldeessa del Vendrell, Helena Arribas, així com els regidors de Cultura de Vilafranca del Penedès i el

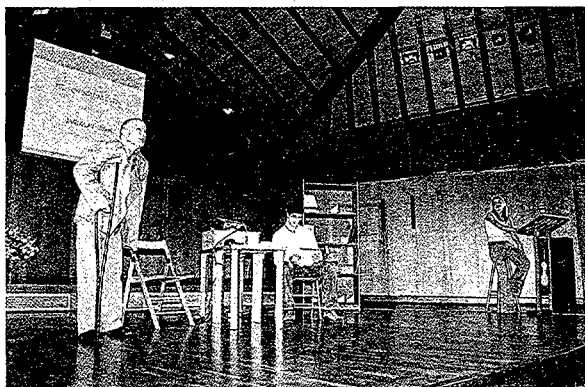
Vendrell, l'Auditori Pau Casals va acollir, un any més, aquest acte que en els darrers temps, i en especial en l'edició d'enguany, ha adquirit un caire i una significació veritablement específica a mans de la Comissió Literària de l'IEP.

En primer lloc l'actriu Eva Saumell i Olivella va presentar, de forma ben teatral i original, l'edició dels *XV Premis Literaris Penedesencs. Nit de Sant Jordi 2003*, un volum de 140 pàgines encapçalat per un gravat de sant Jordi de Pau Boada editat el 1930, edició coordinada per Ramon Nadal i amb il·lustracions originals de Fèlix Plantalech, Artur Duch, Marta Espinach, Francesc Salvà, Amadeu Ferré i Anna Mongai. (Foto 10).

(Foto 10)

Tot seguit, en un espectacle impossible de descriure, farcit, però, de sensibilitat i bel·lesa literària es va iniciar l'espectacle de lliurament dels premis de l'edició d'enguany, en un muntatge de Valeri Laguna a càrrec d'un grup d'actors penedesencs i en el qual es va alternar la lectura de fragments dels treballs guardonats l'any anterior amb el lliurament de premis i l'escenificació de fragments d'alguns dels títols de referència en la literatura contemporània mundial. Un espectacle de més d'una hora de durada que va esdevenir veritablement encisador, fins i tot amb la presència d'alguns dels joves autors guardonats l'any passat. (Foto 11).

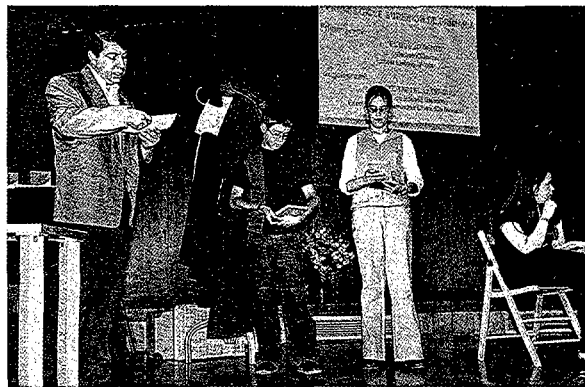
(Foto 11)

L'edició de la Nit de Sant Jordi 2004, amb el jurat format per Josep Calero, Francesc Molas, Francesc Llopart i Xavier Hernández com a coordinador en l'apartat de narració breu, va concedir el primer premi al barceloní Jordi Tomàs i Guilera pel seu text *L'homenatge que la ciutat de Londres va fer a Gobind*, i el segon premi al barceloní Andreu Gabriel Tomàs per la seva prosa *En veu baixa*. En l'apartat de poesia va concedir el primer premi a Jaume Aregall i Miñarro, de Montcada i Reixac, per *Teràpia de paret*, i el segon premi al barceloní Joan Constans i Aubert per *Quatre llunes i una cançó d'enyorança*.

Pel que fa als altres premis el jurat format per Oriol Esteve, Jordi Casanovas, Miquel Rovira i Teresa Costa-Gramunt com a coordinadora va concedir el primer premi especial monogràfic de l'Ajuntament de Vilafranca "Per un món sense desigualtats", a Jordi Boladeras Sancho, de Sant Vicenç dels Horts, pel seu text *Henek Karolyi, gitano i equilibrista*, i el segon premi al barceloní Jordi Tomàs i Guilera per *La importància de dir-se Aiwarana*. El premi Ajuntament de Vilanova i la Geltrú de guió radiofònic va ser declarat desert i el premi Ajuntament del Vendrell de teatre breu va correspondre a Víctor Muñoz i Calafell, de Sant Celoni, per *L'olor de la ginesta*.

Pel que fa a la convocatòria escolar, el jurat, format per la Comissió Literària de l'IEP,

va concedir en les distincions de Cicle Mitjà d'Ensenyament Primari el primer premi a *El ratolí del forn de pa*, d'Ester Vives, de l'escola Mas i Perera de Vilafranca del Penedès, i també de la mateixa escola el segon premi al text de Víctor Martínez Peris, *En Grasset, el cotxe petit i lent*. Del Cicle Superior d'Ensenyament Primari va ser guardonat amb el primer premi Irene Campo i Gay, de l'Escola Llebeig de Vilobí del Penedès, per *El que jo sento*, el segon premi va ser per a *El tap i el llevataps*, d'Eduard Galimany, de l'Escola Dr. Samaranch i Fina de Santa Margarida i els Monjos. Pel que fa a Primer Cicle d'Ensenyament Secundari el jurat va acordar concedir dos primers premis "ex-aequo" a *Otto de Mühlkraiburg*, d'Alicia Àrias, de l'IES Eugeni d'Ors de Vilafranca del Penedès, i a *Tot per ells*, de Sílvia Juventeny, de l'IES Manuel de Cabanyes de Vilanova i la Geltrú; el segon premi va ser per a *La història de Nakar el bevedor de sang*, d'Enoc Martínez, de l'IES Eugeni d'Ors de Vilafranca del Penedès. En relació al Segon Cicle d'Ensenyament Secundari, el primer premi correspongué a Otger Teixidor i Colomer, de l'IES Manuel de Cabanyes de Vilanova i la Geltrú, pel text *Paranoia*, i també del mateix Institut era el segon premi, que es va concedir a Aida Roldan i Garcia per *Assassinat a Porto Harghera*, i encara el jurat va concedir un accèssit a Eduard Folch i Soga, de l'IES Milà i Fontanals de Vilafranca del Penedès, per *Quan només*

(Foto 12)

queda la pluja. De Batxillerat el primer premi va ser per a Carla Benet, de l'IES Manuel de Cabanyes de Vilanova i la Geltrú, per *La noia de la magnòlia*, i el segon premi per a la composició *Llavors és quan et necessito*, d'Anna Gual i Vendrell, de l'IES Eugeni d'Ors de Vilafranca del Penedès. (Foto 12).

A la cloenda dos poemes de l'enyorat Antoni Massanell i Esclassans en un muntatge de ballet contemporani que expressava, amb passos de dansa però en silenci, el sentit del versos del mestre absent i un ram de flors que va ser posat a mans de la seva vídua, Juliana Messalles, present a l'acte. (Foto 13).

(Foto 13)

Tot seguit, al Museu Pau Casals, el "Sopar de les lletres Penedesenques 2004" en reconeixement als autors guardonats en l'edició d'enguany va fer possible gaudir de la conversa i la valoració de la vetllada sensacional viscuda, que es va cloure amb la lectura d'alguns fragments dels treballs guardonats en l'edició d'enguany i que fins llavors no havien pogut sentir els assistents, així com els corresponents parlaments institucionals de cloenda.

14 DE MAIG

Vilanova i la Geltrú. Presentació del llibre "Liberals i reialistes". Secció d'Història

A l'històric espai del Foment Vilanoví, es va presentar l'edició del volum *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès 1820-*

1823, de l'historiador Ramon Arnabat i Mata i publicat per l'IEP. La directora de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Montserrat Comas, en va destacar els aspectes i les característiques més significants.

16 DE MAIG

Vilanova i la Geltrú. 113 Sortida Coneguem el Penedès, "El romanticisme i en Manuel de Cabanyes"

El punt d'inici de la visita va ser la Masia d'en Cabanyes, Centre d'Interpretació del Romanticisme, a la casa pairal de la nissaga dels Cabanyes, que acull a la planta baixa l'exposició permanent sobre el romanticisme que va comentar Oriol Pi de Cabanyes, mentre que la planta superior correspon a les antigues estances dels Cabanyes. Després es va visitar, al carrer del Comerç, el Cercle Artístic Can Cabanyes i la planta noble de la Casa Cabanyes, on va néixer el poeta Manuel de Cabanyes. En acabar, al carrer del Tigre, ens esperava a casa seva el pintor Salvador Massana, el qual ens va mostra la seva obra i les principals obres de la seva pinacoteca.

20 DE MAIG

Vilafranca del Penedès. Presentació del llibre "Liberals i reialistes". Secció d'Història

A l'Auditori del Museu de Vilafranca es va presentar el llibre *Liberals i reialistes. El Trienni Liberal al Penedès 1820-1823*, de l'historiador Ramon Arnabat i Mata, publicat per l'IEP. La presentació va anar a càrrec del Sr. Ramon del Río Aldaz, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'acte va comptar amb la presència del regidor de Cultura, Joan Rios, en nom de l'alcalde de Vilafranca, Marcel Esteve, i Ramon Nadal en representació del president del Museu de Vilafranca, Cèsar Martín Núñez, a més del president de l'IEP i l'autor del volum editat. (Foto 14).

(Foto 14)

Del Río va començar assenyalant que el Trienni Liberal no ha tingut sort historiogràfica tot i ser el preàmbul de la primera carlinada i justament quan hauríem d'estar ben orgullosos del Trienni i de la segona república. Però els estaments oficials no han mostrat interès per un període ni per l'altre, i d'aquí un desinterès que permet mantenir la hipòtesi que a Espanya no hi ha hagut mai una revolució liberal. El tema tampoc ha tingut sort a nivell oficial a Catalunya en les darreres dècades i pràcticament no consta al Museu d'Història de Catalunya. El professor Ramon del Río va subratllar línies de coincidència entre la segona República i el Trienni Liberal.

Per altra banda, va criticar la manca de suport de la Conselleria d'Ensenyament als professors de secundària que volen fer investigació. El cert és, però —va comentar Del Río—, que les aportacions rellevants també es poden fer des de la història local, i va posar com a exemple les aportacions al debat internacional que s'ha fet sobre la revolució liberal o sobre el pas del feudalisme al capitalisme.

La revolució liberal s'ha dibuixat a les ciutats, amb el desenvolupament econòmic, mentre es deia que els pagesos eren ignorants i fàcils de manipular pels poders, a diferència dels obrers urbans. Però ara s'ha demostrat, i també ho ha fet Ramon Arnabat —va afirmar el conferenciant—, que el 1820 la població rural

al Penedès era liberal i revolucionària i no pas la urbana de viles conservadores com Vic o Cervera. En aquell espai rural sovint no es pagaven censos o s'enfrontaven en situacions bèl·liques. D'aquí que el professor Del Río va assegurar que l'edició que es presentava era una aportació important per entendre al Penedès el final de les velles idees absolutistes.

Tot seguit Ramon Arnabat va comentar l'esforç de redacció del volum pensant que el podien llegir historiadors i no historiadors, de manera que el volum és organitzat a partir de la història política dels tres anys, però també social i cultural, per aconseguir així mostrar al lector tots els projectes que hi va haver en aquell trienni, si pot ser amb la veu dels seus mateixos protagonistes per tal de permetre escoltar les diverses veus de la història, com és el contingut de la famosa llibreta del Xacón, un cas documental únic a Catalunya.

Arnabat va explicar que cal intentar ser conscients que la gent llavors no sabia el que passava i que el que ens cal és intentar situar-nos en la seva pell i entendre com veien el món ells, el context complex en el qual van prendre les decisions. Els fets polítics —va comentar l'autor— són el resultat de la interacció humana, les persones, i han estat aquestes les que ha volgut situar en el centre del relat, de forma que el volum intenta que es pugui veure l'arbre sencer del Trienni Liberal, en definitiva, donar a conèixer la història en la seva complexitat per entendre el món en el qual vivim.

Van cloure l'acte Ramon Nadal i Joan Rios tot remarcant la importància d'aquest treball editat.

27 DE MAIG

Santa Margarida i els Monjos. Presentació del llibre "Liberals i reialistes". Secció d'Història

La magnífica i nova biblioteca municipal de Santa Margarida i els Monjos va acollir l'acte de presentació del llibre *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès 1820-1823*, de l'historiador Ramon Arnabat i Mata, publicat per l'IEP. La presentació va estar a càrrec del Sr. Antoni Saumell, professor de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, i va comptar també amb l'assistència de l'alcalde de la població, Jordi Girona, el president de l'IEP i l'autor del treball.

Saumell va comentar com aquest volum, ara ja en la seva segona i definitiva edició, resulta imprescindible per entendre com es van posar les bases del liberalisme modern a casa nostra. Va comentar també que el llibre estudia un aspecte del Trienni Liberal que permet entendre la implantació de les forces reialistes i antiliberals a zones com el Penedès. En aquest sentit va apuntar que la revolució liberal va assolir els seus objectius essencials, unes classes en van sortir beneficiades i unes altres perjudicades perquè, en definitiva, la revolució liberal es feia per nacionalitzar Espanya.

El professor Antoni Saumell va comentar igualment com el treball de Ramon Arnabat permet fer història local sense plantejaments localistes; així explica com es procedeix a la liquidació de l'antic règim i a la implantació de l'estat liberal. Com a conclusió, per a Saumell l'edició dona arguments per comprendre la força que el vell ordre ha tingut en el nostre país, fins i tot en temps molt propers. També va comentar com a significativa la multiplicitat d'òptiques de Ramon Arnabat i la riquesa analítica que aporta.

Per la seva banda, Jordi Girona, alcalde de Santa Margarida i els Monjos, va recor-

dar la bibliografia extensa de Ramon Arnabat i alguns records personals dels anys de joventut. Va cloure l'acte el mateix autor tot remarquant que a les pàgines del volum hi havia un esforç per aconseguir un llibre que pogués interessar, amb molts lligams amb el present, a la vegada que demostra que la història és la que anem fent tots nosaltres i permet entendre perquè la gent fa el que fa o com els ajuntaments són un element clau per a l'estructuració de la vida del país.

28 DE MAIG

El Vendrell. Presentació del llibre "Liberals i reialistes". Secció d'Història

El Centre Cívic de l'Estació va acollir la presentació d'aquest volum publicat per l'IEP. La presentació va anar a càrrec de l'historiador i professor Joan Latorre i va comptar amb la presència de l'alcaldesa vendrellenca, Helena Arribas.

29 DE MAIG

Vilafranca del Penedès, Trobada de la Secció d'Història

La sala de juntes del Museu de Vilafranca va acollir una nova reunió de la secció d'Història oberta a tothom i en la qual es van comentar especialment aspectes a l'entorn de la convocatòria del III Seminari d'Història del Penedès, a celebrar el proper octubre a Vilanova i la Geltrú.

29 DE MAIG

Sitges. Presentació del llibre "Noms de lloc d'Olivella". Secció de Toponímia

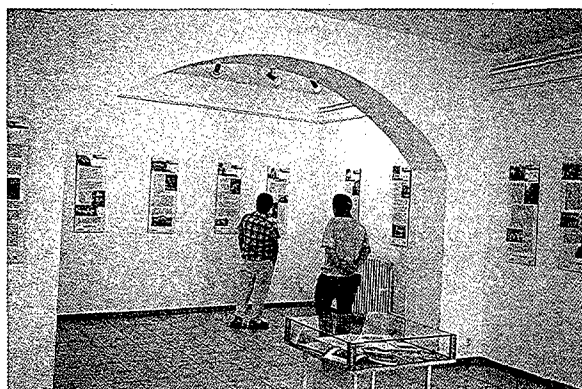
A la seu social del Grup d'Estudis Sitgetans es va presentar el volum *Noms de lloc d'Olivella*, del qual és autor Vicenç Carbonell i Virella, publicat per l'IEP i que consti-

tueix el tercer volum del Corpus de Toponímia Penedesenca. Va fer la presentació Ignasi M. Muntaner, membre del Grup d'Estudis Toponímics i del Grup d'Estudis Sitgetans i, a la vegada, autor d'unes línies de presentació del volum on evoca els anys de relació i coneixement amb l'autor del treball.

5 DE JUNY

Vilafranca del Penedès. Trobada de la Secció d'Excursionisme

En aquesta reunió es parlà de la propera sortida de Gelida, la número 65, que està en procés de confecció del relat i que està programada per al 24 d'octubre. La proposta de Josep Guasch, de Banyeres, va quedar ajornada fins a la propera trobada i serà programada per a l'abril del 2005. L'amic Pinyol té dissenyada una segona excursió pel municipi de Sant Sadurní. Esperem noves propostes.

(Foto 15)

5 DE JUNY

Gelida. Inauguració de l'exposició itinerant "25 sortides a peu pel Penedès"

La sala d'exposicions del Centre Cultural de Gelida, al gelidenc carrer de mossèn Jaume Via, va acollir fins al 28 de juny la mostra sobre les sortides de la Secció d'Excursionisme de l'IEP. A l'acte va ser present el regidor de Cultura de la població i el president de l'IEP, el qual va comentar els principals aspectes de l'exposició i de les activitats de coneixement de les contrades penedesenques tot caminant que porta a terme l'Institut. (Foto 15).

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 112 - Estiu 04

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1ª NOTÍCIA	DATA
BADAVELL, Costa i pas del	Sant Quintí de Mediona	"del Badavell"	1723
BADEJU, mas i pallissa del	El Vendrell	"mas de Badeju"	s. XIX
BADELL, fondo del	Les Gunyoles (Avinyonet)	?	?
BADIA, coma d'en	Cubelles	"coma den Badia"	1606
BADIES, les	Castellet i la Gornal	?	?
BAGARET, cal	Olèrdola	"casa Bagaret"	1889
BAGASETA, pont de la	Vilafranca	"la Bagasseta"	1797
BALDIRI, barraca del	Castellet i la Gornal	?	?
BALDIRI, corral d'en	Vilanova i la Geltrú	"den Baldiri"	1861
BALDO, torrent de	Sant Pere de Ribes	?	?
BALDOMERO, cal	Sant Marçal (Castellet)	?	?
BALDÒRIA, mas	Banyeres	"manso Baldoria"	1376
BALDUSA, la	Sant Quintí de Mediona	"la Baldusa"	1723
BALENYÀ, partida Fèlix	Vilafranca	?	?
BALENYÀ, cal	Torrelles de Foix	"C. Balenyà"	s. XVIII
BALLESTERS, mas dels	El Montmell	"Cantalosell o B."	1290
BALUTXU, can	Sant Pere de Ribes	?	?
BANYA CORBA	Torrelles de Foix	"Banya Corba"	s. XVIII
BARBER, masia del	Torrelles de Foix	"M. del Barbé"	1920
BARBOLÍ, puig	Bonastre	"puig Barbolí"	1970
BARCA, cova de la	Avinyonet	?	?
BARCELÓ, mas d'en	Pontons	"mas Barceló"	1832
BARCELÓ, mas	Sant Pere de Ribes	"mansi Barceló"	1588
BARCELONETA, la	Sant Marçal (Castellet)	?	?
BARCELONETA, la	El Vendrell	?	?

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDES

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

TOPÒNIMS	PÀGINES	NOTES
ARÍNJOLES o DEL RASCLE, font dels	104	Santa Fe, vora Baldús
ARLÀ, avenc de l' (Albinyana)	51	Prop la pedrera de les Peces. Doc. 1858
ARQUETS, Mare de Déu dels	156 (foto), 157	Sant Jaume dels Domenys
ARRELS, avenc de les (Albinyana)	51	És a 25 m de l'avenc dels Joans
ARTÚS, avenc o cova de l' (Albinyana)	51	Enllaçava amb el forat del Vent. St. Antoni
AUGUSTA, via	99, 106, 137	També dita "estrada Francisca"
AVELLANER, font de l' (Olèrdola)	27	En el fondal de la Seguera
AVERDÓ, fondo de l' (Subirats?)	57	Afluent del fondo del Lledoner
AVI, ca l' (Subirats)	17	Barriada
AVINYONET	35, 147, 149	
BACO o de VALLMAJOR, avenc d'en	51, 53	Albinyana. Sector de Vallmajor. Té 92 m
BAIX, molí de (Pontons)	37, 38 (foto)	Colònies Penyafort
BALADA, can (Mediona)	73	
BALAGUER, can (Castellet)	139, 142 (foto), 143, 144 (foto)	Vora Torrelletes Guardiola de "Floridi"?
BALDÚS, cases de (Santa Fe)	99, 104, 105	Esment des de l'any 1155
BALDÚS, torrent i font de (Santa Fe)	105	Tributari de la riera del Romani. F. Met
BALLARIC o VALLARIC, fondo del (Sitges)	63, 65.	Hi ha l'avenc de 66 m, citat l'any 1790
BALTÀ, mas (la Llacuna)	73, 77	Parròquia de Mediona
BARBERANA, la (Santa Fe)	105	Esment
BARBETA, corral d'en (Sitges)	65	Esment
BARQUERA, plana (Castellet)	141	Esment
BARRALÓ o cal BARLÓ, cal (Font-rubi)	103, 104	Esment
BARRET DEL RECTOR, el (Olivella)	147, 152 (foto)	En el fondo de la Servera
BAS, can (Subirats)	17	Caseriu
BAS, casa (Terrassola)	89	Després mas d'en Tort
BASSES I EL PLA, les (Sitges)	62 (foto), 63, 65, 117	Era part de la quadra de Campdàsens
BATISTA, cases d'en (Subirats)	17	Barriada
BATLLORI, mas (Terrassola)	91	Avui cal Comas
BEC DE L'ÀLIGA (Pontons)	37	
BEGUES	35	Comarca del Baix Llobregat

(continuarà)

Josep M. Llantet

VILATANA, 15 ANYS DE REFERÈNCIA

Amb el calendari al davant, el primer que es constata és que, quinze anys després de l'inici de les activitats d'edició de Vilatana, aquell projecte de treball ha esdevingut en alguns aspectes una iniciativa de referència obligada. D'entrada, ja hem recordat en algunes oportunitats que un projecte editorial autònom com aquest no tenia precedents a Vilafranca, i fa quinze anys els tenia fallits a Vilanova, però és que ara com ara sembla possible afirmar que una col·lecció de contes com la col·lecció Cercavila que s'acosta ja a la trentena de volums, i la col·lecció Cercamón, en castellà i amb prop de mitja dotzena de títols, no té amb qui assemblar-se en els àmbits que ocupa i en els plantejaments que l'han orientat des del primer dia.

És cert que hi ha un catàleg d'edició de treballs de pes, amb alguns volums veritablement d'obligació cultural, que ens poden permetre parlar del que les edicions de Vilatana han suposat per a la bibliografia penedesenca, però aquesta és una feina que —si l'ha de fer algú— correspon als historiadors de la cultura d'aquí a un bon grapat d'anys. El projecte de Vilatana sembla mantenir la vella idea fundacional, que avui comparteixen una colla de persones capitanejades per Joan Bosch i Planas. Més enllà dels resultats econòmics, el balanç cultural i humà —que em fa l'efecte que per a Vilatana és l'únic que realment compta— presenta un ben notable superàvit.

El cas de Vilatana no té precedents a casa nostra. Es recolza en la incansable perse-

verància voluntarista d'un petit grup entusiasta i el suport de tota una colla de col·laboradors. Els resultats veuen la llum als aparadors de les llibreries, costat per costat amb els productes de les grans multinacionals —sovint realitzacions gairebé més industrials que no pas culturals— i esdevenen una realitat al nostre abast gràcies a un voluntarisme que ho supleix tot.

Crec que caldria remarcar com, a diferència de tanta producció cultural de casa nostra, un dels trets que identifiquen la labor de Vilatana és que no té pressa, i potser d'aquest plantejament de maduració —en alguns casos especialment lenta— en surten resultats que d'altra forma possiblement serien impossibles d'aconseguir. Potser és només deixant que les coses es vagin fent que es pot arribar a una trentena de textos d'autors contemporanis, tots ells diversos, a l'entorn de la temàtica festamajorenca i de les celebracions populars, o que es plantegen temes relacionats amb les cultures indígenes americanes tractades per autors d'aquells indrets a la col·lecció Cercamón. Afehim-hi encara aquella voluntat de transcendir la lectura estricta, amb l'apèndix musical, el pedagògic i el d'informació sobre el tema tractat, una aportació única en el panorama editorial de casa nostra.

Tot plegat fa que, a hores d'ara, oberts a un breu comentari en escaure's una dècada i mitja d'activitat, el que resulta més evident és que la labor de Vilatana ha esdevingut imprescindible, i així ho poden certificar educadors d'arreu i referències bibliogràfiques en edicions molt diverses. També resulta prou clar que els temps que corren no són propicis —i cada cop encara ho són menys— a feines fetes de forma seriosa, sense rebombori ni passions

gairebé patològiques per la diversa varietat formal i textual. Però ni això, ni el motiu econòmic —si fos el cas, cosa que desconec—, ni l'aparent silenci de l'entorn a les noves aportacions bibliogràfiques no poden ser motius suficients per fer defallir la gent de Vilatana del seu propòsit, del convenciment que treballar per la cultura del Penedès no és una ximpleria, sinó una labor que enalteix l'esperit.

No es pot oblidar que aquesta és una tasca que arriba a moltes persones i que deixa

una petjada, potser d'una manera especial, en l'àmbit de la cultura popular i tradicional, una aportació que mereix la nostra felicitació perquè, a la curta o a la llarga, deixar petjada en el coneixement i, especialment, en l'esperit del lector —i encara més si és un jove lector que s'obre camí en la vida des de la lletra impresa— és el millor reconeixement que hom pot esperar de la feina feta.

Per molts anys!

LLIBRES

Josep M. Aragonès i Rebollar

LA BÍBLIA A L'ABAST. COMENTARIS AL LECCIONARI DE LA MISSA DOMINICAL. CICLE C. VOLUM IV. TEMPS DE DURANT L'ANY/2

Ed. Abadia de Montserrat. 2004. Col. El gra de blat.

D'entrada vull avisar que el pobre pagès que signa aquestes línies no en sap, de la temàtica del volum, altra cosa que la derivada del natural exercici de la pràctica dominical i la docència en una escola cristiana. Coneix i es vol saber, però, amic de l'il·lustre canonge penedesenc del Clot que aquests dies ha vist closa la que ha de ser la seva obra magna, la que es va iniciar el 2001 amb el primer volum del cicle A i que ara es clou amb aquest que motiva el nostre comentari. Obra magna, ingent, que supera els tres milers de pàgines i que, tot i haver estat confegida a Torrelavit, sembla haver passat gairebé desapercebuda a casa nostra, amb aquell silenci cenobial que no se pas si és un exercici gaire saludable —en especial a la vista dels darrers esdeveniments de jurisdicció eclesiàstica que ens ha tocat de veure i ens tocarà de viure— en aquest temps nostre on, a primer cop d'ull, sempre sembla que té la raó el que crida més.

Des de fa gairebé una dècada tinc a la tauleta de nit un volum exquisit, *La claror de la mirada de Déu*, proses breus de Mn. Aragonès que —ho pot certificar la constant temptació escèptica de qui això signa— són una bona eina per a la reflexió, amb la prosa clara i efectiva del Josep M. Aragonès de sempre. Ara el volum que comentem clou una labor d'anys —primer publicada a les pàgines de *Catalunya Cristiana* i ara revisada i editada de forma defi-

nitiva— en el comentari de les lectures bíbliques. Una tasca ingent, però magnífica, i una aportació essencial, en la mesura que ho és el text bíblic per als cristians, al coneixement i la comprensió de la paraula de Déu. De mica en mica hi anem entrant, un diumenge rere l'altre, mentre fem palesa al seu autor la nostra felicitació més efusiva per la labor ara completada.

J. S. B.

Emili Giralt i Raventós

EMPRESARIS, NOBLES I VINYATERS. 50 ANYS DE RECERCA HISTÒRICA. ESCRITS SELECCIONATS

Ed. Universitat de València. 2002. Col·lecció Honoris Causa. Edició a càrrec de Manuel Ardit Lucas.

La Universitat de València ha volgut reconèixer el qui va ser un dels seus professors més insignes amb una edició que per primera vegada posa a l'abast una colla de textos d'Emili Giralt, sovint gairebé perduts en publicacions tan diverses com esparses. El resultat és una edició espèndida, de reconegut i merescut homenatge, amb una presentació del professor Manuel Ardit, responsable de l'edició, i els discursos pronunciats en l'acte d'investidura de l'il·lustre vilafranquí com a doctor Honoris Causa per la Universitat de València, la que va ser durant tants anys la seva universitat. Una aproximació biobibliogràfica clou aquesta primera part i ens confirma —62 ressenyes bibliogràfiques— allò que ja sabíem: el professor Giralt és persona de bibliografia tan breu com essencial i transcendent en la historiografia contemporània. Ho remarquen els catorze treballs que constitueixen el gruix del volum,

una obra ara finalment compilada i al nostre abast i, a la vegada, un motiu per a la felicitació i el reconeixement a qui tots els penedescs tenim com a mestre en el coneixement històric de la nostra terra.

J. S. B.

AADD

TERRITORIS ANTICS DE LA MEDITERRÀNIA I LA COSSETÀNIA ORIENTAL

Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona 2003.

Edició completa i acurada, en un volum de gran format, de les actes del Simposi Internacional d'Arqueologia del Baix Penedès que es va celebrar al Vendrell del 8 al 10 de novembre del 2001 i que va comptar amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Penedescs entre altres entitats.

Volum de referència i consulta que aplega els parlaments de l'acte de presentació del simposi, les vuit ponències presentades amb els corresponents comentaris en els debats, i que han estat editats en la llengua original de cada una de les intervencions —català, castellà, francès i italià—. Inclou igualment les més de vint comunicacions presentades, algunes amb les aportacions del debat corresponent, i encara les intervencions de la taula rodona i els parlaments de l'acte de cloenda. L'edició s'acompanya d'un ampli conjunt de dibuixos, mapes i fotografies en una edició de singular cura.

J. M. L.

Romà Macario.

CENT ANYS DE CANT CORAL A VILOBÍ DEL PENEDES 1903-2003

Ed. Ajuntament de Vilobí del Penedès. 2003.

L'existència d'un estendard de la "Societat Coral L'agrícola de Vilobí del Penedès" datat el 1903 documenta històricament la constància en la labor coral en aquesta població i justifica aquest volum que constitueix un recull divers de testimoniatges i documents de tota mena a l'entorn d'una activitat col·lectiva que pel seu mateix caire voluntarista sovint ha patit alts i baixos i en certs moments històrics no ha anat més enllà de les cantades de caramelles, però que ha deixat una fonda petjada en la pràctica totalitat de les famílies d'aquesta comunitat en la qual es remarca també la personalitat d'alguns destacats músics. En conjunt, una ben acurada labor de recerca i aplec de tota mena de dades i documentació, bona part de la qual veu la llum per primera vegada fora de l'àmbit familiar.

J. M. L.

Antoni Margarit

OLÈRDOLA MEDIEVAL. RECUR DE NOTES PER A LA SEVA HISTORIA

Ed. L'autor. Sant Cugat Sesgarrigues 2003-2004.

El passat any 2003 Mn. Antoni Margarit va iniciar de forma simple i humil l'edició en fascicles, cada un d'una quarantena de pàgines, d'un aplec de dades històriques medievals diverses sobre el Penedès a l'entorn d'Olèrdola, sovint acompanyat de notes i comentaris de base documental, així com mapes, fotografies i quadres genealògics que ajuden a entendre el contingut de l'exposició. Fins al moment de redactar aquest comentari

—juny del 2004— s'han publicat quatre fascicles, el tercer acompanyat d'un annex consistent en el mapa del Castrum Olerdola (s. X-XII), dissenyat per Montserrat Martí Soler i que aplega aquest entorn històric que abastava bona part del present Alt Penedès, la pràctica totalitat de l'actual Garraf i fins més enllà de Castellet i Cubelles pel que fa al Baix Penedès dels nostres dies. També el fascicle quart s'acompanya d'un annex sobre el veritable traçat de la Via Augusta amb un text d'A. Margarit sobre les parets monedàries sobre el gual de Santa Margarida - Els Gorgs, encara amb el complement del mapa on es dibuixa el seu traçat entre Martorell i l'Arboç.

J. M. L.

Joan Vilaseca i Figueras

125è ANIVERSARI DE LA BENEDICCIÓ I COL·LOCACIÓ DE LES CAMPANES. PARROQUIA DE SANTA MAGDALENA DE BONASTRE

Ed. La Torratxa. Ajuntament de Bonastre. Juliol 2003.

Una acurada i digna edició va esdevenir recordatori commemoratiu d'aquell 1878 quan, d'acord amb la completa crònica de Mn. Josep Sanabre que l'autor ha aplegat en aquest opuscle, es van batejar tres campanes noves i se'ls va donar nom d'acord amb tot un complet cerimonial. A l'entorn d'aquest motiu l'autor ha estudiat igualment el tema del so de les campanes, fa algunes consideracions sobre la història del poble, comenta les principals característiques de les tres estadants del campanar, aplega alguns antecedents del tema de les notes de Mn. Sanabre i completa encara el treball amb diversos textos referencials que van del 1726 a 1905.

J. M. L.

Josep Garcia Raventós

EL CORDER DE CALAFELL. MEMÒRIES DE L'ÚLTIM CORDER

Text a cura de Fermí Alari. Col. Llibres de Matrícula. Calafell 2003. Cartipàs 7.

Blai Solé i Mañé

UN TEMPS, UNA ÈPOCA. QUAN ELS QUE VIATJÀVEM EREM POCS

Col. Llibres de Matrícula. Testimonis. Calafell 2004. Cartipàs 9.

Ja hem comentat en algun moment que la trajectòria del modest projecte editorial de Miquel Montoliu i Joan Santacana és veritablement brillant, tota una sorpresa en una comunitat humana de les dimensions breus de Calafell, del Calafell de sempre. No es tracta, evidentment, d'un cúmul de casualitats, tot i poder comptar amb aportacions ben importants, sinó que resulta d'una labor sovint acurada com la que esdevé específica en aquests dos volums memorialístics, en especial en el del corder, tal com ens l'ofereix el treball de recerca de Fermí Alari en l'àmbit de la història oral.

Quan el text de Blai Solé recomana la lectura de les notes de memòria de Josep Garcia Raventós és perquè parteix de la consciència que aquell testimoniatge i el que ell ens oferirà en el llibre són complementaris. El retrat del corder és el d'una societat marinera i rural de fondes arrels decimonòniques amb una base de transmissió per oralitat, sovint en petits episodis que poden haver estat mitificats i que provenen de la tradició familiar. El testimoniatge de Blai Soler és el de la generació que els va seguir, la de la primera i més dura

postguerra, però també la del “desarrollismo”, la d'un Calafell que veu com els seus fills corren món per tornar al cau quan correspon.

En un i altre cas és ben interessant el caire de narració oral que s'ha sabut mantenir en la prosa, amb la simplicitat del comentari més que la vocació literària. D'aquí que ambdues edicions permetin sentir la veu del narrador. En el cas del corder, home d'escassa formació cultural, aquesta oralitat esdevé d'una tonalitat veritablement excepcional, amb un llenguatge propi, viu i directe, que imagina un auditori i fins anuncia la seva voluntat d'explicar-nos les coses, més per ordre temàtic que cronològic, tal com recorda que s'esdevingueren. A destacar igualment la labor de correcció

ortogràfica que ha sabut mantenir la vitalitat de l'expressió popular, la veritable veu del narrador, tot i que farcida de castellanismes i barbarismes que han estat respectats; i encara el notable aparell crític de notes, indicacions de tota mena, aclariment i segones versions del mateix autor en publicacions anteriors.

Ambdós treballs no són altra cosa —i no és pas poc— que una crònica de l'exercici de viure prenent com a base la sinceritat i la senzillesa de les coses de cada dia, un petit manual de l'art d'anar pel món sense oblidar les arrels penedesenques i marineres.

J. S. B.